

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ

ekim '84

38
200 TL

YALIN

Özerk ve demokratik üniversite

Osmanlı darülfünunu'ndan YÖK darülfünunu'na
YÖK ve Üniversitelerimiz: Açıkça Tartışılmayanlar

ÖZERK VE DEMOKRATİK ÜNİVERSİTE

YARIN / Özerk ve Demokratik Üniversite İçin	4
SORUŞTURMA / UĞUR CİLASUN	
NUSRET FİŞEK, CEVAT GERAY,	
HALDUN ÖZEN, ALAEDDİN ŞENEL,	
SARGUT ŞÖLÇÜN	5
HALDUN ÖZEN - METE TUNÇAY / Osmanlı	
Darülfünunu'ndan YÖK Darülfünunu'na	7
SORUŞTURMA / CAHİT TALAS	8
BARIŞ AKÇINAR / YÖK ve Üniversitelerimiz:	
Açıkça Tartışılmayanlar	9
Üretim İçinde Eğitim'den Geriye Kalan	11
ÜNİVERSİTEYİ TANIYALIM / Herşeyin	
Sosyolojisi - Kitabın Atası Tuğla!	12

EDEBİYAT

İZZET SARAYLIÇ'DEN ŞİİRLER	3
(Türkçesi: Necati Zekeriyâ)	
MURAT YETKİN / Şiir	8
SEVAL ESASLI / Şiir	10
KEMAL E. GÖZÜTOK / Şiir	11
GÖRHAN UÇKAN / Öykü	13
AHMET ADA / Şiir	16
ALİ YILDIRIM / Şiir	17
ŞOKRİ ERBAŞ / Şiirde / Sanatta	
Esin - Bilinç - Birikim	20
SALİH MERCANOĞLU / Şiir	20
ÖNER YAĞCI / Şiir	29

HALKBİLİMİ

BERKİ YALINKILIÇ / Günümüz Türkiye'si'nde	
Halkoyunları	14

KÜLTÜR

FÜSUN ÖZTÜRK / Feminizm ve Bazı Yanlışlar	16
SEMİH ACAR / Gençliğin yarısız bugünü...	17
MEHMET İZER / İrkçiliğin Şeytan Uçgeni	18
Alman İlerici Gençliğinin Dergisi ELAN	22
(Konuşan : Gökhan Demirci)	
DOROTHEE PEYKO / Nikaragua'dan	
Tanık Raporu	23
BATI ALMANYA - BİR OKUL ÖYKÜSÜ	24
İNGİLTERE - "Yabancılaşmış" ve	
"Yasadışı" Gençler	24
İBRAHİM KARACA / Gençlik ve Kültürel	
Etkinlikleri	25
FAHRİ ÖZER / Bir Yılmaz Güney Geçti...	35

TİYATRO

YILMAZ ONAY / İşçi Tiyatroları Geleneğinin	
Yeniden Yaşanışı	21

KİTAPLAR

İSMAIL GÜL / "Tek Tip Üniversite"	
Yök Değildir	27

DESEN - KARİKATUR

ABDULLAH ORHAN	6
GÖREN BULUT	13
NAİL EREN	14
MEHMET OĞUZ GÜREL	25
HAKAN EKEN	26

Yarın 4. yılını kutluyor. Bu sayımız elinize geçtiğinde, dergimizin "3. Yıl Sergisi" açılmış olacak. Yarın "3. Yıl Sergisi"ni izlemeyi, dostlarınıza izlemelerini anımsatmayı unutmayın...

Bu arada bize yazarak, büromuza gelerek dördüncü yılımızı kutlayan tüm okuyucularımıza teşekkür etmek istiyoruz. Bu sayımızın ağırlıklı konusu, "Özerk ve Demokratik Üniversite". Konuyu Yarın'ın Ekim, Kasım ve Aralık ayları boyunca ele alacağız. Sorunu, bilinenleri yineleyerek değil, özerk ve demokratik üniversiteden anladıklarımızı, önerilerimizle birlikte açıklayarak tartışacağız. Bir kampanya biçiminde, üç sayı boyunca üstünde duracağımız konuyu hem inceleme yazıları, hem de öğretim üyelerini, öğrencileri ve çalışanları kapsayan soruşturmalarla sürdüreceğiz. Özerk ve demokratik üniversite için kampanyamıza bu sayımızda başlamamızın nedeni, elbette üniversitelerin bu ay içinde açılması. Öğrencileri her yıl benzerlerini yaşadıkları sorunlar bekliyor. Hocasızlıktan kaldırılmış dersler soluk aldırılmayacak sıklıktaki sınavlar, keyfi uygulamalar, yurt sorunları, sürekli değiştirilen yönetmelikler ve diğer yaşam güçlükleri bu öğretim döneminde yeniden ve daha büyük boyutlarda gündeme gelecek. YÖK'cü eğitim sistemi başımızın üstünde sürekli bir tehdit unsuru olarak sallanacak. Biz de sözü çok edilen ve günümüzde YÖK tartışmaları ile birlikte anılan üniversite özerkliği kavramını tartışmaya, tartışılınaya çalışacağız. Neden özerk ve demokratik üniversite sorusunu Yarın imzalı giriş yazımızda okuyacaksınız. Haldun

Özen-Mete Tunçay ile Barış Akçınar'ın yazılarını, sorunu çok önemli yanlarından yakalayan ve tartışmaya çağıran yazılar olarak dikkatle okumanızı öneririz. Soruşturmamızın busayımızdaki bölümünde, 7 değerli bilim adamının görüşleri yer alıyor: Uğur Cilasun, Nusret Fişek, Cevat Geray, Haldun Özen, Alâeddin Şenel, Sargut Şölçün, Cahit Talas'ın görüşleri, tartıştığımız sorunun da ilk önemli ipuçlarını veriyor.

Yine bu sayımızda yeni bir dosya açıyoruz: "Halk Oyunları Dosyası." Ülkemizin büyük küçük tüm kentlerinde, en çok da gençlerin ilgisini çeken, ama bununla birlikte üstünde yeterince düşünmeye fırsat bulunamamış olan halk oyunlarını kuramsal düzeyde tartışmaya ve halk biliminin bu özgün parçası üstünde özellikle uzmanların tartışmalarına yer vermeye çalışacağız. Konuyla ilgili olarak bize yazmak isteyen okuyucularımıza da sayfalarımızın açık olduğunu şimdiden duyuruyoruz. Günümüzde halkoyunları konusundaki yazılarımıza bu sayıda arkadaşımız Berki Yalınkılıç'ın sonuç yazısıyla başlıyoruz. Önümüzdeki aylarda diğerlerini okuyacaksınız. Mehmet İzer arkadaşımızın yazısı, güncel bir soruna ilişkin. Özellikle son günlerde yoğunlaşan Güney Afrika'da siyahların hakları uğruna başkaldırıları üzerine, ırkçı beyaz yönetim yine zorbalıkla gidiyor. İrkçiliğin sacayakları konusunda çarpıcı örnekleri bu yazıda bulabilirsiniz...

Şimdi 4. yıla girişimizi kutluyoruz. Yeni bir yayın döneminin, umutlu günler getireceğine olan tükenmeyen inancınızla, sevgiyle, dostlukla.

□ SAHİBİ
Samî Alptekin

□ SORUMLU YAZILSLARI
YÖNETMENİ
Fusun Öztürk Baysan

□ BÖRD ve
TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan,
Box 38045, 100 64
Stockholm

F. Almanyâ: Vulkan Str.,
20 4000 Düsseldorf 1.
İzmir: 847. Sokak,
8/313, Konak - İzmir.
İstanbul: Divanyolu,
Hoca Rüstem Sokak,
Zafer Han No: 7,
Kat: 4 - 12, Cağaloğlu,
İstanbul

□ DAĞITIM
Yetkin Dağıtım

□ ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/ Yıllık 1500 TL
Altı Aylık 800 TL.
Yurtdışı/ Yıllık 30 DM
Altı Aylık 16 DM
Yurtdışı tek fiyat 3 DM

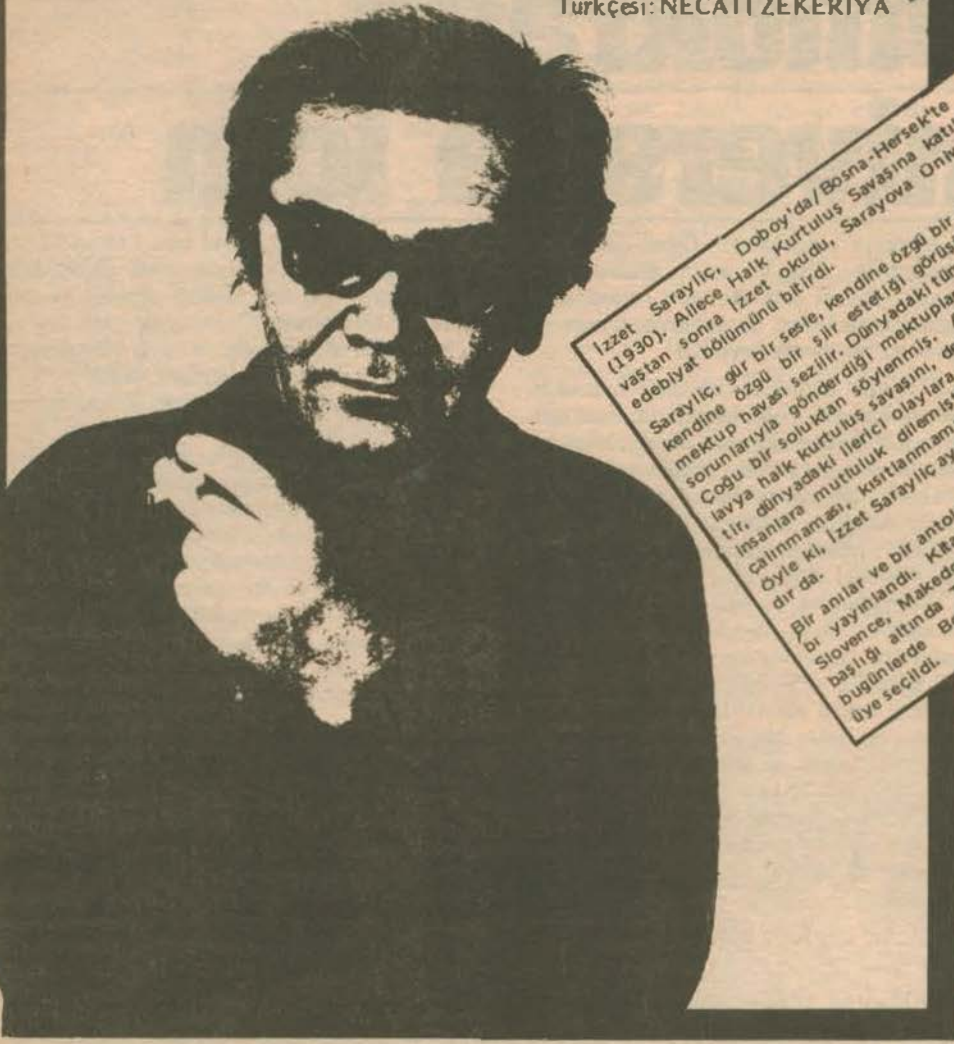
□ İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa : 80.000.- TL
Yarım Sayfa : 50.000.- TL
Çeyrek Sayfa : 25.000.- TL
İç Sayfalar/
Tam Sayfa : 50.000.- TL
Yarım Sayfa : 25.000.- TL
Çeyrek Sayfa : 13.000.- TL

□ TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Barok Ofset
Baskı : Daily News
Grafik Düzenleme : Yarın

□ YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 15/15
Sıhhiye - Ankara

□ YAZIŞMA VE HAVALA
ADRESİ
Yarın, P.K: 723, Kızılay -
Ankara.

Türkçesi: NECATİ ZEKERİYA

Dostlarım, Kentlerin Gelecekteki Adlarıdır

**Bugün
çoğu için onlar
yalnız birer kuru addır.**

**Ama XXI yüzyılda
onların adlarını kentler taşıyacak.**

Kuşkusuz,
kentler kalırsa o zamana dek.

İzzet Saraylıç, Doboy'da/Bosna-Hersek'te doğdu (1930). Allice Halk Kurtuluş Savaşına katıldı. Saraylıç, gür bir sesle, kendine özgü bir anlatımla, yine kendine özgü bir şiir estetiği görsüyle. Şiirlerinde mektup havası sezilir. Dünyadaki mektuplar gibidir bu şiirler. Sorunlarıyla gönderdiği mesajını, devrimi de dile getirmiş. Çoğu halk kurtuluş savaşını, insan mutluluklarının layla dünyadaki ilerici olaylara destek vermiştir, bütün insanlara mutluluk dilemiştir için savaşım vermiştir. Öyle ki, İzzet Saraylıç aynı zamanda bir direnç ozanıdır da.

Bir anılar ve bir antoloji kitabından başka, 14 şiir kitabı yayımlandı. Kitapları İngilizce, Rusça, Litvanca, Slovence, Makedonca, Türkçe'de yayınlandı. İzzet Saraylıç başlığı altında Türkiye'de yayınlandı. İzzet Saraylıç bugünlerde Bosna-Hersek Bilim-Sanat Akademist'ne üye seçildi.

Savaş İle Barış t
—Alman d

Savaş İle Barış Üstüne Bir Daha
—Alman dostum Mihail Kriger'e—

**Yıl bindokuzyüz kırkdört olsaydı
silah kullanacaktık birbirimize**

**Şimdi bindokuzyüzyetmişbeşte
Zagreb "Enternasyonal" barında
şiiirlerimizi okuyoruz birbirimize**

Yargılıyorlar

Yargılıyorlar tarih boyunca durmadan yargılıyorlar

**Güneş etrafında dünyanın dolaştığını
ispat eden bilginin yargılıyorlar
Güneş etrafında dünyanın dolaştığını
ispat edemiyeni de yargılıyorlar**

**Kuzey kutbunu geçen uçmanı yargılıyorlar
yargılıyorlar kuzey kutbunu geçemiyeni de
Hasmını kurşuna dizmek için karşı gelen eri yargılıyorlar
yargılıyorlar hasmını kurşuna dizmek için karşı gelmeyen eri de**

**Mavi Gözlü Dev için
şiir yazan ozanı yargılıyorlar
Mavi Gözlü Dev için
şiir yazmak istemiyeni de**

Tarih adına, tarihten zoruna topuzuna güç alarak
yargılıyorlar kendi ben'ini fazla ileri süreni
yargılıyorlar kendi ben'ini hiç öne sürmeyi de

Yargıylıyorlar tarih boyunca dunnadan yargılıyorlar

**Sevgilim
söyle tarihten nasıl kaçalım**

Nuit de Paris

Oh, Paris'te akşam ne güzel.

Sarayova akşamları da güzeldir.

**Yaşınız yirmisindeyken
hiç bir eksğiniz yoktur zaten!**

İsten Sonra

**İşten sonra eve gideceğiz:
Okuyacağız Bertolt Brecht'i
Dinleyeceğiz Maks Bruh'i
ve tembel tembel uzanacağız.**

**1941'lerde
İşten sonra tüm insanlar
evlerine gitmiyordu.**

**Çoğu doğrudan doğruya
darağacındaki ipe
gidiyordu.**

Vilson Sokağında Nazım'ı Anmak

Yıllardır dolaşmadım Vilson sokağında, diyorum hep
o sokakta şimdi ancak serçeleri
ve park yapmış arabaları görürsünüz
şaşmak gerek doğrusu!
Büyük Fridrik gibi
burunları kaf dağında
dolaşır sokaklarda sevgililer
Moskova'daki Çistiya Grudi sokağındaki gibi

Nâzım,
sana da rasladım orada bugün
genç bir delikanlı sevgilisine
okuyordu şûrlerini senin.
Belki seni bu haber sevindirir diye yazıyorum.
Bil ki Sarayova'da öpüşme sırasında
okurlar sık sık senin dizelerini.

Özerk ve demokratik üniversite için

meleri de öylesine olanaksızdı. Öğrencilerin ve çalışanların katılımı diye bir sorun gündeme gelmemekteydi. Belirdi bir dönem toplantılara alınan öğrenci temsilcileri de yetkisiz, oysuz ve ancak okyanusta bir damla suydular.

Katılım, toplum olarak tarihimizde anlamadığımız ve sevmediğimiz, çoğu zaman da, nasıl oluyorsa anarşizmle karıştırdığımız bir yönetim biçimidir. Sanılmıştır ki, katılım yönünde her başlatılan hareket, istenen tümünden bir altüst olur. Hiç bir hiyerarşinin kalmaması, kimin nerede neyi yaptığının bilinmemesidir. Kısaca anarşidir. Ve bu yöndeki önenneler, çıkışlar ya hiç gözönüne alınmadan ya da bastırılarak yok edilmeye çalışılmıştır. Oysa, her birimde, o birimin tüm kanatlarının, unsurlarının tam ve engelsiz demokratik işleyişle yönetime katılması, sorunların, isteklerin başka alanlarda çözülmeye çalışılmasının başlıca önlemidir. Yönetimin, denetimin kendi içinde seçim yöntemiyle sağlanması, kopukluk da değildir. Zaten, demokratik üniversite derken temel aldığımız iki unsurdan birinin de merkezi planlama olduğu anımsanırsa, böylesine bir karşı çıkış da haklılık kazanamaz.

● Katılım, toplum olarak tarihimizde anlamadığımız, sevmediğimiz, çoğu zaman da anarşizmle karıştırdığımız bir yönetim biçimidir. Sanılmıştır ki, katılım yönünden başlatılan her hareket, istenen tümünden bir alt üst olur. Hiç bir hiyerarşinin kalmaması, kimin nerede neyi yaptığının bilinmemesidir.

● Merkezi planlama, yani tüm üniversite yapısının tek merkezden düzenlenmesi gereklidir. Bu, kendisine bağlı birimlerin tümünden elinin kolunun bağlanması değildir. Tam tersine, gene seçimle oluşturulmuş, kendisine bağlı tüm kurumların temsil edildiği ve kalıcı biçimde de genel planlamayla ve iç içe olduğu kurumlarla ilişki içinde bir oluşumdur.

● Herhangi bir kurumun demokratikleşmesi, bütünden soyutlanarak ele alınmaz. Hele bu kurum üniversite ise, önerilen demokratik yapının oluşması, kaçınılmaz biçimde, genelin demokratikleşmesiyle koşut bir olgudur. Bu ise hemen başka önerileri, amaçları gündeme getirir, getirmek zorundadır.

Merkezi planlama, yani tüm üniversite yapısının tek merkezden düzenlenmesi. Gerekse tek merkezden tek merkez elinden gerçekleştirilmesi. Nedir bunlar? Öncelikle yanlışları gidermek gerekir. Bu, kendisine bağlı birimlerin tümünden elinin kolunun bağlanması değildir. Bir yandan katılım sağlanırken, diğer birimlerin bu en doğal haklarının ellerinden alınması da değildir. Tam tersine, gene seçimle oluşturulmuş, kendisine bağlı tüm kurumların temsil edildiği ve kalıcı biçimde de genel planlamayla ve iç içe olduğu kurumlarla ilişki içindeki bir oluşumdur.

Katılım ve planlamayla sağlanan demokratik işleyiş bir diğer ve önemli unsurda tamamlanmak durumundadır. Demokratik eğitimin içeriği de bursacı, insancıl değerleri savunur, bilimsel teknolojik ilerlemeye tümüyle uyumlu, geleceği oluşturmaya amaçlayan, tutucu yönleri törpülenmiş, ırkçılığı, savaş çıkartkanlarını, faşizmi reddeden anlayışla oluşturulmuştur. İşte bununla birlikte demokratik eğitimin temeli kurulmuş olabilmektedir.

Ancak hemen belirlemek gerekir. Herhangi bir kurumun demokratikleşmesi, bütünden soyut olarak ele alınamaz. Hele bu kurum üniversite ise, önerilen demokratik yapının oluşması, kaçınılmaz biçimde, genelin demokratikleştirilmesiyle koşut bir olgudur. Bu ise hemen başka önerileri amaçları gündeme getirir, getirmek zorundadır. Ama, bunun bilincinde olarak yapılacakları şimdiden tartışır duruma gelmek de önemlidir. Gündemimizi belirlemektedir.

Tartışma gündemimizi belirlerken dikkat etmemizi gerektiren kimi noktaları da belirlemek yararlı olacaktır. Bunlardan ilki, tartışmayı, sözeleşmeyi YÖK'ün sorumlusu olan kişinin kişiliğinden çıkarmak gerekliliğidir. YÖK'ün kuruluşunu izleyen ilk iş olarak oluşturduğu tepkiyi, yani öğretim üyesi kıymetini YÖK tartışmasının temeli olarak sürdürüne kısırlığından kurtulmak gerektir. Kontenjan artırımı adı altında sergilenen ve ilk sınıfları aşırı doldurmayı amaçlayan uygulamanın temel nedenine inmek zorunluluk olmalıdır. Özerkliği soyut bir kavram olmaktan çıkarmak, demokratik eğitimi salt içeriğiyle ele almaya son vermek önemlidir. Çünkü tartışma bugüne kadar, sözeleşmiş YÖK uygulamasının yalnızca YÖK Yönetimince istenen sınırlarında kalmışsa ve söylenen, yapılan tüm şeylere karşın YÖK yoluna bildiğince devam edebilmişse büyük rol oynamıştır. Konuyu bu kısırdan kurtarmak, geleceğin üniversitesinin temellerini atmanın başlıca yoludur.

İşte Yarn tüm bunları bir ilk anımsatma olarak tartışmanın gündemine koyuyor. Demokratik üniversite üzerine ve buna ulaşma yolunda söyleyeceği pek çok sözü ve önerisi vardır. Şimdi tartışmayı başlatmakla ve iki ay sonra tartışmaya geçişkin biçimde katılmakla da önemli bir görev başarabileceğini umuyor. Söz şimdi demokratik üniversiteyi oluşturacaklarındır.

Yarn, bu sayısıyla birlikte bir araştırmaya başlıyor. Üniversitenin dünü, bugünü, yarını denilebilecek bir araştırmaya. Öğretim üyeleriyle, öğrencilerle, çalışanlarla bir dizi görüşmeler, değerlendirmelerle sürecektir bu araştırma. Sonunda bir değerlendirme yapılmaya çalışılacak. Bu araştırma sırasında kimin ne söyleyeceği, hangi noktalara ağırlık vereceği, neleri öne çıkaracağı bilinmiyor. Ama Yarn, bu görüşlerin hemen tümünün de üniversitenin özerkleştirilmesi gereğinde toplanacağını bekliyor, umuyor.

Özerk üniversite; tamamlayıcı bir diğer nitelikle demokratik üniversite, eğitim. Çokca kullanılan, hemen tüm değerlendirmelerin ya başlama ya bitme noktasını oluşturan kavramlardır. Ancak bu yaygın kullanıma karşın içi belki de en az doldurulmuş tanımlamalarımızın başında yer alırlar. Özellikle demokratik eğitim böyle bir kavramdır. Genellikle içeriğiyle ilgilenilmiştir. Şimdiye kadar. Ama nasıl bir yapı oluşturacağı, ona nasıl ulaşılacağı üzerinde pek durulmamıştır. İşte bu diziyle bu kavramları da açmaya, bir anlamda ayakları üzerine dikmeye çalışacağız. Bunu görüşmelerle yapmaktaki amacımız da tartışmayı başlatabilmek için, tartışmanın genişlemesi içindir. Yoksa başta söylediğimiz ve ulaşmayı amaçladığımız sonucu yavaştan ve başkalarının ağzından söyletmek için değil.

Demokratik üniversite, eğitim kavramlarının somutlanması nedir? Katılımdır, merkezi planlamadır. Katılımdır, öğretim görevlileriyle, öğrencileriyle, çalışanlarıyla sağlanmış seçime, seçimle görevden almaya dayalı katılımdır. Tüm yönetim ve karar sisteminin bu biçimde oluşturulmasıdır. Bu, üniversitenin tüm kanatlarının eşit biçimde sorumluluk üstlenmesi, bu sorumlulukların eşit biçimde yaşama geçirilmesi demektir. Aynı yapının aynı kanatlarının gündemine gelen çelişkilerin tümüyle serbest bir anlayışla giderilmesi, yeni çelişkilere hazırlanılması demektir.

Katılım toplum olarak pek alışık olmadığımız, o nedenle de somutlaştıramadığımız bir kavramdır. Seçim, seçimle göreve gelip, gene seçimle görevden alınma; her kararın tartışma ve oylama yöntemiyle alınması, azınlık görüşlerinin de belirli ölçülerde yaşama geçme hakkı bulabilmesi ve giderek toplumun çeşitli birimlerinin kendi kendilerine yeter, kendi kendilerini yönetir duruma gelmeleri... Pek somutlaştıramadığımız bir kavramın gene somutlaştırmakta zorluk çektiğimiz unsurları. Oysa ülkenin bilim merkezleri olmaları beklenen, daha doğrusu bu amaçla oluşturulmuş bulunan üniversitelerin, ülkemizde kuruluş aşamalarından bu yana çok yabancı oldukları kavramlardır bunlar. Tarihi boyunca Türkiye üniversitelerinin tam anlamıyla kendilerini yönetir oldukları bir dönem yaşanmamıştır. 1970'lere uzanan yıllarda bunun nüveleri görüldü, ancak tek kanatlı kuşun uçuşu nasıl olamazsa, bu üniversitelerin özerkliklerini geliştirmeleri, güçlendir-

Dr. UĞUR CİLASUN

“Tüm toplumsal kurumların demokratikleştirilmesinin önemli ve önde gelen bir bölümünü oluşturur...”

1. Bir kurumun özerkliği, birincil ve vazgeçilmez koşulu kendi arasından, kendi seçtiği organlarla yönetilmesidir. Bu olgu kurumu oluşturan tüm bireylerin yönetime katılması olasılığını da birlikte getirir.

Özerkliğin ikinci önemli koşulu da otokontrol ve otodenetimdir. Yani gene kendilerince, kendi aralarından seçtikleri kişiler-organlar tarafından denetlenmesidir. Böylece yönetim denetim mekanizması kurumun kendi içinden oluşur. Koşullara göre yöneticinin deneticiye, denetçinin yöneticiye dönüşmesi olasılığı, kurumun işleyiş kısıtlarını saptamak, gidermek açısından son derece yararlı bir olaydır.

2. Eğitimin demokratikleşmesi, aslında yalnız başına ele alınabilecek bir olay değildir. Tüm toplumsal kurumların demokratikleşmesinin önemli ve önde gelen bir bölümünü oluşturur. Ancak objektifin altına tek başına konulduğunda, yukarıda birinci sorunun yanıtında sıralamaya çalıştığım özerklik unsurlarının aranması gereklidir. Eğitim kurumunu oluşturan öğrenci-öğretici-yönetici unsurlarının tümünün eğitimin hedeflerini saptamaktan, plan ve programların yapılmasına kadar her konuda söz sahibi olabilmeleri, görüş bildirebilmeleri ve yönetime bizzat katılabilmeleri eğitimin demokratikleşmesi anlamına gelebilir.

Prof. Dr. NUSRET FİŞEK

“Üniversitelerin yüksek okullardan farkı, eğitim yanında bilgi üretmelerinin beklenmesidir...”

1. Bilmenleri öğreten bir meslek okulu özerk olmayabilir, dışardan bürokratik bir düzenle yönetilebilir. Üniversitelerin meslek okullarından farkı, üniversitelerden eğitim yanında bilgi üretmelerinin beklenmesidir. Bu, ancak öğretim üyelerinin yaratıcılıklarının geliştirilmesine olanak veren ortamlarda yapılabilir. Özerk olmayan üniversitelerde dışardan yönetim sistemi üniversite öğretim üyelerinin yaratıcılığını, hizmete bağlılığını olumsuz etkiler ve onları kurumuna karşı yabancılaştırır. Sonunda üniversiteler de birer meslek okulu haline gelir.

2. Eğitimin demokratikleşmesi demek, kanımca, eğitim kurumlarına girişte ve yükselmekte, kişinin ve ailesinin mali gücü yerine, yeteneğin esas olarak alındığı, herkese fırsat eşitliği verildiği ve mali gücü olanlara daha iyi eğitim veren kurumların kurulmasına izin vermeyen bir sistemdir.

1. Özerk üniversite nedir?
2. Üniversite eğitiminin demokratikleştirilmesi nedir? Nasıl gerçekleştirilebilir?

Prof. Dr. CEVAT GERAY

“Bilim adamının özerkliğini, özgünlüğünü koruyan bir güvence...”

1. Üniversite özerkliği, her türlü, özellikle siyasal güçlerin, çıkarıcı çevrelerin etkilerine, kanşmalarına, saldırılarına, denetlemelerine karşı üniversitenin, bilim adamlarının bağımsızlığını, özgürlüğünü koruyarak serbestçe bilim üretmelerini, öğretim, yayın ve bunlarla ilgili her türlü etkinliklerini özgürce gerçekleştirebilmelerini sağlar. Özellikle siyasal iktidara, bunun dayandığı toplumsal, ekonomik güçlere karşı Üniversitenin ve bilim adamının özerkliğini, özgürlüğünü koruyan bir güvence düzeneğidir, özerklik. Bu düzenek, yönetsel, akçal, akademik olmak üzere birbirine geçmiş üç halkadan oluşmaktadır. Bunlardan herhangi biri olmadan, örneğin yönetsel ve akçal özerklik sağlanmadan üniversite özerkliğinden söz edilemez, akademik özerklik ve özgürlük sağlanamaz.

YÖK'ten önce ülkemizde akçal özerklik sağlanmış değildi. Üniversite bütçesi, genel bütçeyle bir arada idi. Bütçe tasarısı hükümetten gelip meclise benimsendiği için siyasal iktidara belirleniyor, denetleniyor. Özel yasaları gereği devletten torba içinde ödenek alan ODTÜ ile Boğaziçi Üniversitesi bir ölçüde akçal konularda, bütçe kalemlerini belirlemede ve uygulamada esnekliğe sahip idiler. Fakat, ödeneğin toplamı yine siyasal iktidara belirleniyor ve denetleniyordu. Gerçekte, özgü gelirleri olmadıkça üniversiteler siyasal iktidara göbekten bağlı kalırlar. Bu, YÖK'ten sonra da değişmemiştir. Yalnızca Yüksek Öğretim Kurulu kimi harcamaları, yatırımları dileğince kullanma yetkilerini koparabilmiş kendisinde toplayabilmiştir.

Yönetsel açıdan özerklik, üniversitenin kendi kendini yönetmesiyle açıklanabilir. Üniversitenin dışındaki güçlerin atadığı yöneticilerde değil, üniversite içinden, üniversite topluluğuna seçilen yöneticilerle üniversite yönetilir. YÖK'ten sonra, yönetsel özerklikten söz edilemez. Basamak basamak, bilim dalı yöneticiliğinden Rektörlüğe değin tüm yöneticiler atamayla görev alabilmektedirler.

Bu atamalarda bir bölümü atamayla gelen üyelerin oluşturduğu Yüksek Öğretim Kurulu ve onun başkanı Türkiye'deki tüm yüksek öğretim kurumlarını tek elden yönetmektedir. Gerçekte, bugünkü durumda yönetim açısından özerk olan bilim üretildiği, öğretimin yapıldığı Üniversiteler ile öğretim üyeleri değil, Yüksek Öğretim Kurulu, hatta büyük ölçüde onun Başkanıdır. YÖK başkanı, sırasında tek başına, kendi kuruluna bile sornadan, kontenjanları artırabilmektedir. Tek başına YÖK başkanı, akademik ünvanlarını bileğinin haklarıyla yetkili bilimsel kurullardan alınıp seçkin bilim adamları için, "zaten yetenekli değillerdi" diyerek onların bilimsel erlerini değerlendirmeye hakkını, yetkisini kendisinde bulund-

rabilmekte, hatta Amerikan senatosuna bu türden açıklamalar yapabilmektedir. Aydınlar dilekçesine katıldıkları için yargılanmakta olan öğretim üyeleri hakkında dilekçenin YÖK'e karşı olduğu kararını veren, böylece disiplin kurullarını, ve yargı organlarını etkilemek suçunu işleyen YÖK başkanına kimse sorgu açmıyor, soru sormuyor. Bugün belli fakültelerde ve üniversitelerde, daha önce seçimle işbaşına gelememiş, sürekli seçimleri kaybetmiş, yani meslekdaşlarının desteğini, güvenini kazanamamış pek çok yönetici, ancak atamayla görev başına gelebilmişlerdir.

Yönetsel özerkliğin bulunmayışı akademik özerkliği de kaldırmıştır. Atamayla gelen yöneticiler, öğretim üyelerine danışmadan hertürlü akademik işleri, kendilerince oluşturulan güdümlü danışmalık, hatta göstermelik kurulları bile hiçe sayarak, alabilmektedirler. Akademik ünvanlar, bilimsel kurullarca değil atanmış yöneticilerce oluşturdukları sözde (!) jürilerce dağıtılmaktadır. Okutulacak ders kitapları, daha doğrusu okutulmayacak ders kitapları yönetimce belirlenebilmekte, denetlenebilmektedir. Ders programlarının düzenlenmesi fakülte kurullarına bırakılmışsa da bu yetki bile bunlara kullanılmamakta, YÖK'ün verdiği kararlara göre düzenlenmektedir. Kısacası, yönetsel ve akçal özerkliğin bulunmadığı bir yerde, akademik özerklik kağıt üzerinde kalmaya mahkumdur. Bugünkü üniversite ve YÖK ortamında bir bilim adamının, bilme vakit ayırması, bilim yapması, bilimsel bulgularını, özellikle siyasal iktidara karşı olan görüşlerini derslerde, yayınlarında açıklaması, savunması olanaksızdır. Sicil ve disiplin yönetmelikleri öğretim üyesi üzerindeki baskıyı kanıtlayan somut örneklerdir.

2. "Demokratik eğitim", temelde Üniversite Özerkliği'nin bütünleyen bir kavramdır. Özerk olmayan bir üniversitede demokratik yönetim ve denetim söz konusu olamaz. Eğitimi ve Üniversiteyi özerk yapan, yönetimin, öğretimin demokratikleştirilmesidir. Seçim ve katılım ilkeleri yönetimi demokratikleştirmenin ön koşuludur. Bütün dünyada eğilim üniversitelerde bu katılımın tabanını genişletmek, yoğunluğunu artırmak doğrultusunda iken, hatta ülkemizde de bu yönde olumlu adımlar atılmışken, YÖK ile katılımı tümünden dışlayan ya da çok daraltan bir yola girilmiştir. Üniversite, öğretim üyeleriyle, öğrencileriyle ve tüm çalışanlarıyla bir bütündür. Bunların yönetime katılmaları, temsilcilerini ilgili kurullara göndermeleri yönetimin, eğitimin demokratikleşmesi için zorunludur. Öğretim üyesine, öğrencisine, çalışanına kulak tıkayan bir öğretim medresede bile yoktur. Ancak baskıcı siyasal rejimlerde bu katılım söz konusu olamaz. YÖK, özeyselci yaklaşımı ve tutumuyla, katılıma olanak tanımayan yapısı ve uygulamasıyla demokratik bir ortamı yaratmaktan uzaktır.

Dr. HALDUN ÖZEN

“Demokratik üniversite, siyasal demokrasinin üniversiteyle bütünleşen yanıdır...”

1. Özerk üniversite kimine göre yıkılması gereken bir idealdir, kimine göre tehlikeli bir eylem alanıdır, kimine göre bir yeraltı örgütüdür, kimine göre çocuklarımızı zehirleyen bir yılanıdır. Bana göre, özerk üniversite; az gelişmiş ülkelerin önünde bulunan sorunların aşılabilmesi, siyasal ve ekonomik bağımsızlığın gerçekleşebilmesi için gerekli bilim ve teknolojinin üretilebileceği

özgür bir çalışma, yetiştirme, üretim ortamıdır. Bilgi ve deney üretiminin çağdaş biçimi ve örgütlenme türüdür.

Her ülke kendi üretim biçiminin ve üretim ilişkilerinin gerektirdiği bir üniversite örgütlenme türü biçimlendirmiştir. Türkiye de bugünkü üretim yapısının doğal bir sonucu olarak YÖK türü örgütlenmeyi üretmiştir.

Ülkemizde 1870'den bu yana özerkliğin kapsamında ve içeriğinde burada ayrıntısına giremeyeceğimiz denli çeşitlenmeler olmuştur. Zaman zaman özerklik genişlemiş, zaman zaman daralmıştır, zaman zaman tümüyle yok edilmiştir. Çağdaş özerklik anlayışı toplumumuzun yarımlara uzanan özlemlerinin parlak odaklarından biri olarak ülkemizin geleceğini aydınlatan; ona ulaşmak isteyenlere yaşamaya ve çalışmaya gücü aşılayan; dünya görüşümüzü anlamlı kılan somut bir gerçektir.

2. Demokratik üniversite kavramı, özerk üniversite örgütlenmesinin ayrılmaz ve başlıca ögesidir. Demokratik üniversite siyasal demokrasinin üniversiteyle bütünleşen yanıdır. Üniversite içi demokrasi örgütlenmede, öğretimde, araştırmada, yayında, öğrenimde, düşünmede ve anlatımda insanın üstün değerini tanıyan; insanın yeteneklerini geliştirmesine sınır koymamayı benimseyen; ülkedeki demokrasiyi yeni katkılarla zenginleştirmeyi amaçlayan etkin bir demokrasi, katılımcı bir yaşam biçimidir.

Ülkemizde bu konuda da yapılacak pek çok şey vardır. Ben bunların yapılabileceğine, güçlüklerin aşılabileceğine inanıyorum. İlk yapılacak şey, belki, hiçbir şeyden gıcık olmadan, olabildiğince düşünce ve öneri üretme sürecini yaşatmaktır. Bu yaşamsal önemdedir.

Düşünce üretme süreci, düşünceyi yayma süreci ile bütünleşerek ortak görüşler geliştirmeye, buradan da güç ve eylem birliğine, ileri aşamada da geniş tabanlı örgütlenmeye dönüşecektir. Somut önerileri ise yakın gelecekte demokratik ve özerk üniversite düşmanları dahi üretme sorunu ile karşı karşıya kalacaklardır.

Bu aşamada, demokratik ve özerk üniversite için olduğu kadar diğer güncel sorunlarımız için de çözüm siyasaldır. Siyasal örgütlenme ve etkinlik oluşturma güncel görevdir.

Doç.Dr.

ALÂEDDİN ŞENEL

“Özerk üniversite'nin bulunduğu söylenemez...”

1. Üniversite, bilim üretimi ve bilim eğitimi yapan bir kurumdur. Onun özerk olması, devletin, egemen sınıfların ve bilimsel olmayan egemen ideolojilerin güdümünden az çok bağımsız olması anlamına gelir. Bu ise, üniversitelerin, bilim üretimi ve bilim eğitimi işlevleriyle ilişkili olduğu ölçüde, akademik, ekonomik (mali) ve yönetsel alanlarda kendi kendini yönetme olanaklarına sahip olmasını gerektirir.

İmdi, egemen sınıfların kınlan ideolojik hegemonyalarını yapıstırma, ideolojik boyunduruklarını daha daraltarak yerleştirme yolunda tarihsel bir fırsat yakaladıkları bir dönemde, “özerk üniversite”nin bulunduğu söylenemez. Buradan, kuramsal olarak, bundan önceki dönemde, toplumsal düşüncenin gelişmesine kendiliğinden ve doğal ürünleriyle yaptığı katkılarla, söz konusu ideolojik hegemonyanın kınlanmasında, payı olacak derecede, az çok özerk bir üniversitenin bulunmuş olabileceği varsayımına ulaşılabilir. Kuşkusuz, bu varsayımın gerçekliği yansıtmadığının olgusal düzeyde araştırılması gerekir ki, bu benim ilgi ve bilgi alanımın dışında kalır. Beni ilgilendiren, bugün pekiştirilmek istenen ideolojik hegemonyanın “eklemlenme biçimi”dir. Ekonomik, toplumsal, kültürel alanlarda ilerici niteliklerini yitirdikleri görülen egemen sınıflar, ne liberal ideolojik öğelere ne de açıkça militarist düşüncelere dayanamayacaklarına göre, dinci ve şoven gerici ideolojik öğeleri yardıma çağırma yolunu seçmişlerdir. Böyle bir ideolojik seçim yapmış olan bir yönetimin uzun dönemde karşılaşacağı bunalımlar bir yana, güdümüne aldığı üniversitelere, bilim üretme ve eğitime işlevlerini yerine getirebilecek derecede özerklik olanağı vermeyeceği açıktır.

2. Bir burjuva demokrasisinde demokratik eğitim genel olarak, özgür düşünme, yaratıcılık, hoşgörü, gelişme, öteki insanlarla eşitlikçi ilişkiler kurma yetenekleri kazandırma; özel olarak da, demokrasi ile yönetilen bir ülkeye demokratik düşünüş ve davranışları içine sindirmiş vatandaşlar hazırlama amacına yönelik bir eğitim anlayışıdır. Dolayısıyla, skolastik, otoriteci, inanca, imana dayanan, disiplinci eğitim yöntemlerini, açıkçası, bugün ilk ve orta öğretimde, bir dereceye dek de yüksek öğretimde yerleştirilmeye çalışıldığı yolunda ciddi kuşkular yaratan bir eğitim anlayışını dışlayan anlayıştır. Türkiye’de demokratik eğitim, geçmişte, az çok demokrasinin dozuna oranlı olarak var olmuş ya da olmamıştır.

Dr. SARGUT ŞÖLÇÜN

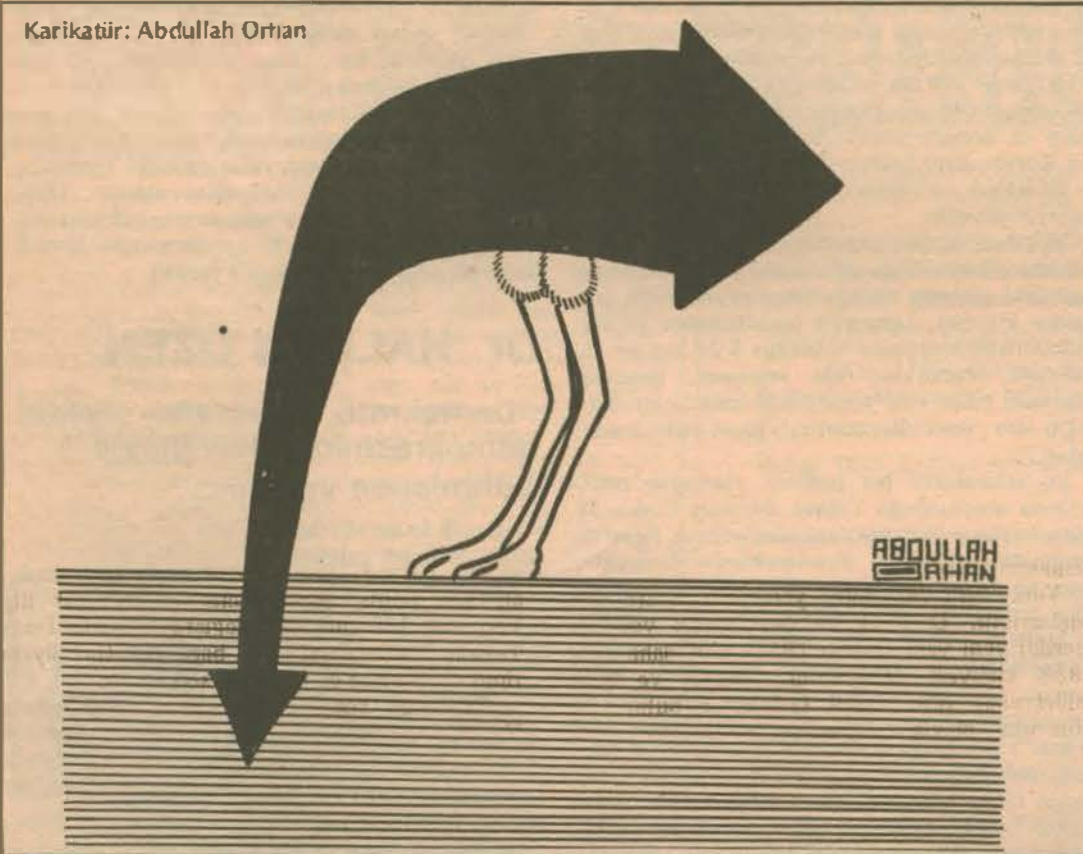
“Bugün Türkiye’de demokratik özgürlükler ne kadar geçerli ise, eğitim de o kadar demokratiktir...”

1. Üniversite özerkliği, pluralist batılı ülkelerin tarihi-toplumsal ihtiyaçlarından doğmuş ve uygulanmış bir “özgürlük alanı”dır. Avrupa’da feodalizmin kültür politikasını belirleyen güç, Katolik Kilisesi’ydi. Ancak, feodalizmin tükenme sürecinde, dünyanın sürekli değişen içinde davranabileceği bilincine varıldı; bu, aynı zamanda, insanın bireysel yaratıcılık bilincine ulaşması oldu. İlk üniversitelerin, kiliseye bir tepki olarak İtalya’da, Hollanda’da, Fransa’da doğduğu biliyoruz. Dikkati çeken nokta, bu alanda Katolik Kilisesi’nin sonsuz egemenliğine son verecek düşüncelerin, yine kilisenin içinden geliştiğidir. Burada Hus’u ve Luther’i örnek olarak gösterebiliriz. Belki ki, her toplum, her politik iktidar, kendi üniversitesini kurmak istemiştir. Buna en güzel örnek, “Galilei’nin Hayatı”nda karşımıza çıkıyor: Burjuvazinin egemen olduğu Venedik’te bilimsel özgürlük vardı; ama Floransa’da bilimsel araştırmalar İngizisyon tarafından engellenmekteydi. Sonra bakıyoruz tarihe, liberal Avrupa ülkelerinde özerk üniversite bir gelenek haline almıştır. Nazi Almanyası da, kendi üniversitesini yaratmıştır. SS’in 1300’den fazla yöneticisinden 380’i madan akademisyendi. Sosyalist ülkelerin de kendi üniversiteleri vardır. “Özerk üniversite”den genel olarak anlaşılacak, mali açıdan değilse bile, idari ve bilimsel çalışma ve öğretim açısından görece özgürlüklere sahip kurumlar oluyor. “Batılı” olduğunu iddia eden Türkiye’ye gelince: 1961 Anayasası, batılı anlamda hayata ne kadar geçirildiyse, üniversitelerimiz de o kadar özerkti. Ama artık “YÖK Dokunulmazlığı” devri başlamıştır.

2. Bu soruyu da yine, içinde yaşadığımız toplum sistemi ve politik iktidar bağlamında cevaplandırmak gerekiyor. Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğundan beri geleneksel anlamda bir demokrasi yaşamadı. Dolayısıyla, demokratik eğitim bu toplumda kurumlaşmadı. Bugün Türkiye’de demokratik özgürlükler ne kadar geçerliyse, eğitim de o kadar demokratiktir. Genel olarak politik iktidarlar, kendi programlarıyla çalışmayan bir eğitim sistemi kurmak isterler. Bu anlamda eğitim, topluma uyumlu insan yaratma işi oluyor. Eğitimin demokratikliği, bu uyum sağlama çabasına karşı çıkabilmekle çok yakından ilgili.

Karikatür: Abdullah Orman

Osmanlı darülfünunu'ndan YÖK darülfünunu'na

Haldun Özen - Mete Tunçay

1869 yılında Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ilk üniversite sayılabilecek bir kurumu öngörmüştür. 21 Şubat 1870'de 450 öğrenci ile öğretime başlayan ilk Darülfünun 1871'de kapatıldı. Darülfünun Müdürü (rektör) Yanyalı Hoca Tahsin Efendi bilim düşmanlarının sert bücümaları ve jurnalleri sonunda görevinden alındı.

Ülkemizde ilk üniversitenin Darülfünun adı ile kurulmasından bu yana geçen 114 yıl içinde birçok defa üniversiteler kapatıldı, yenileri kuruldu. İlk Darülfünun'un kapatılmasıyla başlayan tasfiyeler de çeşitli zamanlarda çeşitli boyutlarda sürdürüldü.

1900'de Sadrazam Said Paşa döneminde Darülfünun-u Şahane kuruldu. İkinci meşrutiyette Darülfünun-u Şahane Darülfünun-u Osmanlı oldu. 1909'da İttihatçılar Darülfünun'da tasfiye yaptılar. Tıp Fakültesinde çok sayıda müderrisin görevine son verildi. Darülfünun-u Osmanlı 1912 yılında, Emrullah Efendi'nin Maarif Nazırlığı döneminde yeniden düzenlendi. 1915'de İnas Darülfünun'u açıldı; genç kızların üniversite eğitimi görmesi sağlandı. 1919'da Ali Kemal'in Maarif Nazırlığı döneminde Darülfünun'da yeniden tasfiye yapıldı; kısa bir süre sonra bunlardan bir kısmı tekrar göreve alındı.

Bu dönemde, Darülfünun'da bilimsel özerklik ve seçimle yönetime gelme konuları üzerinde yoğunlaşan çalışmalar sürdürüldü. Bu sırada Terbiye Müderrisi İsmayıl Hakkı Bey (Baltacıoğlu) uzun bir inceleme yazısı hazırladı. Maarif'de Bir Siyaset adlı kitapta yayımlanan bu inceleme daha sonra Osman Ergin tarafından Türk Maarif Tarihi'nde tamamen ve Prof.Dr. İlhan Tekeli tarafından Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar'da bazı yönleriyle yer aldı. Bu incelemede; "Darülfünun müderrislerinin kısmı azamı memurdur. Memur da olmasalar, azil ve nasıpları hükümete ait olan müderrislerdir. İdari kuvvetler tarafından bu kadar kolayca müteessir olabilen kimselerde, fikir istiklâli meslek mefkuresi güç yaşayabilir; bunun için darülfünun meselesi ilmi muhtariyet meselesi demektir" deniliyordu.

Aynı yıl 2 Ekim 1919'da, milli mücadele taraftarı olan Sadrazam Ali Rıza Paşa tarafından kurulan hükümette Darülfünun müderrislerinden Said Bey (Gelenberioğlu) Maarif Nazırı olur. 11 Teşrin-evvel (Ekim) 1335'de (1919) Darülfünun-u Osmanî Nizamnamesi yürürlüğe konulur. Bu nizamnameye göre; Darülfünun bilimsel özerklik kazanır, yöneticilerin seçilen iki kişi arasından atanması kuralı benimsenir.

Cumhuriyet dönemi özerk bir Darülfünun devralır. 1923'de cumhuriyetin ilanı arasında terbiyecisi İsmayıl Hakkı Bey (Baltacıoğlu) Darülfünun Emîni (rektör) seçilir. Bu dönemde Darülfünun'a tüzel kişilik kazandırılan 21 Nisan 1340 (1924) tarihli yasa kabul edilir. Darülfünun'un adı İstanbul Darülfünunu'na dönüşür ve yeni bir Darülfünun Nizamnamesi hazırlanır.

1933 yılında 31 Mayıs 1933 tarihli, 2252 sayılı yasa ile Darülfünun kaldırılır, 1934'de

yayımlanan 2467 sayılı yasa ile tüzel kişiliği ve özerkliği olmayan, yöneticileri atama ile getirilen İstanbul Üniversitesi kurulur. Darülfünun'un 240 öğretim üye ve yardımcısından (71'i profesör) 157'si görevden alınır. Cumhuriyet döneminin ilk rektörü Baltacıoğlu da görevden alınanlar arasındadır.

Cumhuriyet döneminin bu ilk geniş tasfiyesinin kahramanı Maarif Vekili Dr. Reşit Galip'dir. Tasfiye 1 Ağustos 1933 tarihli gazetelerde açıklanır. Dr. Reşit Galip özetle şöyle der: Memlekette siyasi, içtimai büyük inkılaplar oldu. Darülfünun bunlara karşı bitaraf bir müşahit kaldı... Darülfünun muhtariyeti yalnız mevki ve makam ihtirasları kaynaştıran menfi bir âmîl derekesine indirildi... Yeni üniversitenin Darülfünun ile hiçbir ilişkisi kalmamıştır.

1 Ağustos 1933'de özerkliğe karşı olduğu bilinen müderrislerden Dr. Neş'et Ömer Bey (İrdelp) üniversite rektörü olur. Almanya'da Hitler yönetimi tarafından kürsülerinden ve Almanya'dan çıkarılan üniversite öğretim üyelerinin birçoğu Türkiye'ye gelerek görevden ayrılmak zorunda bırakılan Türk meslekdaşlarının yerini alırlar. Tasfiyeden iki hafta sonra, tasfiyenin kahramanı Dr. Reşit Galip Maarif Vekilliği görevinden alınır. Tasfiye 1934'de de sürer. Bu defa Rektör Neş'et Ömer Bey görevden alınır.

1934'de Cemil Bilsel rektörlüğe atanır. Rektör C. Bilsel, 1933 tasfiyesinden on yıl sonra 1943'de yayımlanan kitabında tasfiyeyi şu sözlerle değerlendirebilir: "İşten çıkarılanların çoğu ülkemizin değerli ve çalışkan çocuklarıydı. Bu şekilde, daha ziyade verimli olabilmek olanağı ve bundan böyle çalışma şansı ellerinden alınmış oldu."

1933 tasfiyesinde üniversiteden atılanların pek çoğu bundan sonra da ülkede etkinliklerini sürdürmeyi başardılar. Kimisi milletvekili olur, kimisi Maarif Şuralarında çalışır, kimisi yeniden üniversite öğretim üyesi olur, kimisi dekan, hatta rektör olur.

Yeni üniversitenin yöneticileri ile eski üniversitenin (darülfünunun) kurbanları 1939'da Birinci Maarif Şurası'nda buluşurlar. Şura'ya Rektör Cemil Bilsel tarafından sunulan resmi raporda yeniden özerklik ve öğretim üyelerinin güvenesi söz konusu edilir. Bu raporda; "Her üniversitenin inkışaf şartı olan idari, mali salâhiyetlerini kendisine verecek ve profesörlerin refahını ve şerefini ve kendilerinin üniversiteye vermelerini temin edecek bir statüyü kanunileştirmek" gerektiği belirtilir. Edebiyat Fakültesi raporunda ise; "Edebiyat Fakültesinin mesaisinde tekâmül göstermesi için kendisine ilmi ve tedrisi selahiyet bahşedecek bir statünün" düzenlenmesi istenir.

Yeni bir üniversite yasası'nın hazırlıkları başlamıştır. Özerklik ve demokratik yönetim içerikli yeni yasa tasarı TBMM'nde, daha önce 1933 tasfiyesi deneyimini yaşamış ve artık milletvekili olan ateşli taraftarlar bulur. Bu dönemin olaylarını yaşayanlardan Prof. Dr. E.Hirsch, Milli Eğitim Bakanlığı'nın isteği üzerine hazırladığı ve 1950'de yayımlanan kitabına 1.12.1946 tarihinde yazdığı önsözde, bugün de değerini konyan şu değerlendirmeyi yapar: Teokratik bir monarşiden laik ve demok-

ratik bir cumhuriyet şekline inkılap eden bir devlette, ilim hayatının tezahür şekli demek olan üniversitenin de... köklü bir değişikliğe maruz kalması tabii, daha doğrusu zaruridir. Zira teokratik veya laik olsun otoriter bir rejim, ilmin yalnız kendi ideolojisine elverişli olan cephesine, kendi varlığını muhafazaya yarayan fikir ve nazariyelerine tahammül gösterebilir ve ilim hayatını kendi varlığının idamesini destekleyecek şekilde tanzim eder, ilmi hakikatlerin ifşasını kendi menfaatleriyle mütenasip bir kontrol süzgecinden geçirir. Buna mukabil çok partili hakiki demokratik bir rejim ise, bizzat kendi mahiyetini inkâr tehlikesini göze almadıkça, bütün ilmi hakikatlere ve fikir cereyanlarına (bu mahiyetlerini muhafaza ettikleri müddetçe) kapıları açık bulundurmamakla ve ilim hayatını kendisine yakışan bir hürriyet ve muhtariyet çerçevesi içinde bırakmakla mükelleftir... Esasen özerkliğün bir manâsı varsa o da, ferdin kendi yolunu bizzat kendi mesuliyeti altında kendi başına bulabilmesi ve bu hususta başkalarının emirlerinden ziyade kendisinin tecrübe ve bilgisine istinat edebilmesi demektir."

İkinci dünya savaşı sonrasında Türkiye'deki demokratikleşme sürecinin bir yönünü de üniversitede özerk yönetime geçiş oluşturur. 13 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen Üniversiteler Yasası ile teküniversite sisteminden çok üniversite sistemine geçilir. Ancak üniversitenin özerkliğini kazanması da yine yeni kurbanlar vererek olur. Ankara Üniversitesi'nin kurulmasından kısa bir süre sonra Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde bazı öğretim üyelerinin kadroları bütçe yasasından çıkarılır ve kendileri açığa alınırlar. Bunlar arasında Muzafer Şerif Başoğlu, Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes de bulunmaktadır. Üniversiteye verilen sınırlı özerklik, sola kapalıdır.

Bu sınırlı özerklikten de rahatsız olan yönetimin sonraki yıllarda kurulan büyükkent dışı üniversitelerini, uzun süre özerk bir yapıya kavuşmaktan uzak tutmaya gayret edecek; akademileri ise yakın denetim altında tutmaya çalışacaktır. 1954 yılında Milli Eğitim Bakanına, öğretim üyelerini bakanlık emrine alma yetkisi tanınacaktır.

Milli Eğitim Bakanına tanınan bu yetki, 27 Mayıs 1960'dan sonra 115 sayılı yasa ile kaldırılır. Bu gelişmenin ardından yeni bir üniversite tasfiyesi gelir. Bu geniş tasfiye ile üniversitedeki görevinden uzaklaştırılan 147 öğretim üyesi daha sonra görevlerine iade edilirler.

1961 Anayasası, üniversiteye geniş ölçüde özerklik taur. 12 Mart 1971'den sonra, üniversiteler üzerinde yeniden denetim kurma arzulan belirir. Anayasa'nın üniversitelere ilişkin olan 120. maddesi değiştirilir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden bazı öğretim üyelerinin görevlerine de bu sırada son verilir.

Yürürlüğe konulan 1750 sayılı Üniversiteler Yasası Anayasa'ya aykırı maddeleri taşımadığı, yine de. 1975'de, Üniversiteler Yasası'nın Anayasa'ya aykırı maddeleri Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilir.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı ile, özerk olarak kurulmaları daha önce önlenmiş olan

büyükkent dışı üniversiteler, özerk olma fırsatı elde ederler. Erzurum Atatürk Üniversitesi bir süre sonra, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi ise ancak iki yıl sonra bu fırsattan yararlanabilirler. Milli Eğitim Bakanlığı'na atanmış rektörler ve kurullar yerine seçilenler göreve gelir. Bu iki üniversite kısa süre içinde, 100 yılı aşkın üniversite deneyimi adım adım yaşarlar. Zira, bu iki üniversitenin özerk olmasından birkaç yıl sonra ülkede yeniden özerkliğin kaldırılması ve yöneticilerin atanması gündemdedir.

Önce Üniversiteler Yasası değiştirilir, yeni yasayla bütün üniversiteler kaldırılır, yeniden kurulur. Üniversite özerkliği kaldırılır, yönetimde atama yöntemi getirilir. Sorumsuz ve sınırsız yetki ile donatılmış Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) kurulur. Durum, 1982 Anayasası ile de pekiştirilir; YÖK Anayasa kurumu olur.

Bu dönemde üniversitelerin bilimsel özerkliği olduğu ve kamu tüzel kişiliği bulunduğu ilgililerce savunulursa da; yeni bir tasfiye dönemi başlar. Üniversite öğretim üye ve yardımcılara en geniş ve çeşitli tasfiye yöntemleri uygulanır; üniversite öğretim üye ve yardımcıları profesörlüğe, doçentliğe, yardımcı doçentliğe yükseltilmeme, uzmanlık alanları ile ilişkisiz ve görev yapma olanağı bulunmayan yerlere ders yılı ortasında bile atanma, çeşitli yollarla ve gerekçesiz olarak göreve son verme yöntemleriyle geniş bir tasfiyeye uğrattılar. Bu tasfiye, 1933 Hitler Almanyası'nda görevine son verildiği için Türkiye'ye çağrılan ve üniversitede göreve alınan bir yabancı öğretim üyesi'nin Türkiye'deki eski öğrencisi olan bir YÖK başkanı tarafından gerçekleştirilir.

Türkiye üniversitelerindeki bu son tasfiye dönemi henüz son bulmuş değildir. Şimdiki sonu; 1253'dür.

1933-1952 döneminde Türkiye'de öğretim üyeliği yapan ve 1950'de yukarıda alıntı yaptığımız kitabını, Dünya Üniversiteleri ve Tür-

kiye'de Üniversitelerin Gelişmesi adlı kitabını yazan Ord.Prof.Dr. E.Hirsch, son gelişmelerden sonra yeni bir değerlendirme yapar. Bilim ve Sanat'tan aktardığımız bu değerlendirmede, özetle şöyle denmektedir:

"...Üniversiteler Yasasından yüksek okullar yasasına geçildi.. Yasada egemen olan görüş; tüm yüksek öğrenim alanının tıpkı askerlik alanı gibi, bir bütün olarak, devlet yaşamının bir parçasını oluşturma doğrultusundadır ve bu alan çeşitli yönetim kademelerine bölünmüş olmakla birlikte yukarıdan aşağıya hiyerarşik olarak düzenlenmiştir."

"Piramidin tepesinde yer alan Yüksek Öğretim Kurulu, yüksek öğretim alanında adeta bir kurmay işlevi görmekte, tek tek üniversiteler, yüksek okullar, fakülteler ve enstitüler, tıpkı birer birim gibi ona bağımlı kılınmaktadır.. Milli Eğitim Bakanı devreden çıkarılmakta ve yüksek öğretim alanında parlamentoya karşı sorumluluk ortadan kalkmaktadır.. Yasanın temel amacı olan, ülkenin yüksek okullarını vesayet altına alma ve öğretim elemanlarının üniversite yaşamında etkiye bulunma olanaklarını ortadan kaldırma amacı, ancak bu kadar açıklıkla ortaya konabilirdi. Bu yasa Türk üniversite ve yüksek okul elemanlarının suratına indirilmiş ağır bir tokattır.. Üniversite Denetleme Kurulu'nun görevi, üniversitelerde eğitim ve diğer faaliyetlerin yasanın saptadığı amaç ve ilkeler ile YÖK'ün saptadığı ilkeler çerçevesinde olup olmadığını denetlemektir. Böylelikle, yasadaki amaç ve ilkeler her türlü yoruma açık olduğuna, göre, karalama ve ihbar yönteminin işlemesine olanak tanınmaktadır. Artık böyle bir üniversitede bilim özgürlüğü ya da bilimsel özerklikten söz edilemez..."

"Bu yasa ile... Avrupa'da yüzyıllar içinde gelişmiş bulunan üniversite idealinin tarihsel temelleri Türkiye'de tasfiye edilmiştir."

YÖK düzeni yalnızca üniversite idealinin Avrupa'daki tarihsel temellerini tasfiye etmekle kalmıyor, Türkiye'deki üniversite gelişmesinin

tüm tarihsel temellerini de yok ediyordu. Türkiye'de üniversite gelişmesi böylece 1870'lerde ilk Darülfünun'un kurulduğu dönemdeki mertebesine indirgenmiş oluyordu. Üniversite tarihimizde artık yeni bir dönem, YÖK Darülfünunu dönemi açılmış oluyordu.

YÖK Darülfünunu döneminde yapılan üniversite tasfiyesi de üniversite tarihimizin en geniş ve en sürekli tasfiyesi olma özelliği kazanıyordu. YÖK Darülfünunları, başlangıca, Osmanlı Darülfünunu dönemine dönerek yeni bir dönüşümün yeni başlangıcını vurguluyor, 1984 Türkiye'sinde de YÖK Darülfünunlarının başlıca meselesi yine özerklik (muhtariyet) meselesi oluyordu.

* Aynı yazarların bu konuyla ilgili 4 ayrı makalesi şu dergilerin Ekim sayılarında yayımlanmıştır:

Yapıt - "1933'ten önce Darülfünun"

Tarih ve Tophum - "1933 Darülfünun Tasfiyesi veya Bir Tek-Parti Politikacısının Ünlülemesi Yüksekliği ve Düşüşü"

Yeni Gündem - "1933 Tasfiyesinde Hukuk, Edebiyat ve İlahiyat Fakültelerinden Atılanlar"

Bilim ve Sanat - "1933 Tasfiyesinde Tıp ve Fen Fakülteleriyle Eczası ve Dişçi Mekteplerinden Atılanlar."

Prof. Dr. CAHİT TALAS

"Demokratik eğitim genelde bir katılımın ürünü olarak görülebilir..."

1. Bilindiği gibi üniversitenin iki temel görevi vardır. Bunlardan biri genel eğitime ve öğretime hizmette bulunmasıdır. Bu yanı ile üniversite bir okuldur. Toplumda yüksek görevleri üstlenecek genç kuşakların düşünsel gelişmelerini ve mesleki yetiştirmelerini sağlar. Siyasal düzenleri, sistemleri ne olursa olsun her ülkenin üniversitesi bu temel görüş doğrultusunda hizmet sunmaya çalışır. Üniversitenin ikinci görevi bilim yapmaktır. Bu yanıyla üniversite kutsal bir yerdir. Gerçek olanı araştırma, doğru ve gerçek olana ulaşma büyük bir görevdir. Üniversiteye asıl niteliğini veren bu görevdir. Bu görevini yerine getirebilmesi için üniversitenin özerk ve özgür olması gerekir. Eşdeyimle üniversite kendi çalışmalarını serbest olarak düzenleyebilmelidir. Yönetimini kendi elinde tutabilmelidir ve bütün yönetim birimlerini kendi mensuplarının özgür istençlerine dayanarak oluşturabilmelidir. Bunun yanında bilimsel çalışmalarında tam bir özgürlük içinde bulunmalıdır. Resmi bir düşüncenin ve öğretinin dar kalıpları içine sıkıştırılmama-

lıdır. Gelmiş geçmiş ve bu gün de var olan bütün ekonomik, sosyal ve siyasal düşünceleri serbestçe inceleyip tartışabilmelidir. Böyle olursa özerk üniversite var olur ve bu nitelikli üniversite mevcut bilimsel araştırmaları ile ülkenin bilimini yapar ve dünya bilimine katkıda bulunur.

Ülkemizde özerk ve özgür üniversite 1946 yılında kabul olunan Üniversiteler Yasası ile doğmuş ve özellikle 1961 Anayasası ile güçlendirilerek büyük bir aşama yapmıştır. 1961'den sonraki yirmi yıllık dönem içinde üniversite Türk toplumunun çağdaşlaşmasında ve bilimsel gelişmelerinde son derece etkin rol oynamıştır. Türkiye'de özgür ve özerk üniversite çağı bu günkü Yüksek Öğretim Kurumu -YÖK- ile sona ermiştir.

2. Demokratik eğitim genelde bir katılımın ürünü olarak görülebilir. Eğer, ve özellikle üniversitelerde çalışmalarını, bu arada öğretim ve eğitimin düzenlenmesi, ilgililerin özgür iradelerinin ürünü olan kurullar tarafından yapılıyorsa ve bu kurullarda öğretim ve eğitim görevleri de yeterince temsil olunabiliyorsa demokratik eğitim vardır. Böyle bir oluş ancak çoğulcu ve özgürlükçü demokrasi içinde söz konusu olabilir. Bu nitelikli demokrasiler içinde yönetime katılma temel bir ilkedir. Türkiye 1960-1980 yılları arasında kısa bir duraksama dışında, çoğulcu ve özgürlükçü bir demokrasi dönemi yaşamıştır. Fakat, bu dönem şimdi arkada bulunuyor, Olağanüstü bir dönemin koşullarının egemen olduğu bir ortamdan geçmekte olan ülkemizde demokrasiye geçiş yeni başlamış bulunuyor. Bu geçiş içinde YÖK yasası önemli bir sorun olarak hemen ele alınmalıdır. Bu yasa değişmeden ülkemizde demokratik eğitim herhalde gerçekleşemez.

Rüzgarla Birlikte

İstenmeyen bir misafir gibi gireceksin tahta döşemede ıslak izler bırakıp denizin kokusunu yayarak aralarına.

Üzerine çevrilen huzursuz bakışlar yine, diyecekler, geldi. Uykularımızı kaçırın serseri bir kabus gibi gecelerimize.

Bereni sıyrarak, düğmelerini çezeceksin karıştıracağın tuz içinde sarı saçlarını ellerin misina, yüzgeç ve pul kesigi.

Yalnız kahveci selamlayacak sıcak çayıyla seni sobanın yanına oturacak, ağır yudumlar alacağını bir bir izleyeceksin eğilen bakışları.

Ah! Bu mağnır ve alaylı bakışları bile sana, senin fırtınaya, suya, tuza direnen alınına, omuzlarına, kollarına, boynuna borçlular.

Vunnadılar kayalara, vuramazdılar. Çünkü suda yoktular.

Gün gelecek, usulca doğrulacaksın yerinden daha güçlü bir teknen olacak, daha çok tayfan ve açılacaksın yedi denize rüzgarla birlikte.

Murat Yetkin

YÖK ve Üniversitelerimiz: Açıkça Tartışılmayanlar

Bariş Akçınar

Bilindiği gibi "YÖK" iki anlamda birden kullanılıyor: Yüksek Öğretim Kanunu ve Yüksek Öğretim Kurulu. Kurulu doğuran, biçimlendiren, türlü yetkilerle donatan da 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu. 6 Kasım 1981 doğumlu kanun, bugünlerde üç yaşını doldurmuş olacak. Kurul ise birkaç ay daha genç.

Yüksek Öğretimimizi kısa zamanda derin bir bunalıma sürükleyen ve daha sarımsı olumsuzluklarının uzun dönemde ortaya çıkması beklenen bu ikiz kardeşten ikincisi, genel ilkelere düzeyinde 1982 Anayasası metnine girmeyi de başardı. Dolayısıyla Kurul'un varlığı ilk bakışta daha tartışılmaz gibi görünüyor. Oysa YÖK düzeni, Kurul'un yetkileri de dahil olmak üzere, meclis salt çoğunluğuna dayanan bir yasayla tümüyle değiştirilebilir. Bununla birlikte, tartışmalar ve tepkiler Kurul üzerinde yoğunlaşmış durumda. Hatta bazıları oklarını sadece Kurul'un pek ünlü ve yetkili başkanına yöneltiyorlar. Bugünkü YÖK başkanının değişmesini "sorunların önemli bir bölümünün azaltılması" olarak görenler dahi yok değil. Bu bakış açısı her ne kadar YÖK düzeninin başlımlarından birisi olan kişiye haklı bir tepkiyi dile getiriyorsa da, bu biçimde sunulunca çok yanıltıcı.

Kurul ve başkanı daha çok hedef alınırken, Kanunun giderek daha az izlenmesi ve özellikle toplumun tümünü etkileyen yasalaştırma hareketinden yalıtılması, üzerinde durulması gereken bir görüş bozukluğu. Gerçi Kurul'un zaman zaman Kanun'dan daha fazla tartışılmasını haklı gösteren nedenler eksik olmadı. Kurul, kendi hazırladığı ve 1982-83 yıllarında Danışma Meclisi'nden geçirttiği yeni kanunlarla (2653,2708 ve 2880 sayılı), doğrudan çıkardığı yönetmeliklerle ve hattâ aldığı kararlarda 2547 sayılı Kanun'un öngördüğü ve öngörmedikleri birçok yeni düzenlemeyi devreye sokarak sürekli ön planda kalmayı başardı. Yüksek Öğretim Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren ve bu kanuna yeni maddeler ekleyen Danışma Meclisi kanunlarının genel özelliği, asıl yasanın merkezileştirici, tekdüzeleştirici ve baskıcı niteliğini pekiştirmek yönündeydi. Kurul, yönetmelikleriyle, bu konuda daha da ileri gitti; bazen Kanun'la açıkça çelişmeyi bile göze alarak... Üstelik Kurul kendi düzenlemelerini bizzat kendisi öylesine sık değiştirdi ki, bu değişiklikleri izleme sabrını gösterebilenler de dikkatlerini Kanun yerine yönetmeliklerin çeşitli ayrıntılarına ve dolayısıyla Kurul'a çevirmek durumunda kaldılar. Sonuçta, toplumun hemen her kesiminin gözünde uğradığı itibar erozyonu pahasına, Kurul sürekli gündemde kalamayı becerdi. Öyle ki, 12 Eylül döneminin yeni kanunlaştırma/kurumlaştırma düzenlemeleri denince bazı çevrelerde akla sadece YÖK gelir oldu.

Bunun doğru olmadığı bugünlerde daha iyi anlaşılıyor. Sendikal yaşamla, örgütlenme ve iletişim özgürlüğüyle ve toplumsal ilişkilerinde daha pek çok temel alanıyla ilgili yeni düzenlemelerin daha önemsiz olmadıkları, uygulamalar sonucunda daha açık kavranabiliyor.

YÖK konusunda farklı olan, Kanun ve Kurul'un erkenden günlük yaşamımıza girmiş olması; Yüksek Öğretim Kurulu'nun ve özellikle YÖK düzeninden doğrudan sorumlu olan Başkan'ının kanlı canlı, somut ve sürekli bir organ olarak, bir eleştiri hedefi olarak ortada bulunmasıydı. Sınırlı bir siyasal ortamda bu eleştirileri mümkün kılan ise, üniversite öğretim elemanlarının azımsanmayacak bir bölümünün tepkilerini dile getirmekten kaçınmamasıydı. Yeni rektörlere henüz belirlendiği günlerde Üniversitelerarası Kurul Başkanına gönderilen binlerce imzalı bir protesto metni bu tepkinin ne denli yaygın ve bilinçli olduğunun anlamlı bir tezahürüydü.

Dünyayı üniversitenin küçük evreninden görüp YÖK düzenini tek başına bir dönemin simgesi yapan oldukça yaygın görüş bozukluğu yanında, başlangıçta, YÖK mantığının 12 Eylül'ün amaç ve ilkeleriyle bağdaşmadığını eleştiri yöntemi (veya taktiği) olarak benimseyenler de görülmüyordu. (Bu iki tür miyoplüğün zaman farkıyla bazı kişilerde çakıştığını belirtmek ayrıca gerekli mi?). Yüksek Öğretim Kanunu'nun yasalaşmasının hemen öncesi ve sonrasında görülen bu yaklaşım tarzı, mevcut siyasal iktidara genelde sahip çıkarak veya resmî söylemin arkasına sığınarak iktidarı etkileme-uyarma yollarını anyordu. Bu konuda yazılarından bir kısmı gazete-dergi sayfalarında kaldı. Bazıları kitaplaşarak tekrar önümüze geliyor. Demokrat bir öğretim üyemizin 1981'de Yankı ile konuşması örnek alınabilir: Dergi adına "yeni üniversite yasa tasarılarının ana ilkeleri siyasal iktidarların üniversite üzerindeki etkisini arttırıcı gözüktüyor, ne dersiniz?" diye soruluyor. Yanıt: "Bu son derece yanlış ve bugünkü iktidarın uygulamasına da ters bir tutumu belirlemektedir". Yankı üsteliyor: "Üniversitelere getirilmek istenen bu yapı, bugünkü iktidarın genel eğilimlerine uygun değil mi?" Yanıt: "Hiç sanmıyorum. Belki de tam tersine..." (E.Kongar, *Üniversite Üzerine*, İstanbul, Hil yn., 1984, s.41-42).

Burada, eğitim sistemimizin demokratikleştirilmesi mücadelesinde ortak çabalar içinde olabileceğimiz E.Kongar'a haksızlık etmek istemiyoruz. Ele aldığımız konuda bile kendisi hedef alınacakları başında gelmemektedir kuşkusuz. Ancak benzer eleştiri yöntemlerinin ülkemizde ötedenberi pek revaçta olduğuna dikkati çekmek gerekir. Örneğin Kemalizmin arkasına sığınarak neler yapılmak istenmemiştir, hangi kurumlar savunulmamıştır bizde? TDK konusu bunun en yakın örneklerinden. Veya Türk-İş Genel Başkanının, YHK'nu ve kendisiyle görüşmeyen Başbakanı Cumhurbaşkanına şikayet etmek tehdidinde olduğu gibi sık sık görülen garabetler... Ama bizi asıl hayrete düşüren, eskitemediğimiz bu siyasal oportünizm yöntemleri değil; samimi teşhis yamıgalarının bazen toplumsal bir basiretsizliğe dönüşmesi. Kasım 1983 seçimleri dolayına dönersek, okumuş kesimimizin, özellikle de bunların liberal nizgârların büyümesine kapılmış olanlarının, ekonomik/siyasal alanlardaki liberalleşme beklentileri yanında YÖK düzeninin de değişeceğine olan inançlarına şaşırtıcı bir iyimserlikle bağlandıklarını görürüz. YÖK'ten

yakınma merclisi artık değişmiştir ama yeni hükümet başkanının YÖK düzeni kurulurken Başbakan yardımcısı olduğu bile unutulmuştur. Tıpkı dört yıldır süren başarısız iktisadi politikalara unutulduğu gibi. Neyse ki yeni iktidar YÖK sistemine olan bağlılığını (aksi olabilir miydi?) çabucak belli etti de yeni umutlar peşinde havanda su dövmekten kurtulduk.

ÜNİVERSİTELER TERKEDİLMELİ Mİ?

1981
Tartışılmasın gereken bir konu da üniversitede talanlar ve gidenler meselesi. Bunun dilenli ve hassas bir tartışma alanı olduğunu biliyoruz. Başına yasamamızla birlikte şimdiye kadar az da tartışılmadı. Üniversite hocaları arasında belli kurguluklara da yol açmadı değil. Üniversiteler sistemimizin YÖK iklemi dışında yeniden yoğun bir tartışmaya açılacağı günlerde, bu konunun tekrar gündeme geleceği ve her şeyin yeni bir muhasebesinin yapılacağı kesin. Bunun tarafları da herhalde başta mesleklerine emek ve gönül vermiş olan üniversite hocaları olacak. Ama mademki "ak" ve "kara" nın ötesini fazla düşünemeyen bazı dar görüşlü ve basit mantıklar üniversitede kalan demokrat hocalara, fark gözetmeksizin, "üniversitede kalmayı becermiş 'aydınlarımız' (E.Batur, "Gerçek aydın ahlâkı olmak zorundadır...", *Yeni Gündem*, 5.s.15) etiketini yapıştırmaya cüratini gösteriyorlar, bugünden bazı şeyleri tartışmak gerekiyor.

Bilindiği üzere, çoğunluğu 1981-1983 aralığında olmak üzere 1500'e yakın öğretim elemanı üniversiteden uzaklaştı veya uzaklaştırıldı. Üniversitelerimizin ender yetiştirdiği pek çok değerli bilim adamını da tutkuyla bağlı oldukları kurumlarından, mesleklerinden, hatta ülkelerinden koparan bu büyük depremin baş sorumlusunun YÖK sistemi olduğu kuşkusuz. Ama bu kadannı söylemek yeterli değil; YÖK gökten zembille inmedi çünkü. Onu hazırlayan anlayışın -ki üniversite içinde de bolca temsilcisi vardır-, son yıllarda politik/ideolojik ortamının, koşullandırma ve uygulamalarının payı nasıl ihmal edilebilir?

Keza üniversiteden kopuşu hızlandıran önemli bir etkenin de, YÖK düzeninin vaadettiği kararlık gelecek yanında, çeşitli yollarla üniversiteden zorla uzaklaştırmalar olduğunun altını çizmek gerekir. Elbette "göreve son verme" kararları YÖK'ten bağımsız değildir; nasıl ki YÖK de bu karar mercilerinden bağımsız değildir. Her halükârda, üniversite içinden ve dışından kaynaklanan kararlara üç yüzü aşkın öğretim üye ve yardımcısının "görevden alınma"ları, bine yakın öğretim elemanının üniversiteden ayrılma (istifa veya emeklilik yollarıyla) kararına varmalarına veya bu yöndeki eğilimlerini açığa çıkarmalarına yol açan önemli bir etken olmuştur. Ayrılmaların bir bölümü genelde YÖK sistemine, özelde "görevden alma" kararlarına tepki biçiminde ortaya çıkmış (SBF gibi "göreve son verme"lerin yoğun olduğu bazı kurumlarda istifaların da yoğun oluşu şaşırtıcı bir ilişki değil); diğer bir bölümü ise yaratılan ve tırmanan güvensizlik ortamın-

dan kaynaklanmıştır. O halde şu soruyu sorabiliriz: "göreve son verme"ler olmasaydı, görevden ayrılmalar bu denli yoğun olmayacak mıydı? Kuşkusuz evet. Hatta görevden alınmış olanların önemlice bir bölümü dahi üniversiteden (en azından hemen) ayrılmayı düşünmeyecek veya buna ilkesel düzeyde karşı çıkabileceklerdi. (Nitekim uzaklaştırılan bazı hocalar kendilerinin istifa yoluyla gönüllü olarak izlenmelerine zamanında şiddetle karşı çıkmışlardı).

Burada yapılan tesbitin çarpıtılmasını önlemek için iki uyarıyı gerekli görüyoruz. Birincisi, genelde tepkileştirilmiş toplumumuzda son yılların anlamlı ilk yoğun tepkisinin üniversitemizden yükselmiş olmasının derece önemli, tarihi bir olaydır. Bunu yadsamak kimsenin haddine değildir. İkincisi, demokrat öğretim elemanlarının üniversiteden tasfiye edilmeleri, münferit, üniversite dışı veya bazı yanlış/tepkisel kararların sonucu değildir. Olay, YÖK sisteminin ve bunu yaratan mantığın özüne mündemiçtir ve bu yüzden son derece sistemlidir. Dolayısıyla, tasfiye mekanizması olmuş bitmiş bir olay değil, süregelen ve sürmesi istenen bir süreçtir.

Yaşadığımız dönemin bütünlüğü üzerine daha az duygusal, daha sertlikli değerlendirmelerin yapılabildiği bugünlerde YÖK olayını da içinde yer aldığı bütünsel hareketten koparmadan ele almak gerekli gözüküyor. Sorulacak temel soru şu: Demokratik bakılları her türünün kullanımında ender rastlanan bir merkeziyetçiliğin ve otoritarizmin egemen eğilim olduğu bir dönemde üniversitemin bu eğilimin dışında tutulması mümkün müdür? (Bu eğilimi sürdürmede üzerine düşen fazlasıyla yapan Özal iktidarı, devletin iktisadi girişimlerini özel sermayeye devredeceği, ithalatı serbestleştireceği için anti-devletçi ve liberal yapıveren "liberal solcu" zihniyetin bunun ayırımına varması zor gözüküyor). Ekonominin mühendislere bırakıldığı, bakanlıkların esnaflaştırıldığı, bakanların esnaf ağzıyla konuşmalarına rağbet gördüğü bir dönemde yükseköğretimin her aşamasında (tek tip ders programlarının disiplin kurallarına kadar) "Türk ortaöğretimi" düzeyine geri çekilmek istenmesi istisnai bir olay gibi mi görünmüyor? Sağ kadrolaşmanın kamu kurumlarında pervasızca sürdürüldüğü bir ortamda, bir avuç aşırı sağ öğretim üyesinin sayılarıyla orantısız bir etkinlik kazandıkları üniversitelerde memurlara varana kadar kadrolaşma çalışmaları içine girilmiş olması yadırgatıcı mı kalıyor?

Peki bu koşullarda, üniversitede kalmayı sürdüren demokrat öğretim elemanlarına düşen nedir? Üniversiteyi terketmek veya "üniversitede kalmayı becermiş aydın" olmak ağır ithamını sineye çekerek kollarını kavuşturmak mı? İlk önce bizzat yolu ele alalım. İstifa, tepki yollarından birisiydi. Belirli ölçüde etkin bir araç olarak da kullanıldı. Bugün aynı etkinliğe sahip gözüküyor. Çünkü her şeyden önce eğitimi aksatacak yoğunlukta bir istifa dalgası olasılığı bugün düne göre daha az. Bunun bir nedeni, YÖK'ün eğitimin aksaması diye bir kaygısının pek olmadığına giderek daha iyi anlaşılması. Nihai bir tepki yolu olan istifanın böyle etkisi tartışılmalı bir biçimde kullanılmasına hocaların gönülünün razı olmaması anlaşılır bir şey. Ayrıca olayın bir de insani boyutu var. Her ne kadar üniversite öğretim üyeleri belirli alanlardaki uzmanlıkları veya en azından yabancı dil bilgileri dolayısıyla üniversite dışında iş bulma şansları açısından en az sorunu olan toplumsal kesimimiz gibi gözükseler de (örneğin ortaöğretim hocalarına kıyasla), bunun da öznel/nesnel belirti sınırları olduğu aşikâr. (Nitekim hâlâ düzenli işi olmayan veya sevebilecekleri bir iş edinemeyen eski öğretim üyelerinin durumu buna iyi bir örnek). Bu insani faktörü yok sayan yaklaşımlar ne derece ciddiye alınabilir?

Bunlara ek olarak, YÖK'ü tek tepki alanı olarak görmekten uzaklaşıp belirdi bir bütünselliğin içinde düşündükçe, istifa gerekçesinin bugün ağırlığından çok şeyler yitirdiğini de kabul etmek gerekir. Aynı gerekçeyi benzeri cendereler içine sokulmuş olan ilk ve ortaöğretimin demokrat hocalarına önerebiliyor muyuz örneğin? YÖK varken üniversitede kalmaz derken aynı şeyi öğrencilere de önerebiliyor veya yeni TRT, Bann, Sendikalar vb. Kanunları varken bu alanlarda çalışılmaz, hatta bu mantığı sonuna kadar götürerek bu mevzuat varken Türkiye'de durulmaz diyebiliyor muyuz? Gerçi üniversitelerin, özellikle az gelişmiş ülkelerde, toplumun demokratikleştirilmesinde aynı bir yerleri olduğu veya olması gerektiği ileri sürülebilir. Doğrudur da. Ancak üniversiteyi toplumdan, ondaki yeni gelişmelerden bütünüyle ayrı düşünmek mümkün olmadığına göre, her tepkiyi üniversite alanıyla sınırlamak, veya 'ya radikal tepki ya da hiç bir şey' demek dar görüşlülük değil midir?

Gelelim ikinci yola yani üniversitede kalma seçeneğinin çeşitli varyantlarına. "Üniversitede kalmayı becermek" ifadesinde, örtük olarak, YÖK düzeniyle ve yöneticileriyle uzlaşmak, kişiliğinden ve bilimsel nesnelliklerinden ödün vermek vardır. Bunu becerenlerin her dönemde ve her kurumda var olduğunu ama bunlara "demokrat" veya "aydın" demeye kimsenin yeltenmediğini hatırlatalım öncelikle. Kaldı ki üniversiteden ayrılmamanın veya üniversiteyle hiç ilişkisi olmamış olmanın bugünkü yönetimle uzlaşmamak için tek başına yeterli bir neden sayılamayacağı da günümüzün açık bir gerçektir. Yeni liberallerimiz bunu herkesten iyi bilirler.

Üniversitede kalmanın hâlâ mümkün olan bir yolu da, demokrat kişiliğinden ödün vermemek, kalmaktır. 1383 imzalı "Dilekçe"ye imza atan balen görevdeki öğretim elemanları bunun en açık kanıtıdır. Ayrıca "dilekçe"yi imzalayıp imzalamamak da ayıncı bir ölçüt değildir kesinlikle. Tek ölçüt, verilen dersin içeriğinde, yapılan bilimsel çalışmanın özünde, bulunduğu kurullarda (doktora-doçentlik jürileri, yeni eleman alımındaki sınav komisyonları gibi) kullandığı oyun renginde bilimsel-akademik kaygılar dışında hiçbir etki altında kalmadan dürüst ve ödümsüz olabilmektir. Bereket versin ki bu durumdaki öğretim elemanlarımızın sayısı henüz azımsanmayacak ölçüdedir. (Her ne kadar YÖK düzeninin olumsuzluklarına karşı bu nitelikleri taşıyan hocalar—özellikle büyük erozyona uğrayan kurumlarda— tam bir denge unsuru oluşturamamaları ve YÖK'ü geriletmede belirleyici olmaları beklenen üniversite dışı politik mücadelenin etkinliğinin artırılması gerekse de.)

Bu konuda, son olarak, üniversitede kalmanın YÖK'ün başarısızlığını geciktirdiği veya YÖK'ün başarısına hizmet etmek anlamına geldiği yolundaki bir iddiaya değinelim. Demokrat ve nitelikli öğretim üyelerinin bugün tasfiyeciliğe, yolsuzluklara, kayırmacılığa, bilgisizliğe karşı mücadele etmek konusunda üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelerinin, üniversite gençliğinin ortak beklentileri olduğunu belirtmek gerekir her şeyden önce. İnsanların, en deneyimli, en yararlı olabilecekleri alanlarda (üniversite içi veya dışında) demokrasi ve aydınlanma mücadelesini sürdürmeleri, toplum düzenindeki mücadelenin çok daha etkin kılınmasının en temel koşuludur çünkü. Yarıncı demokratik üniversitenin—ki YÖK öncesine bir geri dönüş anlamında söylemiyoruz bunu— yapı taşları, bu mücadele içinde oluşturulacaktır. Ayrıca unutmamak gerekir ki, her yıl liselerden kopup gelen onbinlerce öğrencinin Türkiye üniversitelerinde okumak dışında bir seçeneği yoksa, bu genç nesli hızla kadrolaşan aşırı sağ hareket eline bırakmamak bile bugün üniversitede kalmak için yeterli bir nedendir. Keza, yükseltilen

öğrencisi veya araştırma görevlisi alımında, master-doktora ünvanlarının verilmesinde yapılan ve yapılacak kayırmacılığa; Yüksek Öğretim Kanunu ve Yönetmelikleriyle dahi çelişen bir keyfîlikle hazırlanıp uygulanan yönerge ve döner sermaye yönetmeliklerine karşı çıkmak, bunları açığa çıkarmak ve olabildiğince ilgili kurumları (Sayıştay gibi) ve kamuoyunu harekete geçirmek (örneğin 2547 sayılı Kanunun m.50/c fıkrasının amir hükümlerine rağmen yükseltilen öğrencilerinden harç alınması; döner sermaye gelirlerinin dağıtımında 2880 sayılı yasanın 58/a esnasına uyulmaması; ücretli ek ders yükünün tesbitinde nesnellikten uzaklaşılması ve bu konuda tavan uygulamasına gidilmeden önce ayda 200 saatle varan ek ders yükü gözükten rektör yardımcılarının bulunması, vb.) ancak demokrat ve dürüst öğretim üyelerinin varlığıyla mümkündür.

Evet, üniversitede kalmalı; ama her türlü ödün pahasına değil. Dün, gitmek daha radikal bir çözüm gibi gözüküyordu. Kalmak ama ödün vermemek kalmak, bugün gitmekten daha büyük güçlükleri göze almak anlamına gelebiliyor giderek. Bu radikal kararın öneminin daha iyi anlaşılacağı günlere doğru yaklaşıyoruz.

Doğum Öncesi

Annemden çaldım bu şiiri..
Toza bulanmış bir öğle vakti
Boğmacab çocuklara benzeyen hani
Saxların görüldüğü saxlerde
Dikip gözlerini görmediğim bir yere
'Sular unuttu bizi' deyivermişti
Belki bıkkın, belki dargın, ama şüphesiz..

Annemden çaldı yurdum beni..
Alıp uzak günlere taşıdı.
Sağ yanımda öksüzlük,
Sol yanımda kumral sevdası;
Her öpüşümde gözümü alan
Kitaplarımaşmış gibi sandığım can
Kitaplarıymışım gibi sanılan bana

Sonsuzluktan çaldık zamanı..
Üstümüzde görüş günlerinden kalma ağırlık
Beklemek:
Sözleşimimizin karnızı sözcüğü
Güneşi ve kan'ı aynı avuçta
Taşıdık
Alınımızda lanet'i ve ateş'i
ve inanmayı yeniden keşfettik bir fırtınada...

Şimşek şavkında bakmamışsınız meğer
Mermer yontulara..
Annem, annem,
Böyle konuşkan sessizlik görmedim!
Sabırda senin dengin,
İsyanda senden özge,
En az bizim kadar doğurgan.

Korkmuyorum artık kuruda kalmaktan

Seval Esası

BİR FAKÜLTENİN İKİ DÖNEMİ “Üretim içinde eğitim”den geriye kalan...

Eski BYYO Öğrencisi: EREN ALTAY

Bir zamanlar AU Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı bir Basın Yayın Yüksek Okulu vardı. Başladığımız zaman hepimizin büyük idealleri vardı. Hepimiz iyi şeyler yapabileceğimizi düşünerek başlamıştık. Fakat üst sınıflardaki öğrencilerin heyecansızlığı ve bezginliği bizleri şaşırtıyordu. Biz sadece okulu kazanmakla heyecanımızı doruk noktaya ulaştırmışken nasıl olur da bu okulda okuyan, basın yayıncılığı öğrenmiş olanlar böyle bezgin olurlardı. Demek ki diyorduk, “bunlar, bu okula istemedi girmiş ve devam etmek zorunda kalmışlardır.” Fakat okulda tanış olduğumuz olaylar onlardaki hoşnutsuzluğun okuldaki eğitimden birşey kazanamıyor olmalarından kaynaklandığını gösterdi. Bunlar bile moralimizi bozmuyordu. Çünkü birinci sınıfta Basın Yayın'lı olmanın yüksek ideal ve heyecanını taşıyabilmenin sağlam bir zemini vardı.

İlk iki sene aldığımız dersler, bizlere çok şey öğretti, kazandı. En önemlisi de, öğretim üyeleriyle derslerde güncel olayları tartışabiliyor, öğretim üyelerinden hertür yardımı alıyor, ellerindeki kaynaklardan bile yararlanma olanağını buluyorduk. Bunların yanı sıra üst sınıf öğrencilerinin meslek derslerini nasıl yaptıklarını, onların bezginliği daha iyi anlamamızı sağlıyordu. Örneğin, bizim ikinci sınıfta olduğumuz dönemde, üçüncü sınıftaki 'taze' radyo televizyon bölümü öğrencileri gözle görülür bir heyecan içindeydiler. TV Programının Temel Öğeleri dersinin hocası, o gün için sınıfa bir kamera getireceğini söylemiş. Bu heyecanla derse giren öğrenciler dersten şaşkın çıktılar. Bir arkadaş hocanın kamerayı kurmasından sonra gidip gözünü kameraya dayadığını, bunu gören hocanın korkuyla “Hey sen, ne yaptığını sanıyorsun, o alet kaç milyon eder biliyor musun” diye haykırdığını anlattı. Böylece o senelerde yapılan tek tük uygulamalı derslerden biri daha sona ermişti.

Bu türden olaylar bizleri ciddi olarak sarıyordu. Ama yine de üçüncü sınıfa ulaşmıştık. Şimdi bölümlere ayrılacaktı. Kimimiz Radyo Televizyon bölümünü, kimimiz de Gazetecilik ve Halkla İlişkiler bölümünü seçecektik. Fakat her sene GHİ bölümünü seçen öğrencilerin sayısının çok az olması geleneği, o sene yıkıldı. Çünkü, bu bölüm öğrencileri bir sene önce, meslek hocalarının öncülüğünde GÖRÜNÜM gazetesini çıkarmaya ve her aşamasında çalışmaya başlamışlardı. O bölümde “üretim içinde eğitim” yapılıyor olması, bölümü seçen öğrencilerin

sayısını ciddi biçimde artırmıştı. Rd-Tv bölümünü seçen bizlerse, meslek derslerini sınıfta yapıyorduk. Örneğin Rd. Program Yapımı dersi sınıfta hocanın tektiri anlatması şeklinde işleniyordu. Okulun sahip olduğu olanaklar ve stüdyo bu derslerin sınıfta kuru kuru anlatılmasını gerektirmiyor aksine hepsinin uygulamayla gösterilmesini gerektiriyordu.

Okuldaki Rd. Program Yapımı hocası radyo yayını yapmayı hedefliyordu. Artık son sınıf öğrencilerinin bu dersten geçmek için tektiri çalışıp gelmeleri yetmiyecekti. Ders hocasının yardımıyla bir radyo programının hazırlanmasında A'sından Z'sine kadar görev alması gerekecekti. Hazırlanan bu radyo programları ile okul içinde radyo yayınları başlatıldı.

Meslek hocalarının odaları artık kantini kışkandırarak ölçüde kalabalık oluyor, hocaların başkanlığında çalışmalar, araştırmalar yürütülüyordu. Okulumuzdaki bu olumlu gelişmeler karşı ülke çapında üniversitelerimiz adına olumsuz bir gelişme sonuçlanmıştı. Bilimsel düşünceye özerkliğe ve cehaleti ayağı bir Yüksek Öğretim Kanunu yürürlüğe girmişti. Yukarıda sözünü ettiğimiz çalışmalar arasında YÖK, idari anlamda okulumuza henüz ulaşamamıştı. Okul Müdürü, Rd-Tv bölümü ve GHİ bölümü öğrencilerinin uygulamalı çalışma isteklerini yerine getiren hocalara destek oluyor, önlerindeki her türlü engeli kaldırmaya gayret ediyordu.

Okul, kurulduğundan bu yana hiç görülmeyen bir faaliyet içindeydi. GHİ bölümü öğrencileri Görünüm gazetesini çıkıyorlar ve gazete günden güne gelişme gösteriyordu. Diğer yandan Rd-Tv bölümü öğrencileri ilgi alanlarına göre ya radyo yayını yürütüyorlar ya da çekilecek belgeseller için araştırmalarını sürdürüyorlar ve çekime katılanın heyecanını yaşıyorlardı.

YÖK de yeni öğretim yılı başlamadan idari anlamdaki işlerini bitirmek istiyor ve Okul Müdürü görevden alınıp yerine eskiden beri okulda elif, be, te, se eğitiminden yana olan bir öğretim üyesini müdürlüğe vekaleten atıyordu. Göreve gelir gelmez, kendini bu göreve getirenlerin gözüne girmek için gerekli olan işleri yapmaya başladı. Neler mi yaptı? İlk önce radyo yayını kantine, sınıflara, koridorlara ulaştıran kabinlerin sesini kesti. Çekimleri süren ve Kültür Bakanlığı tarafından finanse edilen “Kula'da Uç Güm” filmi için idareden gelecek işleri yokuşa sürdü, çekim ekibine elinden gelen tüm engelleri çıkardı, yeni engeller yarattı. Çekimlerden sonrada okulda yapılacak kurgu çalışmasını eğitim programı ile birlikte yürütmek isteyen öğretim görevlisine ve öğ-

rencilere çeşitli engeller çıkardı. Daha önce gece yansıma kimi zaman da sabaha kadar süren kurgu çalışmalarını mesai saatleriyle sınırladı. Stüdyoya ancak birkaç tane görevli öğrencinin katılmasına izin verdi. Karşılaştığı tepki sonucunda da kendisine çalışmaya katılacak tüm öğrencilerin listesini verilmesini istedi. Bu arada stüdyonun anahtarını taşıyan odacı ne radyo çalışmalarında ne de kurgu çalışmada ortada görünmüyor, meslek hocalarına kafa tutuyordu. Arkasında olanların daha güçlü olduğunu görüyordu.

Bu arada okulda tüm engellemelere karşın süren çalışmaların önüne başka engeller çıkıyor, çalışmaya katılanların sinirleri halıç pamuğu gibi atılıyordu. Ayrıca idarenin en önemli görevlerinden biri olan öğretim üyesi ile öğrenci arasındaki ilişkilerin koparılması için yeni taktikler geliştiriliyordu. İlk önce öğretim üyelerinin odalarının bulunduğu camlı kapının önüne bir masa konmuş ve odacılarından biri oraya girmek isteyen öğrenciyi engellemekle görevlendirilmişti. Fakat öğrenciler görüşmek istedikleri öğretim üyesinin yanına bacadan da ulaşmayı başarmışlardı. Bu sefer de öğretim üyelerine “bazı öğretim üyelerinin odası çok kalabalık oluyor, bundan dolayı gürültü oluyor, diğer öğretim üyeleri rahatsız oluyor” gibisinden uyarıcı yazılar gelmeye başladı.

Tüm bu olumsuzluklara direnmeye çalışanlar yeni yeni çalışmalar çıkıyorlar ve her biri, bir

türlü engelleniyordu. İlk önce stüdyonun kapısına kilit vuruldu. Görünüm gazetesini ise o yılda çıkmakta direndi. Geçtiğimiz eğitim döneminde 3-5 öğrencinin çabalarıyla çıktı. Fakat müdür bunların görevlerine son verip üzerinde Görünüm yazan odanın kapısını da kilitletti. Öğrencilerle iyi ilişkiler kuran hocalardan şu veya bu yoldan okuldan uzaklaştırdıktan sonra müdür vekili asaletini aldı.

Bu arada okulda hiç birşey yapılmıyor mu diye merak edersiniz? Hayır okulda çalışmalar durmadı. İlk önce kapının önüne okulun ismi büyük harflerle yazıldı, iki tane çimentodan sakı yapıldı, otobüsleri anımsatma bile kapılar şeritli bir şekilde boyandı, kantin birkaç gün kapatılıp masaların yerleri saptandı. Şimdi de yetkili ak ak kantine yaptığı baskınlarla formika masaların yanında demir sandalyelerin, tahta masaların yanında tahta sandalyelerin olması için tüm özenini, enerjisini sarfediyor. Bazen de, hergün yeni kararların çıkması ile şaşkına dönen öğrencilere makamından “Burada danışma mı kardeşim, çıkın çıkın” diyerek yardımcı oluyor.

13.9.1984 Perşembe tarihli Cumhuriyet gazetesinde YÖK Başkanı Doğanmaz şunları söylüyordu: “...Yeterince çalışmayanlar şu veya bu bahaneyle üniversitelerden ayrılmıştır. Şimdi daha dinamik kadrolar gelmiştir.” Zaten ak sık kantinde teftişe çıkan dinamik kadrolar bizim de dikkatimizi çekmişti.

Vasiyet

bakın, bu eller var ya bu gördükleriniz
benim ellerim değil
benim ellerim bütün İspanya'larda kanlı
bütün Şili'lerde kesiktir
ve dudaklarım dikilmiş
binsekizyüzyırmilerde Küba'da
bunlar başkalarının elleridir
gözlerim de başkalarının
sonra bir başkasının, tekrar başkasının

kardeşlerim, bu şiir vasiyetimdir ki size
öldüğümde geri verilsin sahiplerine
dudaklarım Juan Francisco Monzano'ya
Federico Garcia Lorca'ya gözlerim
ellerim Victor Jara'ya

Kemal E. Gözütok

Herşeyin sosyolojisi

Ülkemizde değil yeteneklerimizde, isteklerimizde göre bile bir meslek seçemeyiz. Hepimiz lise ve öncesinde verilen eğitim, kendi bozukluğunun izlerini, her birimizle üniversitelere de taşımakta, çoğumuzun merkezi yerleşme ile girdiğimiz, bir kısmımızın bilerek seçtiği bilimsel çalışma alanlarından daha ilk aylarda hayal kırıklığına uğratmaktadır. Üstelik bir de sosyal bilimler alanından bir bilim dalı seçmişseniz, üniversitede iken yapacaklarınız üniversiteyi bitirmeye ilişkin düşüncelerinizden hep güzel şeylerdir.

Sosyal bilimler Türkiye'de gelişmemiş, daha doğrusu geliştirilmemiş bilim dallarıdır. Bunun da çok somut bir açıklaması vardır: "Sosyal bilimler politikaya ve ona alet ettirilmeye çok uygundur." Ne kadar az gelişirse, tehlike o kadar az olur. Bizim bu gelişmemişliği üniversite-lerimize girmeden önce bilme şansımız doğal olarak olmaz. Çoğumuz lisede seçtiğimiz alana göre ve daha kolay olduğu düşüncesi ile sosyal bilimler alanına yöneliriz. Çoğumuz da, yeteneklerimizden çok orta-okulda ya da lisede öğretmenini sevdiğimiz demi sevdiğimiz için, duygulanımla hareket ederiz. Sonunda sınav sonuçları açıklanır ve kazandığınız okula bakarsınız: 'Sosyoloji'. İlk günlerdeki duygusallıklardan sonra, düşünmeye başlarsınız. Ne çok kitap okumanız gerekecektir, sonra derslerde öğretim üyeleriyle yapılan tartışmalar, seminerler, konferanslar, film ve slayt gösterileri, geziler. Biraz daha ileri gidip kendinizi toplumun sorunlarına çözüm bulan ünlü bir bilim adamı gibi düşünebilirsiniz. Öyle ya, adı üstünde, 'toplum bilim'. Önünüzde çözül-meyi bekleyen toplumsal sorunlar, karmaşık birtopluşsal ilişkiler yumağı vardır. Bu düşüncelerle doluşursunuz koridorlara, anfilere. Tabi önce Hacettepe'nin labirent gibi binaları içinde kaybolmazsanız. Hacettepe Sosyoloji DTCF'nin Sosyolojisi ile birlikte Ankara'da en eski sosyoloji bilimi yapan yerdir. Eğer DTCF'nin sosyolojisine girmişseniz, "yeterli öğretim elemanı eksikliği" nedeniyle, felsefe ağırlıklı bir sosyoloji eğitimi görürsünüz. Bu hangi bilim dalının elemanlarının

sosyolojiyi de "aradan çıkarabileceği"ne bağlıdır.

Derslere girmeye başladıkça hemen umutsuzluğa kapılmamak gereklidir. Önünüzde dört yıl vardır ve daha giriş niteliğindeki dersleri alıyorsunuzdur. Yavaş yavaş herşeyin sosyolojisinin öğrenmeye başlarsınız.

Birkaç örnek: Ekonomik sosyoloji, Aile sosyolojisi ve giderek suçun, değişimin, kent'in, endüstrinin, bilginin, sosyolojilerini öğrenmeye başlarsınız. Hayatınızda hiç köy görmediyse ve bu derste civar köylere gidip 'yerinde' araştırmalar yapmayı düşünüyorsanız, çok 'iyi niyetlisiniz'. Zaten size, götürmeler de köyü anlatabilirler. Köyde tavuklar vardır, evler vardır. Eğer evler birbirlerinden uzaksa işte bu 'dağınık' bir köy tipidir." Dersler sırasında en korkulan şey politikadır. Siz derse ilgili ne sorarsanız sorun, hocanız sizin niyetinizi anlamıştır. Bir kısım hocalar derslerinde tartışmaları yasaklamışlardır. Sonuçta her soru, 'dersten sonra', yanıtını alır. Eğer hoca tartışmaya niyetliyse ve sizin kötü niyetinizi de anlamışsa, hiç ilgisi olmadığı halde Marks'ı kötüleyecektir.

Bilgisayar görmeden aldığınız bilgi işlem derslerinin ne işe yaradığını kestiremeseniz de, elinizde tutulur program kartlarını ne yapacağınızı bilirsiniz. Bir problemi bilgisayarda programlayacağınızdır. Sorun sınıf geçmekse, bunun da bir kolayı vardır elbet.

Gördüğünüz her sosyoloji dersinde öğretilenler, sadece o konuyla ilgili düşünceler, bilim adamlarının "hayat hikayeleri" ve teorileridir. Onları öğrenmekten Değişme Sosyolojisi dersinde değişim ile sosyolojinin ilişkisini öğrenemezsiniz. Bununla ilgili ders notlarını da aynı dersi almış bir arkadaşınızdan alabilirsiniz. Çünkü hocalarınızın verdikleri örnekler bile geçen yıllara göre hiç değişmemektedir.

Sosyolojiyi bitirirken artık boş çıkan umutlarınızı çoktan unutmuşsunuzdur. Çünkü pedagoji sertifikası almışsanız, öğretmen olabilirsiniz. Başka bir alternatifiniz ise, pek yok gibidir. Çünkü hiçbir kurum, kuruluş sosyologa gereksinim duymadığı gibi, sürekli konuşacak 'ukalalara' da tahammül göstermez.

Toplumbilim az gelişmiş ülkelerde önemi gittikçe artan bir bilim dalıdır. Bu önemi kavramak ve kavratmak ise toplumbilim öğrencilerinin görevidir. Üniversitenin vermediği bilmemel bilgiyi kendi bularak, araştırarak ve öğrenip kullanarak.

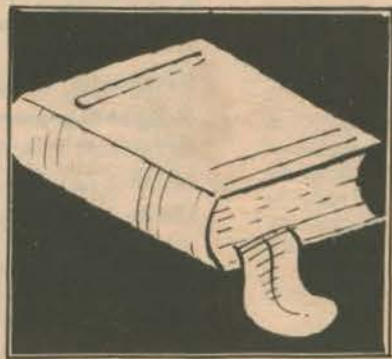
Kitabın atası tuğla!

Okul açılıp ilk ders için öğrenciler sınıf bulma engelini aşmış, biraz sonra açılan kapıdan bir "öğretmen" girip, "Türkiye'nin iş bulma kolaylığı en fazla olan eğitimine hoş geldiniz" dediği anda, kibrit ateşlenmiştir. Artık siz bir çarşanız, kütüphanecilik bölümü de ocak.

İlk derslerin ilk sözlerini genellikle şu soru izler: "giriş sınavında bu bölümü kaçınıcı sırada işaretlediniz?" Liseli ürkekliğini atamamış öğrencilerden cılız sesler halinde hep en son rakamlar gelir, soran biraz da sinirlenerek, "peki hiç isteyerek geleniniz olmadı mı?" diye yüklenir, bir iki kişi ortamı kurtarmak için yalan söyler.

Artık kütüphanecilik eğitiminin neden ülkenin en iyi, en bilimsel, en gerçek eğitimi olduğu anlatılmaya başlanır, haftalarca sürer bu, ta ki, öğrenciler de diğer bölümlere, öğrencilere o gözle, biraz küçümser, biraz külhanbeyi bakana kadar. Bu bakışlar genellikle ya bir iki ayda ya da en geç ikinci sınıfın başlarında sönür.

İlk derslerde bir de, dört yılda

verilecek eğitim "somutlanır". Neler yoktur ki, bir kere yabancı dil alana kadar, İngilizce ve Osmanlıca seçmesiz olmak üzere, farsça ya da almanca, arapça ya da farsça.. "him efendim, ben azerbaycan kökenliyim, farsçayı az çok biliyorum, acaba hangisini seçsem?" "çocuklar ne yazık ki, bu konuda seçim yapamayacaksınız, çünkü farsça öğretim kadromuz yok." Sonra bilgilislem dersleri boy boy, soy soy. "...şey, sonuçta bu konuda bu kadar ders olduğuna göre bir belge, bir uzmanlık belgesi alabilir miyiz?" "çocuklar sizi anlamıyoruz, ne gerek var siz ülkenin... zaten, bu dersler bölümümüzde pek ağırlıklı geçmez."

Sonra ilk derlerden birisinde, kapı açılır, içeriye artık haftada onbeş saat kadar birlikte olacağınız kısa boylu, şımanca bir bay girer. "tabii-i lafızların pek ehemmiyeti telakki edilemeyeceğinden, lafızların zatları ve delalet ettikleri manayı hususlar itibarıyla, vad-i..." diye birşeyler yazdırmaya başlar. Artık, osmanlıca, "seçmeli" arapçayı, transkripsiyonu'bu bayla öğrenmeye başlamışsınızdır. Aylar sonra eğer biraz terbiyesizseniz, "hocam elinizde neden iki metrelik sopa yok, dolap okutmak yerine, otursunuz kürsü üzerine, istediğinizin kafasına dokundurunuz," dersiniz, bu iş de burda biter, haydi yeniden üniversite giriş sınavlarına.

Ha bir de, çok önemli bir ayrımı daha var: YÖK yasası ne der: "bölüm yönetim kurullarının kabulü ve fakülte yönetin kurulunun da oluru üzerinde öğrenci 'eştem' olabilir. "yani devam zorunluluğu olmadan

öğrenciliğini mirdirebilir. Bunun yolu alıp bir beyaz kağıda, yazıp dilekçeyi, beş liralık damga pulunu da unutmadan götürüp... çöpe ataktır. Çünkü böyle bir "terbiyesizliğe kütüphaneciliğin" tahammülü olamaz. Kütüphanecilik eğitimi, ülkenin belki de tek devamlılık gerektiren bölümüdür. Örneğin bir "mühendislik" bölümü bile bu haklı verebilir ama, "biz aala".

Sonra önemsiz bir ayrıntı da bu bölümde kaldığınız sürece, "gönül işleriniz" ara vermeniz gerekliliğidir. Yoksa tümünden ara vermiş olan bölüm size knama cezası verebilir, bölüm yönetim kurulunun çaylı pastalı bir dedikodu toplantısında ifade vermeniz gerekebilir.

Dört yıl şöyle böyle tamamlayınca ne mi olunur? Gidersiniz bir yere memur olursunuz, şanslıysanız bir kütüphaneye kapağı atabilirsiniz. Eğer çok şanslıysanız zaten ikinci sınıfın başında size, "gönül işlerinizi tümünden ara vermeniz" bildirilmiştir, yani bölümde kalıyorsunuz demektir.

Biraz da genel bilgi: Dünyada kütüphanecilik eğitimi genellikle (bir iki ülke dışında) lisansüstü eğitimi olarak verilir. Türkiye, lisans eğitiminin ilk savunucusudur, üç üniversitenin, kuruluş sırasıyla Ankara DTCF, İstanbul ve Hacettepe üniversitelerinin bu bölümleri vardır. Hacettepe'nin bölümüne göre, iş bulma olanağı en çok kendilerinden mezun olanlarıdır.

Bir kütüphanede, kütüphanecilik eğitimi görmemiş ve aradan bir snavla işe giriniz, bir lise mezunun altında da çalışabilirsiniz, giderek şef de olabilirsiniz.

Ancak unutmayın, mesleğinizde ilerlemeniz için kitabı, yalnızca okumak için elinize almanız, kitap denilen şeyi de üç boyutlu, atası tuğla olan bir garip yaratık olarak görmeniz önemlidir.

Böyle havalarda ev içinde oyalanmamalı; çıkıp yürümeli. Yeşilin en güzeline ve geçici bir aylıklığa vermeli kendini insan. Tiryakiyse bir sigara yakmalı, değilse ince-sinden bir mlık tutturmalı ama ille de açık havada yürümeli. Böyle havalarda kötü şeyler düşünmemeli, o kadını silip atmali; böyle havalardayeniden sevdalan-malı.

Adam pencerenin yanına gidip radyoyu açtı. Habervaktidir şimdi, haberleri dinlemeli. Memleketten gelen hiçbir şey şaşırılmaz insanı ama her an yeni bir şey de duyulabilir. Dili paslı bir çark gibi dönen spiker engelini aşmış, uzaklara kulak vermeli.

Yok, hep bildiği şeyler kulaklarına gelen. Dış haberlere geçilince, çevirdi radyonun düğmesini. Elindeki sigaranın bitmesini beklemeden giydi ayakkabılarını, fırladı sokağa. Çok olmamıştı buralara geleli ama çabucak alışmıştı yollara. Belki kendi kent'inin büyüklüğünü yaşamış birdi için burası bir kasaba gibi kalı-yordu, belki de çok dolaşıp çok dışındüğünden ötürü.. Ya da her ikisi de..

Karşı köşeden sarışın bir çocuk belirdi, kı-sa pantolonlu bir oğlan; henüz okul yaşlarında değil. Koşup geldi ve adamın önünde durdu. Bu ülkenin diliyle bir şey sordu ana adamdan yanıt alanadı. İki elini iki yana açan adamın sol kolunu yakaladı ve saate baktığı gibi ko-şup gitti. Adamın gözleri uzaklaşan çocukta kaldı ve aklının telefonları zır zır öttü...

"... ama ne zaman geleceksin baba?..."
 "... bakkal amca diyor ki sen..."
 "... yoksa kar yağınca mı geleceksin?..."
 "... oralar güzel mi baba? Balon var mı?..."

Sonra tellerin hışırtısı, para yazıp duran tıktıklar, araya karışan sesler ve anlatımı güç düşünceler. Bir yandan aklın bir şey söylemesi, öte yandan yüreğin bir başka şey.. Zoraki bir yatıştırma tümcesi ve birden ağırlaşan ahize-nin yerine konması. Duvarları çıplak odalarda tavana bakarak geçirilen uzun geceler. Yeni dostlar, eski dostlar ve dost olmadıkları ancak şimdi anlaşılan insanlar. Bir de o kadın...

"... bu gün de seni sordular..."
 "... iş arkadaşların anlamlı sözler ediyor-lar..."
 "... kâğıtlar daha gecikirse ne yapacağımı bilemem..."

Adam sigara paketi ile çakmağını odada unuttuğunu anımsadı. Bir an geri dönecek gibi oldu ama hemen caydı. Temiz bava ve sessizlik, sabahın ilk çayıyla yakılan sigara gibi etkilemişti onu. Ne zaman iyi bir şey yaşasa, hep başkalarıyla paylaşmak isterdi o şeyi. Hani demiş ya ozan "yarın yanağından gayri." diye, işte öyle. Ama şu temiz havayı, içine çektiği oksijeni paylaşamadığı insanları düşün-dü. Hatta giderek kendini daha çok duyunnaya başlayan açlığın istediği ekmeği, bir tabak yemeği bile bazen kendine çok gördüğü olur-du. Evet, inadına cebindeki paranın tümünü postalayacaktı bu gün; ekmeğin iki kenarından uçları çıkan bir sosise bile almayacaktı işte. Nasılsa bir çözüm bulurdu kendisi için...

Bugüne dek çok sonıya yanıt bulmuştu ve yürüdüğü yolun doğruluğundan hiç kuşkuyla düşmemişti. 'Başına iş açma' gibiler-den sözde dost tavsiyelerine kulak asmanın, yanlışlarını üzerine gitmekten hiç şaşmamıştı. Bir yıl dahi geçmemişti kadının sorularına kararlı ve güven verici bir şekilde yanıtlar ver-diğinden bu yana..

"... oğlan sorup duruyor, ne diyeyim ben ona?..."
 "... ne zamana dek bekleyeceğiz burada?..."

"... senin işin kolay, asıl zor olan benim-kist..."

Ne kolayı ne zoru... Zor olan insanın kendi-ni olayların tam içindeyken geçici acizlikler-den ötürü saf dışı hissetmesi. Zor olan birbir yanlış dünyadan, doğru ve tek bir dünya ya-ratması... Ve en kolayı, ipin ucunu bırakmak, boşvermek; sağda solda bilgicilik yapıp, 'ben bu işin buraya varacağını biliyordum' demek. Zor olanı, halt edilirken, halt etmemek... Ah, kadının, ah...

Girdi postaneye ve kasalardan birinin önün-de kuyruğa geçti. Cebindeki paraları çıkardı, posta ederini ayırıp gerisini saydı. Ardından, daldunmayı yeni öğrendiği para gönderme fişini, otobüs kartını altlık yaparak doldurdu. Ayaklarının arasında dolaşan küçücük, ıslak burunlu köpeğe sıkı bir tekme atmak geçti içinden ama kendini tuttu. Belli olmaz, başı belaya girer insanın sonra ha... Sen insana in-san değeri verilmeyen ülkeden, hayvana insan değeri verilen ülkeye kalk gel!...

Postaneden çıktığı zaman bayağı acıkmıştı.

uğraşın bir yerinde

Gürhan Uçkan

Desen: Gören Bulut

Bir sigara olsa, biraz bastırırdı açlığını ana yoktu. Buralardaki insanlar gibi yoldan geçen birinden tek sigara satın alacak da değildi; ki üstelik o kadarlık bile parası kalmamıştı. Oda-ya dönse biraz ekmek, peynir filân bulabilirdi ama ayakları o yana götürmüyordu onu. İki sokak ilerde bir göl kıyısı çıkacaktı karşısına; bir kanepeye oturur biraz kafa dinlerdi. Belki de yarı yolda cayar, birine uğramaya karar verirdi; ya da derneğe gider bir çay içerdi.

Su kenarındaki kanepeye oturduğu anda yetinden kalktı. Yahu bu gün gazetenin gelme günüydü be! Şu surlar postacı kız getmiş ol-malıydı. Hemen geri döndü, hızlı hızlı yürümeye başladı. İçinde para göndermiş olmanın huzuru vardı...

 "... bak benim için geliyorsan gel. Senin için fedakarlık yaptım diye yıllarca bana ka-kacaksan gelme. Benim durumum ortada. İler-si için hiçbir söz veremem. Ama seni seviyo-rum. Yavrumu seviyorum ve sizlerin burada olmanızı istiyorum. Ne ki söz konusu olan se-nin yaşamın. Kararın iyi düşün ve ona göre ver. İstersen yarın aynı vakit yine arayaym..."

"... hiç gerek yok. Bugüne dek ben hep ne-leri düşünüyorum sanıyordun? Geliyorum işte. Oğlan da umarım az bir süre sonra gelebilecek. Konuşacak başka bir şey yok..."

Niye bu konuşmalar dolanıp duruyordu kafasında şimdi? Hızlı hızlı eve giderken yaka-sını bırakmayan şey neydi? Yoksa o karlı, hem de tipili öğledens sonra suçluluğun verdiği ipi koparmışlıkla başkasının evinden çı-kan kadının kafa tutan hali mi yapışmıştı bey-nine?... Denmeyen şeyleri apaçık ortaya ko-yan sözler mi? Kökünün hangi yılların nere-lerinde yatmış bilinmeyen ana yeni ortamlar-da, yeni olanaklar bulmanın verdiği gözmeşik-liği ile sı yüzüne çıkan sorunların, içe işleyen bir soğukta alev alev haykırması mı? "Beni sen ittin," diyordu. Ya, daha iyi yaşama, kısa yoldan kendine bu toplumda bir yer yapmaya ve bunları sana sağlayacağına inandığın pırnık ve kapalı kutu bilinen o adama ben ittim seni değil mi? Doğru; buraya ben getirtmedim mi seni? Çok doğru...

Kaldığı eve, devletin kendisi gibi olanlara ayırdığı bir çeşit otele yaklaşıırken, havaala-nımdaki o kalın camın ardından gülümseyen kadın gözlerinin önünden gitmiyordu. Öğrenci yıllarında olsa, belki de sol elini yumruk yapıp havaya kaldırırdı. Hiç değişmemiş gibiydi. Aynı yarı yorgun, yarı canlı görünüş, ağır yü-rüyüş ve ince dudaklarını hafifçe aşağı büke-rek gülümseyiş... Nasıl karşılanmıştı okadın? Kim bilir kaç kişi gelmişti oraya. Bir kaç ay sonra da küçük delikanlı öyle karşılanmıştı. O üstelik, nereden öğrendiyse, sol elini havaya da kaldırmıştı. Ya...

Yürekerinin ikinci yanlarını buralarda bek-leyen yalnız ama aynı inancın ortaklığı daki insanlara, "darsı başınza" deyip dunnuştu. Evet, o tipili kuş gününe dek geçerliydi bu dilek; milim ötesine değil!

Yepyeni telefonlar gündemdeydi şimdi. Hiç de öncekiler gibi çok para yazmayan te-telefonlar.

"...ama baba sen anpemi seviyor musun?..."
 "...seni de arabayla gezdirelim gel de..."
 "...ama baba..."

Merdivenleri hızla çıktı, açtı kapıyı. Gel-mişti gazete. Yeni basılmış olmanın verdiği koku gelir gibi oldu bumuna. Ya da baskı makinesi başında geçirdiği yarım kalan güzel günler.. Başka bir şey yoktu postada. Olmasın. Gazete vardı ya... Hemen açtı. Ayakkabılarını çıkarmadan ilişti yatağın kenarına...

Ne küçük insanlar, ne şu, ne de bu... Uğra-şın bir yerindeydi ve taş gibi duruyordu. O kadın yoktu.

Dergimizin kimi konulara olan yaklaşımı artık biliniyor. Bu konularda ya oluşturmaya istediği düşünce için tartışıyor ya da kendisi de doğrudan tartışmaya katılarak belirli sonuçların çıkmasına yardımcı olmayı amaçlıyor. Bu nedenle de sık sık yeni tartışma konuları oluşturuyor, sayfalarının toplam olarak önemlice bir bölümünü bunlara ayırıyor. Tartışma ne yazık ki, yalnızca dergi sayfalarında sınırlanıyor. Oysa Yarm'ın istediği, bu tartışmaya, en azından belli ortak noktalarda buluştuğu yayın organlarının da, dergide yer almayan yazarların da katılmasıdır. Umalım bundan sonra gerçekleşebilsin.

İşte sayfalarımızda yeni bir konu: Halk oyunları nedir, geleceği nedir, ne umulabilir?

Baştan belirtelim ki, tartışmaya biz de sonucun oluşmasına yardımcı olmak amacıyla katılacağız. Belirli ve olgunlaşmış bir sonuç düşüncemiz en azından şu anda yok. Ancak yine de katkımız olacağına inanıyoruz. Yazı dizisi, gelecek iki sayıda da, doğrudan halk oyunları ile uğraşan, sergileyen topluluklarda kimilerinin yazılarıyla sürecektir, bu arada ilişkiye geçeceğimiz folklor kuruluşlarından tartışmaya katılmalarını isteyeceğiz. Bu doğrultuda özellikle üniversitelerde kurulu halkoyunu gruplarından canlı yaklaşımlar bekliyoruz.

Kısaca belirtmekte yarar var: Bir toplum, geçmişinde ne kadar olumlu, insancıl ve ilerlemeye katkıda bulunan kültür ürünü varsa, onları günümüzde en yararlı biçimde sizimden geçirerek değerlendirdiği ölçüde sağlam, gelişkin bir kültür üzerine oturabilir, kültürünü evrenselleştirebilir.

İşte bu temel ilkedeki bakıldığında, halk oyunlarının bize, kültürümüze ve gelecekteki kültür yapımıza katkıları nelerdir; sorun bizzat bu noktada toplanıyor. Örneğin, halk oyunlarını söz gelişi en kabasından iki genel çerçevede ele alabilir miyiz: Yaşatılıp, geliştirilmesi gerekenler ve kültür müzemesine kalmış gerekenler.

Bu soruya kesin ve kestirimci bir yanıtı şu anda veremiyoruz, veremiyoruz ama, en azından "kılıç kalkan" ve benzeri oyunların artık müzeye kaldırılması gerektiği kanısını da taşıyoruz. Belki böylelikle, artık ülkeye gelen ilk turist grupları neye uğradıklarını şaşırırmaktan kurtulabilirler, gerçekte çok zengin olan halk oyunlarımızın gelişiminin ve tanınmasının önünde duran karabasanlardan da biz kurtulabiliriz.

Türkiye'de genellikle halkbilim çalışmaları, soruna ilk eğilindiğinde, büyük bir ivme göstermiş; daha sonra ise belli noktalarda tıkanıldığından aksamış, hatta noktalanmıştır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. En büyük neden ise halkbilimine devletin gerekli önemi vermemesidir. Bu yüzden, halkbilim konularıyla uğraşanlar sadece amatörler olmuşlardır. Pratikte sadece derlemecilikte kalındığı gibi, teoride de bilim gözü ile bakılmadığından, konu kafalarda açılmamıştır.

Nedir halkbilimi? Sedat Veyis Örnek halkbilimini; "Bir ülkenin ya da belirli bir bölge halkının özgün kültür ürünlerinin tümünü kapsayan; bunları kendine özgü yöntemlerle derleyen, çözümleyen, yorumlayan ve bir birleşime varıncaya kadar bir bilim dalıdır."¹ diye açıklıyor.

Kültür, insanın doğaya karşı yarattığı herşey ve bilim ise, kapsamı ve sınırları ile belirsiz bir etkinlik olduğuna göre halkbiliminin oluşturacağı alanları saptamak oldukça güç görünüyör.

Kültürün özdeksel ve tinsel özelliklerinin sürekli etkileşim içinde olduğunu da düşünürsek, duruk oluşumları bile açıklamakta zaman zaman yanılgıya düşen insanın, böyle devingen bir olguyu incelemesinin

zorluğu ortadadır. Lindsay bilimi; "İnsan deneyim ve yaşantısını betimleme, yaratma ve anlama metodu"² olarak nitelendiriyor. Öyleyse halkbilimini, yani yaygın ve artık anlamını yitirmiş adıyla folkloru, bir bilim dalı olarak kabul etmek gerekiyor.

İkinci olarak yapılması gereken ise halkbiliminin ilgi alanlarının saptanmasıdır. Halk kelimesi sınıflaşmanın ortaya çıkmasından önceki toplum düzenlerinde (ortalama onbeşbin yıl kadar önce) çok geniş katmanlara karşılık gelmektedir. Fakat sınıflı toplumlarda halkın sınırını çizmek oldukça güçtür. Çünkü sınıfların oluşmasına kadar ki ortak olan kültür, seçkinlerin ve halkın kültürü olmak üzere ikiye ayrılmış ve o günden beri karşılıklı çatışmalar ve etkileşimler içinde bir arada yaşamıştır. Bu doğal olarak beraberinde halk kültürünün ve halkbiliminin tanımlanmalarında sorunlar getirmektedir.

Toplumdaki devingenlik unsuru, halkın ve seçkinlerin kültürlerinin sürekli bir devinim içinde olduğunu getiriyorsa da, bunun boyutlarının aynı olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü kültürel gelişmenin, egemen kesimlerin çıkarlarıyla paralellik göstermesi gerekmektedir. Bunu sağlamak ise, her türlü olanağı elinin altında bulunduran bir sınıf için hiç de zor değildir. Bunun bir örneği de

toplumsal farklılaşmaların doruk noktasına ulaştığı toplumlarda görülen, kültürün özdeksel ve tinsel öğelerini reddetmek savıdır. Bu görüşün savunucuları kültürü; üretim ilişkilerinden, yani maddi temelin den soyutlayarak yalnızca tinsel kültürün (ahlaksal, hukuksal, dinsel, sanatsal, düşünsel) karşılığı olarak kullanmaktadır. Maddi kültürün yerini de uygarlık almaktadır. Bunun sonucunda da egemen kesimler kendi çıkarlarına uygun sistemlerinin devamını sağlamak için, uygarlığın dünyadaki tüm teknik gelişmelere açık olmasını isterken; kültürün (tinsel kültürün) duruk olarak ele alınmasını savunurlar.

İşte yukarıda bahsettiğimiz ve örneklerini çoğaltabileceğimiz ne-

hşilir. İşte bu durumda halk kültürünün savunuculuğunu aydın üstlenir. Yalnız bu arada dikkat edilmesi gereken en önemli noktada, halk kültürünün dolayısıyla halkın üretimlerinin tabulaştırılmamasıdır. Çünkü halk kültürü çeşitli etkileşimler sonucunda, ilerici nitelikli öğeler taşıyabildiği gibi gerici öğeleri de taşır. Tabulaştırma, kültür birikimini tümüyle kabul etmeyi getireceğinden halkın gelişmesine engel olan gerici nitelikleri de benimsemeyi getirir. Zaten toplumun normal gelişimi sırasında eski kuşaktan aktarılan bilgiler, gelenekler, görenekler, halkın ihtiyaçlarını karşılayabildiği ölçüde yaşar; bu görevini yerine getiremezse halk tarafından atılır, yerine yenileri benimsenir. Fa-

Günümüz Türkiye'sinde Halkoyunları

Berki Yalınkılıç

denlerle halk kültürü zaman zaman baskılarla karşı karşıya kalabilir. Sesini duyuramaz, hatta bilinçli olarak yozlaştırılır, unutturulmaya ça-

kat bilinçsizlik, biraz da güçsüzlük nedeniyle halk kendi gelişimine aykırı da olsa bazı gerici nitelikleri benimseyebilir. İşte halkbiliminin

gerçek amacı bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Araştırma konusunu halktan alan halkbilimi edindiği bilgileri inceleyerek, yöresel halkbilimi öğelerinin, ilk aşamada ulusal kültüre, daha sonra da evrensel kültüre katkıda bulunmasına yardımcı olacaktır. Halkbilimci ise önceden yaptığı çalışmalar sırasında saptadığı, toplumun gelişmesini engelleyici kurumların atılmasına önayak olacaktır.

Buradan halkbilimiyle uğraşanların derlemeci, araştırmacı niteliklerinin yanında, iyi bir de inceleyici, yorumlayıcı olmalarının gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda gelişen halkbilim anlayışı aynı zamanda sosyal çalışmalara öncülük edecektir.

HALKBİLİMİNİN GELİŞİMİ

Biraz da halkbiliminin gelişimine bakalım. Folklor deyimini ilk kullanan William John Thomas adlı bir İngilizdir.³ Bu konuyla ilgili yazısını da Atheneum adlı dergide 1846 yılında yayınlamıştır. Daha sonra folklorun siyasi çıkarılara alet edilmesini görüyoruz. Biraz da Darwinizmin etkisi ile folklorla başlayan merak, 2. paylaşım savaşıdan önce, özellikle Almanya'da ırkçı temeller doğrultusunda kullanılmak istenmiş, alman faşist partisi NSDAP (National Sozialistische Demokratische Arbeitspartei) folkloru faşizmin bir aracı haline getirmiştir.

Türkiye'deki çalışmaların ise önce yabancılar tarafından başlatıldığını görüyoruz. Bunların arasında Ignacz Kunoş (1866), George Jacob Friedrich Giese, Otto Spies, Walter Ruben, Mundy ve Bela Bartok'un (1936) adlarını sayabiliriz.

Bu arada Paris, Strasbourg ve Los Angeles Üniversitelerinin araştırma gruplarını da unutmamak gerekir. Daha sonra salt derlemecilikte kalan bu çalışmalara, Türk halkbilimcileri de katılmış, fakat pek fazla ileriye götürmemişlerdir.

HALKBİLİM ARAŞTIRMALARI

Gelelim halkın gelenek, göreneklerini, edebiyatını, oyunlarını, müziğini, mimarisini, el sanatlarını, giysilerini, inançlarını, kısacası insanın doğumundan ölümüne kadar herşeyi inceleyen halkbiliminin araştırma yöntemlerine...

Türkiye'de yıllardan beri ivmesi yüksek bir toplumsal hareketlilik göze çarpıyor. Kapalı toplumdan açık topluma geçiş aşamasındayız. Nüfus akımlarının özellikle 1950'den sonra hızlandığı saptanmış. Yapılan istatistikler ise önümüze şöyle bir tablo getiriyor.⁴

	Nüfus (milyon)	
Yıl	Kent	Kır
1950	5,2	15,7
1980	19,6	25,1

30 yıl içinde kent nüfusu yüzde 277 artarken, kır nüfusu sadece yüzde 60 artmış. Bu, kentlere her yıl 350 bin insanın aktığını, sonucunda da toplumda mlithiş bir ekonomik ve sosyal değişimin olduğunu gösteriyor.

Tarımda modernleşme ile ortaya çıkan koşullar, tarımla geçinen nüfusu, daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşma umuduyla şehirlere itmekte. Böylece insanların alt ve üst yapıları değişime uğramakta. Ruşen Keleş kentleşmeyi şöyle açıklıyor: "Kentleşme, kentleşme sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir."⁵ Kentleşme sürecinde, büyük şehirlerin yüzde 60-70'ini oluşturan gecekondu ortaya çıkıyor. Kır kökenli nüfus, kentlerde daha yakından tanıma olanağı bulduğu seçkinlerin kültürüyle, içinden geldiği kendi kültürünü sürekli karşılaştırıyor. Önce şaşkınlık olarak gözüken bu durum, daha sonra yüксеlebilmek arzusuyla kendini seçkin kültürü benimseyebilmeye zorlama, en sonra da boşlukta kalma şekline dönüşüyor. Olay, çözülmesi zor toplumsal bir sorun yaratırken, halkbilimince incelenmesi gereken bir konu daha yaratıyor. Böylece; "Halkbilimin, köylü kültürünü incelemesi gerekir!" savlarını da çürütüyor, halkbiliminin; köylüsinden işçisine, okumamışından aydınına kadar geniş bir kitleyi inceleme alanına aldığını kanıtlıyor.

1980 yılında yapılan istatistiklerle Türkiye nüfusunun yüzde 48'inin kentlerde yaşadığı saptanmış.⁴ Yani şiddetli kentleşmeye karşın kır nüfusunun, Türkiye nüfusunun yarısını aştığı ortada. O halde halkbilimcilerin ivedi olarak kırsal kesime yönelmesi gerekmektedir. Yalnız bu arada, saptama çalışmaları ile, durum halkbilimcilerin savunduğu bozulmadan saklamanın apayrın şeyler olduğunu anımsatmakta yarar var. Hemen saptama çalışmalarına başlanamazsa birkaç yıl içerisinde çarpık kentleşme ve bilinçli-bilinçsiz yozlaştırma sonucunda kırsal halkbilimsel veri bulmak hayal olacaktır.

HALKOYUNLARI ARAŞTIRMALARI

Yukarıdaki yaklaşımlar, genelde halkbilimi için olduğu kadar, özelde onun en canlı öğelerinden biri olan halkoyunları için de geçerlidir. Halkoyunlarının derleme aşamasında artık bilimsel araçlar kullanılmaktadır. Teyp ve film aygıtlarının yanında, batıda kullanılan notasyon yöntemlerinden de yararlanılması gerekir. Bu notasyon yöntemleri ile çalışmalar kısa bir süre önce MİFAD tarafından başlatılmıştır. Bu belki halkoyunlarının standartlaşmasını

getirecektir ve bir anlamda gereklidir de. Çünkü halkoyunlarının dernekler elinde yozlaştırılması sonucunda, bir yörenin oyunu diye öğretilenin, yöreyle uzak-yakın hiçbir benzerliğinin olmadığı görülmektedir. Bunun nedeni, bazı derneklerin halkoyunlarını gelir getiren bir araç olarak görmelerinden ve halkoyunlarının kentlilere, yöreyle ilgisi bulunmayan, kendi göz zevki için figürlerle oynayan, bilmediği için yanlış müzikleri kullanan insanlar tarafından aktarılmasından kaynaklanmaktadır. Fakat standartlaştırmanın sakıncalı yönü ise halkoyunlarına sanat ögesinin katılmasını önleyici ve yeni yorumlamaların önünü tıkayıcı nitelikte olmalıdır. Bu nedenle olay çok yönlü algılanmaya çalışılmalıdır.

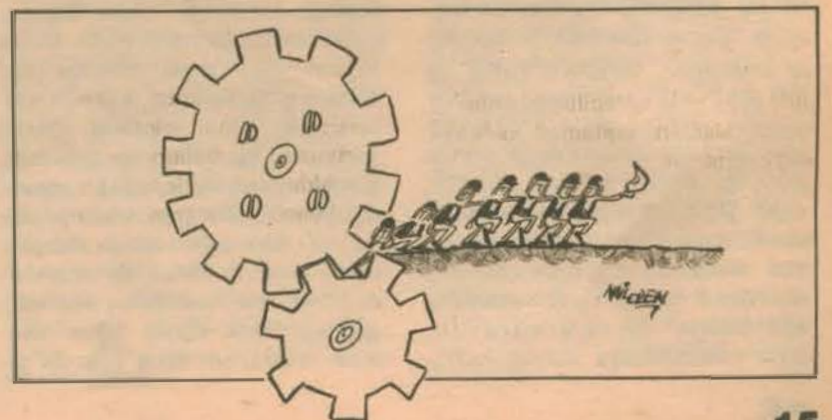
Varyant olayı halkoyunları araştırmalarında pek çok sonuna neden olmaktadır. Hemen hemen her grupta görülen; "Benim oyunum doğru, seninki yanlış!" türünden karşılıklı suçlamalardan pek çoğunun özünde varyant vardır. Nasıl bir köylü, başkasından öğrendiği türküyü söylerken, yeşil gözlüm diyeceğine, kara gözlüm diyebiliyor veya çevre baskısı yüzünden isimleri değiştiriyorsa; halkoyunlarını oynarken de, ya unutmadan dolayı, ya da kendisinden birşeyler kattığından, figürlerde farklılaşmalara neden olmaktadır. Bu, kültürün devingenliğinden kaynaklanmaktadır, önlenmesi de imkansız olduğundan, şehirlerde halkoyunları ile uğraşanların figürler üzerinde gereğinden fazla titizlenmesi, zamanın boşa harcanmasından başka bir şey getirmez. Varyant olayı beraberinde otantiklik sorununu da getirmektedir. Üzerinde pek tartışılmadığı için otantiklik konusunda çoğunluk görüşlerini sağlam bir temele oturtulamamakta, kafalardaki soru işareti silinememektedir. Nedir otantiklik? Bir halkoyununu yöresindeki aslı gibi sergilemek olanaksızsa, hangi oyun otantiktir, hangisi değildir? Son zamanlarda moda olan, oyunun özünü kaybettiren, sadece izleyenlerin göz zevkini tatmin eden ve adında da "koreografi" deyip içinden sıyrılmış sahne düzenlemesi midir çağdaş yorumlama? Sahneleme arasında yöreye nasıl bir bağlı kalış olmalıdır? Örneğin, bir yöre oyununu sergilerken, değişik yörelerin kostümlerinden yararlanabilir mi? Ayrıca oyuna yörede

kullanılmayan sazlar da eşlik edebilir mi? İşte tüm bu sorular tartışılıp açığa kavuşturulmalıdır ki, pratikte halkoyunları bu görüşler doğrultusunda değerlendirilsin.

Halkoyunları, tüm halkbilim öğeleri gibi devingen bir biçimde kuşaktan kuşağa geçerken, hiçbir zaman bilinçli bir sanat anlayışıyla yorumlanmamıştır. Fakat özünde geleneksel öğeler taşıyan halkoyunları, evrensel verilerden yararlanarak halkın yabancı olmadığı, kolayca benimseyebileceği bir biçime dönüşürülebilir. Yalnız bu, sadece ve sadece batının gözüne hoş görünme çabasıyla halkoyunlarını sergileme yolunu seçenlerin savlarıyla karıştırılmamalıdır. Çünkü yoruma estetik ögesinin katılması içeriği arka plana itmemeli; aksine anlatılmak isteneni tamamlayıcı bir rol oynamalıdır. Böylece yaratıcılığını halktan alan bir sanat anlayışıyla sergilenen halkoyunları, seçkinlerin salt eğlence aracı olmaktan da kurtulacaktır.

Halkoyunları için yukarıda belirtildiği gibi basit sanılan, fakat bir an önce tartışılıp bir senteze varılması gereken sorunlar gündemdedir. O yüzden bugüne kadar yapılageldiği gibi bazı temel konuları ele alıp sadece onları tartışacağımıza, daha doğrusu dönüp dolaşıp aynı yere geleceğimize; bir adım daha ileri gidebilmek, somut sonuçlar elde edebilmek için, konuyla ilgilenenlerin değişik görüşlerini aldık.

- 1- S.V. Ümek, "Türk Halkbiliminin Sorunları": Türk Dili (Şubat 1973).
- 2- Cemal Yıldırım, "Bilim Felsefesi", s.14
- 3- Şerif Bayraktar, "Türkiye'de folklor", s. 20.
- 4- S.Kemal Kartal, "Ekonomik Ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme", Yurt Yayınları 6.
- 5- Ruşen Keleş, "Halkbilim Terimleri Sözlüğü", T.D.K. Yayınları (1980), s. 71.

Bir ülkenin yazın-kültür-politika alanlarında tartışma gündemleri yaratma çabası her zaman "gündemi belirleme" etkinliğine dönüşmez, dönüşebilmesi için de hem gündemi belirleme çabası içinde olanların, hem de ülke ortamının, ülkenin kendisinin bazı nedenleri olması gerekir. Bu demek değildir ki, bu nedenler her zaman haklı nedenler olsun. Haksız olan nedenler için de önce bu işi kimin yaptığına, sonra da niyetine bakılır. Sorun böylece anlaşılmıştır.

Son günlerde ısıtılıp ısıtılıp yeni den önümüze sürülmeye çalışılan bir konu var. Gündemi belirlemeye çalışan, başarılı olamadıkça da kendi içine gittikçe kapanan ve saldırganlaşan feminizm. Bir burjuva akımı olarak doğan, kendi içinde birçok kollara ayrılan ve kimi yerde erkek düşmanlığına, leşbiyencilığe kadar varan, çok "zengin" bir akım bu. Feministler son yıllarda yazın alanında söz söylemeye, popüler olmaya çalışıyorlar. Eleştirilerini de umdukları gibi erkeklerden değil, daha çok hemeinslerinden alıyorlar. Çünkü kendilerine yöneltilmiş böyle bir saldırganlığa ve düşmanlığa karşı erkekler sadece gülüp geçiyorlar.

Bizim de yeniden bu konuyu ele alalım son günlerde ortaya çıkan bir kitap ve ona yöneltilmiş "eleştiriler" yüzünden. "Niçin Feminizm Değil"* adıyla çıkan bu kitap, çok olumlu bir çaba olmasına karşın üzümlere söylenmeli ki, hem okuyanı hayal kırıklığına uğrattıyor, hem de olayın özüne bir açıdan yanlış bakıyor. Dolayısıyla da feminizme karşı olan kitap, yanlışlarından dolayı aynı zamanda feministlere bol malzemeler de sağlayabiliyor. Onlar da boş dunnuyorlar, yanlış bir şeyleri yakalayabilme güveni ile, neredeyse mahalle ağzıyla veryansın ediyorlar.

Kitabın yazarı öncelikle okuyana derli toplu bir malzeme sunuyor feminizm ve kadın hareketleri konusunda. Kadın hareketlerini de temelde iki ayrı başlık altında topluyor. Feminist hareket (burjuva ve küçük burjuva kadınlarca ortaya çıkarılan) ve sosyalist hareket (proleter kadınların hareketi). Kitap, yazarının da belirttiği gibi "sınıfsal bir kriter"den ayrılmadan başlayıp bitiyor. Biterken de kadının kurtuluşunu, "emeğin bilimini" temel alan yeni toplumsal düzende görüyor. Sbrunu böyle özetleyince bize 'katılmamak elde değil' demek düşüyor. Ama katılmak da elde değil. Çünkü kitap/yazarı tercihini sürekli emekçi kadından yana yapıyor. Burjuva ve küçük burjuva kadınlarca başlatılan ve erkeklerle eşit olmayı, oy kullanmayı, kürtajın yasallaşmasını isteyen kadın-

ları ve daha da önemlisi onların kadın hakları doğrultusundaki istemlerini küçümseyiyor. Tüm bu istemleri 'soyut' tanımlaması adı altında toplarken de onların asıl kuyruk acısının 'cinsel özgürlük' olduğunu savunuyor. Yazara göre kadın hakları yok aslında, emekçi kadınların hakları var. Böylece de, proleter kadın, kapitalizm koşullarında, ne toplumun diğer kadınları ile sorunları doğrultusunda bir araya gelebiliyor ne de kapitalizm değişmedikçe durumunda en ufak bir değişiklik oluyor. O halde her şeyin düzelmesi için yeni toplumsal düzeni beklemeli. Yazarının bu denli dar bakması karşısındaki feministlere, hal böyle olunca iyi eleştiri malzemeleri veriyor.

Cinsiyetleri özellikle anlaşılmamasın diye çaba harcayan feministler**, kitapla alay ederken kendi gerçek niyetlerini de ortaya sergilemekten geri duramıyorlar. Bunlar bizim hiç de yabancı olmadığı düşünceler. Dünyayı ancak feminizm değiştirecektir. Ve devamla sürdürüyorlar, 'sosyalist harekete sataşarak, geçmiş dönemleri karalayarak, Engels'i dillerine dolayarak. Bir burjuva akımı olarak da sınıf mücadelelerini kötüleyerek, kitabın yazarına, savunduğu fikirlerden dolayı "emekçi" diye sataşarak, "türk feministleri" olarak "batıdan gelme feminizm" karşı kendilerini savunurken "marksizmin de Anadolu'nun bağrından çıkmış bir ideoloji olmadığını hatırlatarak". Tüm bunları yaparken de, dar kafalı ve bilimsel hoşgörüsizlikle suçladıkları "anti feministleri" ve yazılarını aratacak bir üslup kullanmaktan da kurtulamıyorlar. Bizim hem bu yazıyı yazarlarla hem de genelde feministlerle yollarımız başında ayrılmıştır. Daha doğrusu hiçbir zaman birleşmemiştir. Kadın hakları için ortak istemler söz konusu olsa dahi bu biraraya gelmek için yeterli değildir. Çünkü yanlışları ideolojik ve politiktir. Özellikle günümüzde belli bir grupca ısrarla sürdürülen feminist yaklaşımlar ve düşünceler erkek düşmanlığına varacak kadar uç noktalaradır ve ikirciklenmeden red edilmelidir. Buna karşın kadın sorununu doğru bir bakış açısı ile ge-

tirmeye çalışanlarla bazı yanlışlar üzerinde tartışmamızın, daha çok doğru da birleşmemizin yararına inanıyoruz.

"Niçin Feminizm Değil" kitabı feminizm akımına güçlü karşı çıkışlar ortaya koyamıyor. A. Altında'dan aktararak, feminizmin bilim olmadığını dolayısıyla yöntemi olmayacağını söylüyor ama, konunun önemli bir yanını da gözardı ediyor. Toplumdaki tüm kadınların ikinci sömürü ve toplumsal hakları konusunda toplumun her kesiminden kadınlarla oluşturacakları bağımsız bir demokratik kadın hareketinin sözünü dahi etmiyor. Öyle olsaydı eğer, kitabın "niçin" kısmını iyice doldurması, kapitalizm koşullarında kadınların ortak demokratik istemlerinden, kadın sömürüsünün tarihsel-toplumsal bir olgu olduğundan erkeğin kadına bakış açısının değişmesi gerekliliğinden dolayısıyla kadının da bilinçlenip kendi sorunlarına sahip çıkmasından söz etmesi, kültürel yapının getirdikleri üzerinde durması gerekirdi. Tüm bunlar karşısında feminizmin erkek düşmanlığına varan, toplumsal mü-

cadeleyi reddedip feminizmin dünyayı değiştirmesi ile her şeyin düzeleceği savları ile sonuna çözüm getirmekten uzak düşüncelerini sergilemesi, dahası kadın sorununu saptırdığını kanıtlaması gerekirdi. "Niçin" in içini doldurması gerekliydi.

Son yıllarda yapılan feminizm tartışmaları olsun, ona karşı çıkan kadınların sorunları ile ilgili yazılar ve diğer çabalar olsun toplumumuzda kadınların demokratik hakları elde etmeleri konusunda kalıcı çabalar oluşturamamışlardır. Çünkü ne sadece kadınların girebileceği yerler oluşturmak çözümüdür ne de sorunu gelecek yeni toplumsal düzene bırakmak çözümüdür. Bu günden yarıya yapılacakları bulup çıkarabilmek, kapitalizmin gittikçe ağırlaşan koşullarında toplumun her kesiminden kadının bir araya gelebildiği demokratik kadın hareketini oluşturabilmek önümüzdeki görevlerin başındadır. Yeni bir toplumsal düzenin kurulması için yapılan mücadelenin içinde ona koşut giden bir hareket olmalıdır bu. Kapitalist toplumda, kadınların toplumdan alabilecekleri birçok demokratik haklar vardır. Yeter ki demokrasi için mücadelenin önemini bilelim, neyi istediğimizi ve nasıl/hangi yolla isteyeceğimizi bilelim. Gerisi artık doğru çözüm yollarında ve zorlu bir mücadelede çabalarımızı birleştirmeye kalıyor.

* Sibel Özbudun, Niçin Feminizm Değil, Süreç Yayıncılık.

** A.Düzkan- H.Koç, "Emekçi Sibel 'cadıların' teorilerini altüst etti", Yeni Gündem, Sayı 9.

Yaralı Ömrüm İçin

Dört nala geçen yaralı ömrüm için
Gül hadi yüreğime çiselesin yağmur
Bak havada Nisan'ın çmlayan sesi
Kaldırımlarda yağmur birikintisi
Kuşlar in'iyor incecik kanatlarıyla

Bak işte kırlangıçlar dönüyor alana
Kuşun yanığı duvar diplerinden
Gecenin ağırttığı afişlerden havalanarak
İnişleri yumuşacık, kanatları ıslak
- Bir gün özgür dönerler mi alana
Soruyorlar: İlk yaz gelecek mi patikalardan

Bu şehir madeni sesler arasında
Camlardan örülmüş gökdekeler arasında
Her sabah yenilerken kendini
Eyyvah! Gören yok sevgili çiçekçi
Yaralı ömrüm için açan çiçekleri

Ahmet Ada

Gençliğin yarınsız bugünü...

Semih Acar

Pekçok örneği 70'li yıllarda dilimize kazandırılmış "devrimci romanlar" vardır. Aynı yıllarda okuyanlarımız, bu romanların coşkulu ve romantik devrimci havasından fazlasıyla etkilendir, heyecanlanırdı. Faşizmin zorbalığına karşı savaşılan insanların sınırsız cesareti, kahramanlık, inanları, kusurumuz devrimci kişiliklerini anlatan bu romanlar bizi ne çok yerimizden sıratmıştır. O yıllarda, yaşantılarının alkol almaz güçlüklerini okurken, kendimizi partizanların yerine koymayı ne çok istemiştik. Çoğu birbirini neredeyse yemeler biçimde benzer olayları anlatan bu romanlara, toptan "devrimci roman" nitelmesini yakıştırmamız da bu yüzdendir. Bu romanlar (ki çoğu Bulgaristan kaynaklı), çok satılıp çok okundu, elden ele dolaştı. En gençlerimiz ilkin onları okuyarak başladı.

Gelgelelim, 70'li yılların ortalarını geçmeye başlarken, bu romanların da kitaplıklarımızın elinin pek uzanamadığı yerlerine kaldırılmaya başladığını fark ediyoruz. Nasıl olmuştur da gecemizi ve gündüzümüzü dolduran, onlar gibi olmayı düşlediğimiz kahramanlarımız kitaplıklarımızda tozlanmaya başlamıştır. Bunu o günlerde de düşünenlerimiz vardı tabi ya da en azından şimdi bu satırları okurken düşünüyoruz. Aynı sonuca mı vardık, bilmiyoruz ama, yıllar geçtikçe artık o romanların çekip alan bavaşı bizi şaşırtmaya, bize çekici gelmemeye başlamıştı. Biz, kendi günlük siyasal yaşantımızın acıdığı içinde, "devrimci romanları" yaşamaya başlamıştık! Roman kahramanları kendi yaşantımızda gerçeklik bulmaya başlamışlardı. Gözaltılar, tutukluluklar, duruşmalar, çatışmalar, toplantılar, gösteriler, yanbaşımda yitirdiklerim öylesine yaşantımızı dolduruyordu ki, romanlar yapay kalmaya başlamıştı. Gerçeğini yavaşken, yapıntı olana ne gerek vardı ki!

Yayınvevleri de artık bu romanlar dan ilgilerini kesmeye başlamışlardı; yeni yerleri ucuz kitap satan kitapçıların tezgahıydı artık. Çok sonraları, daha çok da (doğal olarak!) şu günlerde, bir başka yaklaşım, bakış açısı oluştu aynı romanlar üstüne. Ya o günlerde okuyan bazılarımız ya da siyasal yaşamın "soğukluğu" içinde bulunduğumuz günlerde karşılaştığımız, dudak bükmeye başladılar bu "devrimci romanlar"a. Roman kahramanlarımızın kusursuz devrimci kişilikleri, gerçek yaşamda karşılığı bulunamadığı için, hafifsenmeye başladı. Korkunç işkenceler karşısında ar verip ser vermeyen, cesareti hiçbir koşulda kırılmayan, moralsiz düşmeyen, yemeyen, içmeyen, dinlenmeyen kusursuz devrimciler olunabilir mi? Gerçeklikten yoksun kişileri ve savaşım örnekleriyle, bu romanlar yanlış bilinç taşıyor olmalıydı ve insanı, devrimi bitirir olsa, kusurlarıyla, yanlışlarıyla anlatan romanları yeğlemek doğru olacaktı...

Bir çoğumuzun anıları tazelenmiş olabilir. Yukarıda genel hatlarıyla çizmeye çalıştığımız algılama sü-

reci, bunları 70'li yılların hemen öncesi ve sonrasında yaşayanlarımız ile, şimdi yaşayan en gençlerimiz için oldukça farklı düzlemlere karşılık geliyor. Aynı şeyleri anlamak ve aynı sonuçları çıkartmak elbette olanaksız, bu bir yana. Ama şu kanıyı çoktandır taşıyoruz: Yukarıda çizdiğimiz algılama süreci ve sonuçtaki yaklaşımlar, içinde önemli yanlışlar barındırıyor, tartışacağız. İlk heyecanlarla bu roman kişilerinde kendimizi bulmamız, sonradan aynı romanlardan onları yaşadığımızı sandığımız için uzaklaşmamız ve bugün onları kendikendimize değersiz kılmamız, birbirine zincirleme bağlanan bu yanlış toplamı doğuluğu ya da haklılığı içermiyor.

"Devrimci romanlar"ın apayrı bir gerçekliği vardı ama, bizim gerçekliğimizde karşılıkları yoktu, bunu bugün daha iyi anlıyoruz. Kendimizi ve gelecek düşlerimizi görme isteğimiz, belki tek haklılık noktamız. Ne var ki, iradecilikle, geçmişimizin en yaygın yanlışlarıyla çakıştığı için yukarıdaki yanlış algılama sürecini çizmeye çalıştık. Aslında çok kapsamlı bir tartışmayı gerektirdiğine inandığımız bu noktayı, doğrudan siyasal olmayan bir boyutta yakalamaya çalışmakla, sorunu daha kolay anlaşılır kılmak istedik. Biz ne o romanların eşsiz kahramanlarıydık ne de o romanların büyük savaşımını yaşıyorduk. Olmadığı gibi, olması da olanaksızdı. Bizim koşullarımız savaşımın farklı bir düzlemini ifade edebilirdi; biz halâ çocukluk dönemini yaşıyorduk, bunu göremedik.

Nesnel karşılığı ne denli boşlukta kahrına kalan, gençlik önemli işlevlere zorlandı. Alabildiğine acak yılların doğrudan hedefi de başlangıçta gençlikti; hedef sonraları yıllara ve asıl kaynağa indi. Aynı günlerin kaçınılmaz sonucu olarak savunma (başkaları nasıl değerlendirirse değerlendirsün, savunma), kendisini savunma olarak kabul etmeye yanaşmadığı sürece, yığınlardan kopmaya adaydı; yaşam yapılmadı. Oysa teröre karşı en geçerli karşı koyma biçimi, ilkin demokrasiydi, ama tüm kurumlarıyla ve güçleriyle öne çıkartmak olmalıydı. Hiç değilse şimdi bunu anladığımızı, anlamakta da yetinmeyip gereklerini yerine getirdiğimizi söyleyebilir

geneye çalışanlar. Onlar bugünü yüceltiyorlar. Bugün yaşanır, yüceltilmez. Yüceltilmesi gereken, dün ve gelecektir; tarihsel olmak bunu gerektirir. Gençliğin bugünü dünsüz ve yansız bırakmaya kimsenin hakkı olmamalı. Yalnızca bir ideal olarak bile olsa gelecek, gençliğin doğasında saklıdır. Yarının bugünden kurulacağı önermesi de, bugünü yarının öncülü olarak anlamlı kılar.

Bugün, görevlerini yerine getirmesse, çabucak anlamsızlaşır; çekicidir, sürükleyicidir, kendi sınırlarını güçlice örür. Ama yalnızca bugünü yaşayarak çok boyutlu gençler olunamaz, olsa olsa geveze olunur; tutarlı ve ilkel değil, kaypak olunur; umut değil, bunalmış egemen olur.

Toprağa sımsıkı bağlı bir noktaya dayanarak, geleceği yükseltecek olan, gençliktir. Gençlik, kültür ve ahlakı yenileyecek kalıdır. Tarihsel olan kuşkusuz kazanılır ama, geçirilen yılların değeri unutulmamalı...

Döneceğim Pimi Çekilmiş Yürekle

dönüp geriye de bakarım, sirenlerle yiten yüzüne
ölümden de sözederim bildiklerimi yalanlayarak
fotoğraftaki kırmızı gülüşlü kız ağlar
sokulurken göğüslerime güvercin ölüleri

fidanım benim, kınak yumruklar indirilir mi
savrulsun yakamıza bir tutanı aylık
el sıkışımı unutmam özlemle dolu coşuşunu
mayıslar buruk geçer, mayıslar

suskunluğumuzu kanatarak

ben zalimliği biriktirir yürürüm ilkyazlara
ibadet vaktini kaçırın bir inanmış değilim ki
rüzgarın saçları gibi çırpırsa tezgahlar
nasıl yakılır bu kent,
caddelere adımızı verecekken

düşüm, çılgınlığım, can fidanım
gülüşüme elkoymaya kalkışırılar
safî çocuk derler ardına
boran çiçeğin solar
dokuzuncu senfoni vahşi, sen yoksun
sürgün bir ıslığın var, infaz törenlerimi süsleyen

şimdi ayaklan diyorum geceden fırlayarak
şimdi ayaklan geceden
şimdi ayaklan
ayaklan! dönüyorum pimi çekilmiş yürekle

Ali Yıldırım

Irkçılık, insanlık suçu olarak kabul edileli ne kadar oluyor. Ancak ırkçılık devlet politikası olarak dünyanın kimi yerlerinde şimdi de sürüyor. Bunun en ciddi örnekleriniyse, iki ülke ve onlara her yönden desteğini esirgemeyen bir büyük ülke veriyor. İsrail, Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC) ve ABD bu ülkeler, bir anlamda bir üçgeni oluşturuyorlar; tepesini ABD'nin, tabanını İsrail ve GAC'nin oluşturduğu bir üçgeni. İsrail de, GAC de aynı politikaları benimsiyor. İkisi de dinsel öğeleri temel alarak kurulmuş devletler, her ikisi de dinsel kitaplarının kendilerine tanıdığı "hakları" kullanıyorlar. İsrail yahudilerin, GAC Hindistan reformcu kilisesini temel alan boerlerin egemenliğini tartışmasız "hak" sayıyorlar. Ve ardından azgın bir ırkçılık geliyor, çağın büyük sorunu olan filistinli göçü geliyor, üç beş beyazın milyonları köle tutması geliyor.

İsrail'i tanıyor artık ülkemiz, insanımız. Ama GAC çok uzak geliyor bize nedense, televizyon haberlerinde yer alan vahşet tablolarını bile yansız gözlerle izliyoruz. Örneğin GAC'nin yerini haritada aramaksızın bulabilecek kadar, kararlamadan da olsa nüfusunu, özelliklerini, yönetim biçimini bilecek kadar bile ilgilenmiyoruz. Oysa ki, çağımızın kanayan bir yarasını oluşturuyor afrikanın güneyi ve orada yer alan ırkçı beyaz devlet. Nüfusu 30 milyon aşılıyor, bunu yalnızca 4 milyon 400 bini Boerve İngiliz kalıntısı. Ama ordu, polis, mahkeme onların; oy onların; toprağın yüzde 87 si ve ulusal gelirin yüzde 80'i onların. Oraya 17. yy'da Hollanda ve

İngiltere'nin, Hindistan yolunu ellerine almak amacıyla gelmeleriyle yerleşmişler. Koloniler kurmuşlar. (İsrail de bu yolla kurulmamış mıydı?) İki sömürgeciliğin birbiriyle çatışması "umulmadık" bir başarıyı da getirmiş, yerli halk birden ikinci sınıf olmuş, beyaz egemenliğini kabul etmiş.

Yirminci yüzyılın son yarısına döndüğünde de İsrail'in kurulması için GAC elinden geleni esirgememiş. Beyaz nüfusun yaklaşık yüzde üçünü oluşturan girişimleriyle "büyük yahudi dönüşü" ne yirmi milyon dolar toplamış. Bu "haragün" dostluğu 1970'lerin büyük işbidiğinin öncülü olmuş.

İSRAİL-GAC BİRLİKTELİĞİ ABD'nin ÜÇÜNCÜ DÜNYAYA GİRMİŞ BEŞİNCİ KOLUDUR

İsrail gizli servislerinden birisi gelişmekte olan ve üçüncü dünya ülkeleriyle işbirliği adını taşır. Görevi askeri danışmanlar, eğitim uzmanları vb. adlarla anılan ajanlarını bu ülkelere yerleştirmek ve oralarda kalıcı mevziler ele geçirmektir. Örneğin bu çabaların sonucu olarak, 32 ülkeden 20 bin askeri öğrenci İsrail'de eğitilmiş ve ordularında subay olmuşlardır.

Bu, İsrail'in çabalarıdır. Bir anlamda geçmiş olmayın, bu nedenle de sömürgeci lekesi bulunmayan ülke olduğu için, özellikle ABD tarafından siyasal bağımsızlıklarını kazanan ülkeleri, yeniden kendi ekşine çekebilmek için kullanılmaya çok uygundur. İsrail kadar GAC de bu çabalar içindedir ve en az onun kadar "lekesizdir" ve "uygundur".

İşte bu iki ülke biri ortadoğuda, biri güney afrikada ulusal bağımsızlıkçı güçlere, siyasal bağımsızlıklarını ekonomik yapılarıyla bütünlemeye çalışan ülkelere saldırmakta, yapıyı yıkmaktadırlar. İsrail Ürdün, Mısır, Lübnan, Suriye'ye; GAC Namibiya, Angola, Mozambik, Zimbabve, Botsvana, Lesoto'ya saldırıyor.

Bütün bunlar ABD silahlarıyla ve maddi manevi desteğiyle yapılırken, 1983 yılında Reagan şunları iletiyor kongrelerine: "Amerikan diplomatları, ortadoğudan güney afrika ve Cenevreye kadar, başın elde edilmesi ve silah sayısının düşürülmesi için girişimde bulunmaktadırlar. Oynadığımız başı role övünmemiz gerektir."

tımının yüzde 57'sini, ferrokrom ve ferromagnezyumun 40'ini krom ve altının 27'sini, platin türü madenlerin 25'ini, kömürün 17'sini, magneziumun 9'unu ABD'ye yapar. Bu satışlardan yaklaşık 4 milyar dolar alır.

ABD, kredilerden yararlanması için de GAC'ne yardım elini uzatır. 70'li yıllarda yüz büyük amerikan bankasının ülkeye açtığı kredi tutarı 3 milyar doları aşmıştı. 80'li yılların ilk yarısı bunu da aşılacağı gösteriyor. ABD tekelleri GAC'de kendileri için İngiltere'den sonra ikinci sağlam yatırım alanı buluyorlar. Yıllık doğrudan sanayi yatırımı 2 milyar dolara yaklaşıyor. Kısacası, ABD tüm afrikaya yönelik "yardım" ve yatırımlarının yüzde sekse-

IRKÇILIĞIN SEYTANI ÜÇGENİ

Mehmet İzer

ÜÇGENİN EKONOMİK TEMELLERİ ÇIKAR VE SÖMÜRÜ ÜZERİNDE YÜKSELİYOR

Tabanını İsrail ve GAC'nin oluşturduğu üçgen, üç köşesinin de çıkarlarının kestiği ve tekellerin büyük kârlar elde ettikleri, politik her sorunlarının aşılmasında yardımcı olan bir ekonomik yapı oluşturmuş tur.

Öylesine bir yapıdır ki, ABD GAC'den askeri sanayi komplekslerinin gereksindiği 24 maddeden 7'sini sağlar. GAC, vanadyum dışı-

ninden çoğunu bu ırkçı ülkeye yapıyor. Birleşmiş Milletler kararlarına İsrail için olanlarda ne kadar aldınıyorsa burada da aynısını yapıyor. Bunu da, GAC emekçilerinin durumunun iyileşmesi için ve uygulanan apartayd'ın evrimleşerek insanlaşması için yapıldığı adına savunuyor.

ABD İsrail ekonomik ilişkileri de bilinir bir gerçek durumundadır. Ve kısa biçimde anlatılırsa, İsrail'in yaşaması, genişlemesi, saldırması, yıldırması için gereken herşey yapılır temeline dayanır. İsrail ve GAC arasındaki ilişkiler de çok ilginçtir. İki

ülkenin yıllık ticaret hacmi 1 milyar doları aşar, İsrail uranyum gereksiniminin yüzde 85'ini GAC'den sağlar, yakıt gereksinimleri için 10 milyon tona yaklaşan kömür alır, stratejik tüm ham maddelerini sağlar.

İsrail, GAC tekelleri için avrupa pazarlarına açılma yoludur. Aralarındaki anlaşma gereği bu yardımlaşma yoluyla, İsrail'in AET ile imzaladığı anlaşmalar GAC için de doğrudan geçerli olur. Kısacası, avrupanın demokrasileri, sözle bna-dıkları ırkçılığı ekonomik olarak desteklerler. İsrail-AET anlaşmasına göre, bedelinin yüzde 40'ı İsrail'ce ödenen mallara gümrük tarifeleri uygulanmaz, duvar kaldırılır.

GAC vatandaşları için bir yasa vardır, doğaldır ki beyazlar için. Kapitallerini ülke dışında yatırıma yönlentemezler. Ama İsrail bu yasağın dışındadır. 1976 yılında iki ülke arasında birleşmiş bakanlık komiteleri kurulması için anlaşılırken, "gereksiz" ne kadar yasal düzenleme varsa, iki ülke arasında karşılıklı olarak kaldırılmıştır. Giderek 1978'de imzalanan bir anlaşmayla da, iki ülke vatandaşlarının aynı anda iki yerde birden vergilendirilmesi "adaletsizliği" kaldırılmıştır.

Elmas güney afrikanın, Namibiya da içinde olmak üzere sınırsız doğal zenginliğidir. Ama İsrail tekelleri elmasın yüzde 85 üretimini ellerinde tutarlar, gelir ise üçgenin tabanında eşit olarak bölünür, güney afrika halklarına da kölelik etmek düşer.

İSRİL VE GAC ASKERİ İŞBİRLİĞİ BÖLGE HALKLARININ BASKI ALTINDA TUTULMASI İÇİN SINIRSIZ BİÇİMDE GELİŞMİŞTİR

Politikada amaç belli olunca, tanımlamalar yerli yerine oturunca yapılacaklar da belirlenmiş olur,

İsraili silahtarı altında
Filistin toplama kampı.

hedef şaşmaz. Bu üçgende de böyle olmuştur. Amaç bölge halklarının savaşımını durdurmaktır. Bu iş yeni sömürgecilik kurallarıyla ve yıpranmamış güçlerle yapılacaktır. O halde:

1960'lann ortalarında GAC ordusu, İsrail'in buluşu olan Uzi otomatlarını kullanıyordu. İsrail, GAC yapımı ve bölge koşullarına uygun Chifteyn tanklarını ordusuna almıştı. GAC, Arava tipi İsrail uçaklarının alımı için Atlas adlı şirketini devreye sokmuştu. GAC'nin kullandığı Mirage tipi uçakların sökölüp biçilip tasarımlarının çıkarılması ve Kfir adıyla İsrail ve GAC ordularının kullanımına verilmesi de İsrail-GAC işbirliğinin yetkin bir örneğiydi. 1970'lerde, İsrail, GAC'ne Gabriel füzeleri taşıyan Refef tipi altı gemi, 105 mm. motorlu otobüsler, tanksavar füzeleri ve havadan havaya nitelikli füzeler verdi. GAC, İsrail lisansı ile Dabur tipi devriye botları ve Galil tipi tüfekler yapmaya başladı. 1980'ler bu işbirliğinin teknolojik gelişmeden de yararlanmış biçimde gelişmesiyle başladı, geçiyor. Liste çok uzatılabilir. Ama fikir venesi içi bu kadarı da yeterlidir.

Batı, bu olayların kimileri suyu- züne çıkınca çalkalanıyor. Ama ekonomik örmekte olduğu gibi çalkalanıyor. Örneğin amerikan lisansı ile üretilen silahların, amerikan askeri sanayi komplekslerinin benzeri biçiminde kurulmuş işletmelerin İsrail'ce GAC'ne verilmesi, orada da kurulması izinsiz olabilir mi?

Kissinger, Angola'da MPLA Yasal hükümetine karşı GAC KIRLI SAVAŞI başlattığında, İsrail hükümetine masumane bir ricada bulunuyordu. "GAC ordularına yardım ediniz." Şimdi, İsraili paralı askerler Angola'da savaşıyor, Namibiya ulusal kurtuluşunu bastırmaya çalışıyor.

İsrail, Güney Afrika Cumhuriyeti tekelleri için avrupa pazarlarına açılma yoludur. Aralarındaki anlaşma gereği bu yardımlaşma yoluyla, İsrail'in AET ile imzaladığı anlaşmalar Güney Afrika Cumhuriyeti için de geçerli olur. Kısacası, avrupanın demokrasileri, sözle kınadıkları ırkçılığı ekonomik olarak desteklerler

Tüm bu işlere tabanın arasında kalan Zaire de ortak ediliyor. 1965 yılında ABD onayıyla iktidara el koyan maraşal Mobutu iki ülkeyle de canlı ilişkileri çok çabuk geliştirebilmişti. Zaire ordusunun büyük bölümü, bu arada maraşal'in kendisi de İsrail'in 20 binlerindendi. 1973'de İsrail'le diplomatik ilişkiler sözümona kesilmişti. Ama kesilme, Mobutu'nun muhafızlarının tüm eğitimini İsrail'li uzmanlara vermesiyle de taçlanmıştı. Zaire, İsrail'in batı yakada yerleşim birimleri kurmasını konayan BM kararına çekimser kalmıştı, kesilen amerikan yardımını İsrail üzerinden gelmeye başlamıştı. Ne rastlantıdır ki, 1981 Kasım'ında, Washington'da ABD-İsrail anlayış birliği imzalandığında Mobutu da bu olaya gözyaşlarıyla tanıklık ediyordu. 1973'deki göstermelik çıkış 1982 Mayıs'ında geri alındı. Aralık ayında da 8 milyon dolarlık silah satışı anlaşması imzalandı. Ocak 83'te yeni imzalar atıldı. Reagan, kongresinde Zaire'ye kötü durumdan kurtulması için 42.5 milyon dolar vermesini kabul etmesini istedi. Kongre karşı durdu, Yahudi lobisinin etkin desteği sonucu 4 milyon dolar "şimdilik" kaydıyla gönderildi. Sonraları, Çad'a "yasal hükümete" yardım amacıyla ayrılan 25 milyon doların bir bölümü de kendisini Zaire'de buluverdi. Zaire de Çad'a üçbin paraşütçü göndermeyi vefa borcu saydı.

Ama yıllar bunlarla da geçmedi. Klasik silahlarla yetinemeyeceklerini anlayan iki işbirlikçi nükleer silahlanmaya da el attı. Zaten İsrail kuruluşunu izleyen günlerde başlatmıştı çabalarını ve GAC de zengin nükleer ham maddelere sahipti. 1979 yılı 22 Eylül'ü işbirliğinin meyvesini vermesine tanık oldu. Sıradan bir patlama denilerek, deneme yapıldı, sonradan iki devlet bunun nükleer bir patlama olduğunu kabul etti.

SONUÇ

ABD Kongresinin 'Türkiye'yi yakından ilgilendiren bir karar aldığı günlerde hazırlandı bu yazı. Karar kısaca, aynı bir enneni 'devletin Türkiye sınırları içinde kurulması gereğini amerikan dış politikası biçimine getirme kararıydı. İnsan haklarının ve demokrasilerin yılmaz savunucusu ABD'nin ülkelerin içişlerine karışmamaktan ne anladığı, nasıl yeni politikalar geliştirmeyi umduğu bu kararla bir kez daha ortaya çıktı. Lozan anlaşmasını da imzalamamış tek devlet olmanın kendisine verdiği "hak"larla belki de yeni üçgenler, dörtgenler kurma seferine çıkıyor. Çıkar, çünkü en aşağılık iki ırkçılığa verdiği önem ortada, kurduğu üçgen ortada. Daha geçen hafta 41 afrikalı beyaz kurşunlarla can verdi. Daha bu ay içinde göstermelik "melez" hakları kararları direncine çarptı, ABD'nin çılgın alkışlarını aldı. Yine bu ay içinde İsrail Lübnan'a sayısız unutulmaz saldırılarından birisini yaptı, filistin kampını yerebir etti. Hepsi oldu bunların, hepsi de ABD'nin bilgisi içinde, üçgenlerinin tabanında.

Esin bir birikimdir: Bilinçte, bilinç-altında algılar birikimi. Çok öncelerdedir başlangıç; vakit gelir, uç verir.." (1) diyor dar çevre yitkilerinin usul sesli şairi Necatigil. Birikim.. yaşamın duyularımız aracılığıyla, sesleri, kokuları, tatları, dokunuşları ve görüntüleriyle; nesneleri ve olaylarıyla; gerçeği, düşleri, acıları ve sevinçleriyle aktımız ve yüreğimiz üzerinde açtığı, bıraktığı izler bütünü.. Şiirimizin bir başka yüzü aklı, Nazım ise, "Beynimiz bal yoğuran/bir kovan/Ona balı dolduran/andır hayat" (2) dizeleriyle, Necatigil hocanın "esin"e ilişkin tanımını bir başka tat ve güzellikte dile getirmekte.

Şiirden uzak kimselerin yanı alaylı bir tavrı sözünü ettikleri "İlham perisi'nin gerçekte yaşamın ta kendisi olduğunun aynına varılabilir çok oluyor. Şiir —genelde sanat— için özel bir yeteneğin —yoğun bir ligi ve duyarlılığın— gerekliliğini yadsınamakla birlikte, şairin tanrısal bir coşku ve esrik bir sayıklamayla uyaklı, ölçülü ve "veciz" sözler sıralayan ayrıcalıklı bir insan olduğu imajı çoktan yıkılmıştır. Bu konuda P.Eluard'a kulak verelim: "Şiirin özel bir adını olmasa, ozanlara da özel bir sınıf oluşturmaları ne yazık ki bir şey! Şiir hiç de anormal birşey değildir. İnsan zekasının doğal davranış türlerinden biridir. Her insan, her an ozan ve düşünür değil midir?" (3)

Şairin şiiri yaratacak birikime ulaşabilmesi —ilham perisini yakalayabilmesi— için onu kendisine cömertçe sunan yaşama çok iyi, çok "sağlıklı" bir gözle bakabilmesi gereklidir. Sanatçı bir bilim adamı, bir araştırmacı gibi çözümlerici—bütünleyici—yaratıcı bir zekaya ve hayal gücüne sahip, iyi bir gözlemci olmalı; dünyaya eleştirel bir gözle bakabilmelidir. Bir durum ya da olay üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ve sonuçlarını görebilmeli, bunların birbirine göre önemlerini ölçebilmelidir. Elde edilen her sonucun —sanat yapıtının— daha yetkin bir şekli olacağını kabul etmeli; acele ve peşin hüküm vermekten çekinmelidir. Sanatçı şaşırma yetisini yitirmemelidir. Ve son olarak da açık, anlaşılır, kendi içinde bütünlüğü olan bir anlatım gücüne, dile sahip olmalıdır. Ernst Cassirer: "Günlük duyu yaşantısı algılanmadan kalan sonsuz olanaklara gebe- dir. Sanatçının yapıtında bu olanaklar gerçeklik durumuna gelirler, ortaya çıkarılırlar ve belli bir biçim kazanırlar. Nesnelerin görünümlerinin kavranılmayan bölümlerinin bu açık kılınması işi, sanatın en büyük ayrıcalıklarından ve büyüğü yanlarından biridir." diyor. (4)

İşte bu noktada —dünyaya bakış, görme ve algılama aşamasında— şairin/sanatçının açıklanan araştırıcı niteliği ve kişilik yapısının yanı sıra, bilinç düzeyi, dünya görüşü devreye girer, önem kazanmaktadır. Dar ve geniş anlamıyla çevrede —dünyada— nelerin —bizim ilgimizi çekeceği, bizi etki alanı içine alacağı; bizim onları yorumlayış ve değerlendirmemiz dünya görüşümüzle çok sıkı, can bağı olan bir ilişki içindedir. Düşünce yapımız —kuşkusuz sanat için bir o kadar önemli olan duyarlılığımız— tüm derinliği ya da sığlığı ile şiirimize/yapıtımıza yansıtacak, onun özünü —bağılı olarak biçimini— oluşturacaktır.

Aynı nesnel koşulların etkisi ve birikimi ile mistik yanı ağır basan, imge yapısını dinsel motiflerin oluşturduğu şiirler ortaya çıkabileceği gibi; eleştiren, sorular soran, başkaldıran şiirler de yazılabilir. Her iki şiir de nesnel gerçekliğin sanatsal imgeye

Şiirde / Sanatta Esin-Bilinç-Birikim

Şükrü Erbaş

dönüştürülmesi açısından aynı güçte olabilir. Okurda "sanatsal düzey" olarak eşdeğerde beğeni uyandırabilir. Ancak her iki şiirin okur tarafından algılanması, okunarak yeniden üretilmesinde —somutlanmasında— yaşamda karşılığını bulması, yaşama sevinci uyandırması, kişinin dünyasına yeni yeni ufuklar açması açısından bir değerlendirme ya da bir tercih söz konusu olduğunda, beslendikleri düşünce yapısının, dünya görüşünün gündeme gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Çok genel bir ifadeyle, özünü ve amacını, bu amaca ulaşmadaki yöntem ve araçlarını, insan emeği, onuru ve özgüdüğüne saygının oluşturmadığı bir dünya görüşüyle, yaşamda karşılığını bulan, günü katlanılır, geleceği güzel kılan, kalıcı, insanda estetik yaşantılar uyandıran, dibi görünen sular kadar ak, aydınlık ve akışkan şiirlerin/sanat yapıtlarının yaratılması çok güç olsa gerektir.

Öte yandan, şiirin gerçekten güçlü ve güzel olması için şairin "gerçekçi" bir bakış açısına; "sağlıklı" bir dünya görüşüne ve bilince sahip olması da yeterli değildir kusuz. Bir meyvanın olgunlaşması için nasıl belli bir zaman diliminde, belli oranlarda gün ışığı, ısı, su, topraktaki çeşitli mineral ve madenlere gereksinim varsa, şiire kaynaklık edecek "birikim"lerin de şairin yetenek ve kişilik yapısına bağlı olarak yeterli süre "iç"te taşınması gereklidir. Bu konuda sözü Rilke'ye bırakmak en doğrusu olacak: "Herşey kendisi için öngörülmüş bir süre içinde taşınmalı, sonra dünyaya getirilmelidir. Her izlenim ve duygu tohumunun tümüyle

içte, karanlıkta, o dile getirilmezde, o bilinç-dışında, insan usuyla ulaşılmazda gelişmesini sağlayıp, derin bir alçakgönüllülük ve sabırla yeni bir açıklık ve kavrayışın doğacağı saati beklemek: İşte gerek anlama, gerek yaratmada sanatçı gibi yaşamak buna denir. Bu gibi şeyler zamanla ölçülemez, sözü geçmez olur yılların, onyılların adı vardır yalnız. Sanatçı olmak, hesap kitaplardan ve sayılardan el çekmek, özularını aceleyle getirmeyen ve ilkbaharın rüzgarlı, fırtınalı havalarda istifini bozmaksızın ayakta duran bir ağaç gibi bir olgunlaşma sürecinden geçmektir." (5)

Sanat —hele de şiir— Rilke'nin de belirttiği gibi, acele ve telaşın hiçbir şey kazandırmadığı, bağışlamadığı, yaşama ilişkin etkinlik alanlarından birisi, belki de en önemlisi ve önceliklisidir. Bunca çok şiir yazılmasına karşın görülen nitelik düşüklüğünün nedenlerinden birisi, yaşanan özel koşulların, sanat yapıtının içeriğine, yaslandığı düşünce yapısına ilişkin bir suskunluğu, sınırlamayı zorunlu kılması ise (bu ancak yapıtın içeriğindeki bunalım ve çözülmeye ilişkin bir etken olabilir); birisi de sözünü etmeye çalıştığımız, gerek algılama gerekse özümleme aşamasındaki acele ve telaş; esin'in —birikimin— yeterince "iç"te taşınmadan dünyaya getirilmesi olmasın!.

1. Bile/Yazdı — B.Necatigil —Ada Yayınları.
2. Şiirler —5— N.Hikmet —Bilgi Yayınevi.
3. Ozan ve Gölgesi — P.Eluard —Adam Yayınları.
4. İnsan Üstüne Bir Deneme — E.Cassirer —Remzi Kitabevi.
5. Mektuplar — R.M.Rilke —Düşün Yayınevi.

Gören Bulut

Yaz Treni

Ömrüm

Beni bir yaz trenine bindir
vagonları sevinç yüklü sevda yüklü
acılarını salıvereyim
açık camlardan
karanlıklardan geçsem de
içimde kandil ucu bir türkü.

Ömrüm

Beni yaz trenlerinde sakla
çünkü yıllardır
sarı şyah kırmızı derim
çürük bulutlara soyunmakta
çünkü alışkanlık
alınmda namli sesleri
ellerim ceplerimde aranır dururum
adresim adreslerim kimliğim sorulur
çünkü dilim bir osmanlı rahlesi
çünkü sâceremi ifadeye mecburum !

Ömrüm

Beni bir yaz trenine bindir
değmesin ayaklarım toprağa
yeni yağmurlar gelmeden
yılanmadan bu dünya

Salih Mercanoğlu

1- Ludwig Holberg, "Bağırın Çok, İsteyen Yok." "Görlitz İşçi Tiyatrosu. 2- Regina Welcker, "Kral Edward'ın Morali." "Schwedt İşçi Tiyatrosu. 3- Wolfgang Borchert, "Kapıların Dışında." Weimarwerk İşçi Tiyatrosu. 4- Jürgen Gross "Maç." "Frankfurt (Oder) Yarı İletkenler Fabrikası İşçi Tiyatrosu.

İşçi tiyatroları geleneğinin yeniden yaşanışı

Yılmaz Onay

İşçi tiyatroları" deyiminin ilk bakışta hemen önyargıyla karşılandığı oluyor. Oysa işçi tiyatroları geleneğine doğru sahip çıktığında, bunun pekâlâ çok boyutlu, gerçekten toplumsal ve gerçekten sanat dolu bir yaşantı olabileceği de görülüyor.

Örneğin 1933 öncesi Alman işçi tiyatroları geleneğine 1959'da yeniden ve yeni bir boyutta sahip çıkılmaya başlanmış. Ve bu yıl, 20.İşçi Oyunları Şenliği ile Cumhuriyetin 35. kuruluş yıldönümünün çağıştığı Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde, aynı zamanda İşçi Tiyatroları Hareketinin de 25. yılına erişilmiş oluyor. Theater der Zeit dergisinde Baerbel Schrader, önce bu hareketin başlangıcını ayrıntılıca anlatmış. Hareketin sonraki gelişimine de ışık tutan ügünç bir başlangıç bu:

30 Eylül 1958'de Warnemünde Tersanesinin o güne kadar tiyatroyla doğrudan uğraşmamış 18 işçisi ile üç memuru, işyerinde çalışanların tümünü, Friedrich Wolf'ten sahneledikleri "Cattaro Bahriyelileri" oyununun merakla beklenen ilk oynanışına davet edi-

yorlar. O yılın başında, tersanede ki politik yönetim, Rostock Halk Tiyatrosu ile sıkı ilişki içinde, işletmenin maddi ve ideolojik olanaklarını bir kültürel kitle çalışması için daha etkin biçimde seferber etme ve işletme yöneticilerinin sorumluluğunda bir işçi tiyatrosu kurma karar almışlar. Oynanış "eşsiz bir başarı" olmuş, "hele ki, bu girişimin açtığı yeni yollar açısından...". O zamanlar amatör tiyatrolar hareketinde, bir yandan, politik olarak daha yoğun fakat sanatsal sorunları geriye iten ajitprop topluluk çalışmaları ile, öbür yandan, Stanislavski temrinlerine dalarak bu kez de politikayı geriye iten dramatik döngü, olmak üzere iki ayrı tutum tartışılıp duruyormuş. İşte bu Warnemünde işçi tiyatrosunun oyununda, hem işletmenin politik güçlerinin ve hem de profesyonel tiyatronun sanatsal güçlerinin sorumluluğu paylaşması sayesinde, o tartışmanın ve o ikilemin "bir anda ortadan kalktığı" görülmüş. Böyle anlatıyor Schrader.

Bölgedeki sayısız oynanışlarıyla o sahneleme, daha sonraki aylarda tüm Cumhuriyet içinde ünlenmiş.

1959'da Berlin'de Maxim Gorki tiyatrosundaki festivalde oynanmasının ardından, nihayet Schwerin'deki 2. İşçi Oyunları Şenliği'ndeki oynanışlara ve 1960'ta da 3. Amatör Tiyatrolar Kongresi'ndeki oynanışlara varılmış. Bu noktada artık, Warnow tersanesi örneğinden hareketle ülkenin her yöresindeki işyerlerinde tiyatro çalışmaları başlamış. Dolayısıyla 1959 yılı, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde işçi tiyatroları hareketinin bir çeşit yeniden doğuş yılı oluyor.

Warnow tersanesindeki o ilk işçi tiyatrosunun bir üyesi olan metal işçisi Ansgar Lehmann, "Sonntag" dergisine şunları söylemiş: "Öncelikle bizim dilimizi, işçilerin dilini konuşan oyunlar seçmek durumundaydık. Yani şunu demek istiyorum ki, o günlerin gelişkinlik düzeyinde henüz bir klasik oyunu sahnelemeye kalkmamız, biraz kendimizi bilmemek olurdu. Yoksa, anlamlı ve yüksek kültürlü bir yaşam için, kültür mirasının değerlendirilmesinin de mutlaka zorunlu olduğunun açık seçik bilincindeyiz. Birkaç yıl içinde o düzeyde de gelebileceğimizi umuyoruz, ama bunun için çok çalışmamız gerekir!"

Ve hareketin 25.yılıının (yani bu yılın) Şubat ayında, 20.İşçi Oyunları Şenliği hazırlığı çerçevesinde, Weimar, Halle ve Neubrandenburg kentlerinde üç hafta sonu yapılan 5. "Merkezi Karşılaştırma-Tartışma" oynanışlarına, en önde gelen ylnnibir işçi tiyatrosunun, yukarıdaki umutları geniş çapta gerçekleştiren bir repertuvarla katıldıklarını izliyoruz: Aristophanes'ten ("Lysistrata") Brecht'e ("Üçüncü Reich'in Korku ve Sefaleti"); Claude Prin'den ("Bir Mücadelenin Töreni" oratoryosu-Paris Komünü), Borchert'e ("Kapıların Dışında"); Figueiredo'dan ("Tilki ve Üzümler"), M.Şatrov'a ("Kırmızı Çayırdaki Mavi Atlar") kadar çok çeşitli oyunlar sahnelenmiş. Ayrıca, halk geleneğinden temaları kendi bakış açılarından oyunlaştıran topluluklar olduğu gibi evrensel temaları gene kendi bakış açılarından işleyen topluluklar da var (Örneğin: "Kral Edward'ın Morali" -Schwedt işçi tiyatrosu).

Theater der Zeit dergisinde Schrader'in anlattığına göre bu oyunlarla birlikte ulaşılan sonuç, ülkedeki tüm öteki işçi tiyatrolarından delegelerin ve üyelerin katılımıyla, her çeşit rekabet hırsından uzak, birbirine güvenen bir birliktelik içinde, somut, açık, nesnel ve eleştirel bir yaklaşımla enine boyuna tartışılmış.

"Bugünün işçi tiyatrolarında", diyor Schrader, "Deneycilik ve sanatsal göziipeklik şaşırtıcı oranda yüksekmış".

Çeşitli işyerlerinin toplulukları arasında köy işletmelerinin tiyatroları da eksik değil: Retzow köy tiyatrosu, "Pinnow'deki Kuklalar Evi"ni sahneye uyarlamış. Bu topluluk bir tarım işletmesinin topluluğu ve en önemlisi de bu topluluğun içinde bir profesyonel oyuncu -Rolf Schlösser-, tam bir ekip oyunu anlayışını uygulayarak amatörlerle birlikte oynuyor (Brecht'in karısı olan ünlü oyuncu Helene Weigel'in amatör topluluklarla birlikte oynayışlarını anımsatıyor bu).

Öte yandan, örneğin Teltow işçi tiyatrosunun oyununda (Synge'in "Babayiğit'i") 16 yaşından 80 yaşına kadar çeşitli yaşlarda oyuncular rol almışlar..

Demek ki gereği gibi ve doğru sahip çıktığında işçi tiyatroları, ne yalnız "yeniyetme bir heves", ne yalnız "acemi bir amatörlik", ne yalnız "sanatsız bir ajitprop oyun çeşiti", ne de yalnız bir iki kişi veya bir iki topluluk işi değil. Bütün bunlar yalnızca önyargıdan ibaret. Ne var ki, profesyoneller ile amatörlerin, gençler ile yetişkinlerin, ideologlarla sanatçıların vb. bütünleştikleri bir geniş kapsamlı hareket boyutunda işçi tiyatrolarına da gene ancak şu veya bu başlangıçlardan ve elbet şu veya bu yanlışlardan eksiklerden geçilerek varılabiliyor; yoksa her şeye daha baştan yüz çevirmekle değil! Öyle yapmakla, bu çabalara girenler yapayalnız bırakılmış olur, doğru; ne var ki, sonunda onları yalnız bırakanları da daha acı yalnızlıklar beklemektedir..

Alman-ilerici gençliğinin dergisi

Konuşan: Gökhan Demirci

YARIN □ İyi günler Dorothee. Sana bir iki ufak soru yöneltmek istiyorum. Bir gençlik ve magazin dergisi olan ELAN'ı ne zamandan beri çıkartıyorsunuz? Niçin böyle bir dergi çıkarma amacı güttünüz?

ELAN ■ Merhaba Dergimiz ELAN bizlerden önceki arkadaşlarca 1958 yılında yayım hayatına atıldı. Derginin doğumunun gerekliliğini zorunluluğunu vurgulamak için şunları sıralayabiliriz: Adenauer dönemi (50'li yıllar) ırkçı propagandanın yoğun olduğu yıllarda. Barış, eşitlik ve gerçek demokrasi savaşımına Alman gençliğinin de çekilmesi gerekiyordu. Bu bir zorunluluktur. Bu sakat politikaya karşı gençliği korumak ve onu bilinçlendirmek için böylesi bir dergiye ihtiyacı vardı ilerici gençlik. O dönemin ilerici, beyinleri burjuvazinin çürümüş kültürüyle doldurulan gençliği böylesi bir beladan kurtarmanın yollarını araştırıyorlardı. Bu amacı hayata geçirmek için çalışmalar yapıyorlardı. Bu çalışmaların yansıması olarak bir de yayım organı düşünülüyordu. Ama bu yayım organı öyle bir biçimde olmalıydı ki, gençliğin tüm kesimleri ondan yararlanabilmeli, ona sahip çıkmalı, onu korumalıydı! Bunu nihayet 1958'de arkadaşların hayata geçirdiler. Ama amaçlarımız yalnızca barış ve yumuşanma için değil, gençliğe kendi sorunları için bürokrasiden hesap sorma haklarını korumayı gösternekti. Onun sorunlarına eğilip çözüm yolları göstermek ve uluslararası ilerici gençlik arasındaki dayanışmaya katkıda bulunmaktı.

□ ELAN bugüne kadar ki çalışmaları sonucu gençlik kesimine seslenmeyi başarabildi mi? ■ Bunu, "Hayır" diye yanıtlamak olanaksız. Çünkü, derginin ilk tirajı ile son tirajınız arasında dağlar kadar fark var. O ilk dönemlerde anlatılamayacak güçlükler içerisinde (bürokrasinin ve egemen sınıfın baskıları altında) beş/altı bin basılan ELAN, bugün 60/70 bin basılıyor. O günden bu yana 25 yıllık bir deneyim/zaman süresi yaşandı. Biz bu çok değerli deneyimleri iyi değerlendirdik. Ve ELAN bugün Almanya'nın en çok okunan gençlik dergilerinden biri oldu. Özellikle 1968'den sonra devamlı olarak aranan bir gençlik dergisi konumunu kazanmış olduk.

□ Peki, Dorothee, gençlik, Alman gençliği dergiyi niye anyor, ona niye sahip çıkıyor? ■ Kısa 1976'ya dönmek istiyorum. 1976'da biz daha geniş bir kesime seslenmeyi gerçekleştirmek çabalarımızı somutlaştırmaya çalışıyorduk. Bunu da bir ölçüde başardık. Nasıl mı? Alman ilerici gençliğin öncü örgütü SDAJ (Sosyalist Genç İşçiler)'in sempatisanları arasından zamanla diğer gençlik içerisine girdik. Onlara, Bravo (Alman Müzik Dergisi) dergisinin çıkar yol olmadığını, gençliğin yolunun, işçilerin yolundan barış savaşımı ve ırkçılığa karşı savaşımı olduğunu; gençliğin, sınıflarla uyutulduğunu gösterdik. Dergimize abone olan okurlarımız ile ilişkilerimiz, sıcak bir aile ilişkisine dönüştü. Onlarla ilişkilerimizin gelişmesi, onların da daha aktif olarak bazı şeyler yapmalarına yol açtı. Bu, barış savaşımı ve yumuşanma politikasına gençliğin daha aktif olarak genişçe katılımını sağladı.

□ Bize bir örnek verebilir misin?

■ Tabii. 14 yaşındaki okuyucumuz Elke bize

okulunda barışın korunması için aktif çalışma yapmak istediğini, kendisine yardım etmercizi yazmıştı. Onunla hemen ilişkiye geçtik, çalışmalarına yardımcı olduk, okulunda bir genç barış komitesi oluştu. Bu komiteyle ilişkilerimiz hala sıcak biçimde simmekte.

□ Amaçlarınız gerçekleşiyor desene?

■ Amaçlarımız gerçekleşiyor. Bu yolda artık yürümüyor, koşuyoruz.

□ Çeşitli gençlik eğlenceleri düzenliyorsunuz? Katılım nasıl?

■ Beklediğimizin çok üstünde. Barış savaşımında gençlik kararlı adımlarla örgütünün izinde gidiyor, onun savaşımını güçlendiriyor. Önümüze koyduğumuz birincil görev, şimdilik, Sonbahar ve Kış döneminde yenibir çalışma programı! Bu program 1 Eylül - 15/16 Aralık arasında hayata geçirilecek.

□ Dorothee, Almanya'daki gençliğin içinde çeşitli uluslardan, halklardan gençler de var. Bunların büyük çoğunluğunu Türkiyeli gençlik oluşturuyor. Bu kesimden ne gibi bir ilgi var ELAN'a karşı?

■ ELAN'a yabancı kesimden de ilgi çok büyük. Özellikle Türkiyeli genç kesim bu ilgiyi dergimize abone olarak ve devamlı olarak eleştiri, haber, çeşitli çalışmalarını göndererek somutlaştırıyor.

□ ELAN, yabancı halkların genç kesiminin de sorunlarına eğiliyor mu? Bu konuda ne gibi çalışmalar yaptınız? Neler yapmak istiyorsunuz?

■ Başta da belirttiğim gibi, gençliğin sorunlarına sürekli olarak eğilen ve çözüm yollarını araştırarak, gösteren bir dergiyiz. Alman gençliğine eğilip de yabancı halklardan genç kesime eğilmemek, faşizmin batağına, sovenizme saplanmak olur ki, biz ilerici bir dergiyiz. Yabancı gençliğin sorunlarına elimizden geldiğince eğilmeye çalışıyoruz. Bu güne kadarki özel sayılarımızda sığınmacı gençlerin sorunları, oturma izni, çalışma izni, Faşist ırkçılık, son olarak da Temmuz sayımızda kapağımızda "Yabancı düşmanlığımıza, Faşizme karşı koyalım" sloganıyla uluslararası gençliğin dayanışmasını vurgulamaya ve güçlendirmeye çalıştık, çalışacağız. Yabancı uyruklu gençlik bizi o kadar düşündürüyor ki, bazı sayfalarımızda onlara onların anadiliyle seslenmeyi bile düşündük. Yüksek oranlı Türkiyeli gençliğe iki sayfamızı her sayımızda ayırarak, onların anadiline yer vermeyi arzuladık. Bu gerçekleşmedi. Önümüzdeki dönemde sanırım gerçekleştirmeye çalışacağız.

□ Uluslararası gençliğin dayanışması için de özel sayfalarınız var. Her sayıda belli güncelliği olan ülkeleri konu alarak oralarda gelişen olayları o ülkenin gençliğinin yorumuyla okuyucuya iletiyorsunuz. Bu nasıl karşılanıyor?

■ Uluslararası gençliğin dayanışmasını sağlamak için onların burada ve ülkelerindeki konulara açıklık kazandırıyor, karşılıklı etkileşimi sağlıyoruz. Nikaragua, El Salvador, Türkiye gibi birçok ülkedeki gelişmeleri sıcak olarak aktarıyoruz. Nitekim son üç sayıdır (Haziran, Temmuz, Ağustos) Nikaragua'yı sürekli olarak işliyoruz ana konu olarak. Temmuz 79'da gerçekleşen devrimsel korumak ve daha da güçlendirmek için, tüm Almanyada "Nikaragua için özgür bir radyo" diye bir kampanya başlattık. 1 milyon marka yakın bağış topladık. Nitekim, radyo kuruldu, başarıyla yürütülüyor.

□ Burada yayınlanan çeşitli Türkçe dergiler var. Bunlardan birkaçı gençliği çatısı altında toplamaya, çabalyor. Bu dergilerle ilişkileriniz var mı?

■ Burada yayınlanan Türkçe dergilerden, kültür dergisi olan ve iki dilde yayınlanan Direniş/ YAZIN ile ilişkilerimiz var. Sürekli olarak da gelişiyor. İki dilde yayınlanan YAZIN, Türkiyeliler kadar Almanlar arasında da gittikçe tanınan ve yaygınlaşan bir dergi! Genç Türkiyeli kâlemelerin yanı sıra, genç Almanları da bağrında yer edinmeye çağıran YAZIN'ı her yönden destekliyoruz.

□ Dorothee, YARIN'ı tanıyor sun. Nitekim, YARIN'ın eski sayılarından birinde -ki, şu anda elimizde duruyor- ELAN'dan fotoğraf alınması yapılmış, Almanya'daki yabancı düşmanlığına karşı savaşım olarak Türkiyeli ve Alman gençliğin elele verdiği vurgulanmış. YARIN'ı nasıl tanıyorsun?

■ YARIN, içeriği (türkçe anlamasam bile, gâtecî olduğum için daha kolay tanıyabildim) ilerici, gerçekçi olan, bünyesinde gerçekten ilerici genç insanları toparlayabilecek nitelikte bir dergi. YARIN'm önüne koyduğu görevleri başarıyla çözmesi, yaygınlaşması arzu ettiğimiz bir amaçtır. Bu güne kadar anladığım kadarıyla, belli bazı görevleri yerine getirmeye çalışmış, başarmıştır. Bu konuda söyleyebileceğim fazla bir şey yok. Keşke Türkçem olsaydı da onu okuyabilseydim! Okuduktan sonra daha fazla ve yeterli şeyler söyleyebilirdim. Bilmem anlatabiliyor muyum?

Nikaragua'dan tanık raporu

Dorothee Peyko

JOAQUIN...

Pamuk, tüylü koltuğunda oturup da Elan'ı okuyan biri, Joaquín'in kaderi üzerine düşüncelerini geliştirebilir mi? Eğer böyle bir şey olacaksa, eğer o sinirden, acıdan, yardım edememenin verdiği ısırtıdan ağlayacak ise?... Neler gelişebilir?...

Ama düşüncelerimi daha derinlere iletip, bujuva başının Nikaragua devrimi ve onun koruyucuları, balkın gerçek evlatları Sandinistler hakkında çıkarmış oldukları yalanlar ile daha sağlıklı bir karşılaştırma yapabiliyorum. Bunu en azından bilmek bile Joaquín'e yardım edebilir.

Joaquín 18 yaşında bir genç. Onu yanıma çağırdığımda devrim muhafızlarının arasından çıkarak bir gülümseme fırlattı bana. Sırtında, diğer Sandinist devrim muhafızlarının üstünde olan asker yeşili tişört var. Kendine güven çağrışımı uyandıran kırmızı/siyah boynun atkısı, sol göğsünde rozeti (bu rozeti bir Nikaragua'lı ana vernişti ona). Bu ana kendi öz oğlunu Nikaragua halkının ABD'ye karşı verdiği savaşta yitirmişti. Feda etmişti.

AÇIK YARALAR

Joaquín sigara içeriyor. Kollarını istediği gibi kullanmıyor. Sigarasını ağzına çok yavaş bir hareket ile götürebiliyor. Kararsız. Ne anlatabileceğini, benimle neler konuşabileceğini ya da söze nereden başlayacağını bilemiyor gibi geliyor bana. Çekingen. Sanırım bu çekingenlik, içinde bulunduğumuz bu ortamdan ileri geliyor. Joaquín Barrera Gonzales, uzaklardan birisiyle daha önce konuşmamıştı.

"Basit, sade insanlardır," dedi tercüman.

Beni uyardı: "Basit, kısa sorular sorun lütfen."

— Joaquín, taze yaralarını tekrar açmak istemem. Ama, bana lütfen ailenin, evinden sözedebilir misin?

"Mantiguaslıyım. Annem ve babamın bu köyde ufak arazisi vardı. Ufak ama şipşirin. Ailem karşı devrimcilerin bir saldırısı sonucu katledildiler."

Taze yaralarının yeniden açılmasını istemiyordum. Eğer, bu yönde korkum olmasaydı, ona berşeyi, olup biten herşeyi olanca inceliğiyle anlatmasını istediğimi söylerdim.

"Çok iyi hatırlıyorum. 21 Aralık 1981'di. Silahlı

adamlar bahçemize dolmuşlardı. Babamı evden dışarı süzüklediler. Annem ona yardımcı olmak için arkasından koşmuştu. İkisini de orada kurşuna dizdiler. Ne kadar kısıydı zaman. Annemin çığırışmalarının yerini şimdi karşı devrimcilerin gülükleri kaplamıştı. Kızkardeşim, erkek kardeşim ve ben! Hayatta kalan yalnızca bizlerdik."

Bu anda Joaquínin bilincine (16 yaşına karşın), asker olup Sandinistlerin yanına katılma ve halkını, karşı devrimcilerin teröründen koruma yerleşmişti.

"Kardeşlerim ve ben babçeden uzaklaşmıştık. Hemen Sandinistlere yazıldım. O andan sonraki ilk savaşımın German Pomares bölümünde verdim."

Ailesinin öldürülüşünden yaklaşık iki yıl sonra, 27 Aralık 1983'de, Joaquín, Chachagua yamaçlarındaki ağır çarpışmalarda cephe kuvvetlerini güçlendirmek, onlara destek olmak için gönderilen birliğin içindedir.

AÇIK SORULAR

"Sabahın erken saatlerinde vardık oraya. Kavgaya daha tam henüz katılmadan boynuma bir kurşun isabet etti."

Yol arkadaşları onu yalnız bırakmadılar. Bir sedye ile onu kavganın en kızgın

anlarında dağdan indirdiler. Eldeki olanaklar en son noktasına kadar kullanılarak ilk yardım yapıldı. Daha sonra Managua'daki askeri hastaneye götürüldü.

Joaquín, tıpi ve ilaçları tanımıyor. Geleceğinin nasıl olacağını da bilemiyor, kavrayamıyor.

"Ben yalnız değilim. Yol arkadaşlarım yanımda benim. Benim halkım, devrimci hükümetim yanımda. Birimiz hepimiz için," diyor Joaquín, içten gelen bilinçli güvenciyile.

"Ve ben Nikaragua halkının geleceğinin güzel olacağına inanıyorum, biliyorum. Onu koruyacağız!"

Sakat haline karşın, parmaklarını zorlayarak bir top gül gibi birleştiriyor, yumruk yapıyor ve diyor ki: "Defensa! (Savunacağız!)"

Bu öğlen sonrasında, Matagalpa'da, devrim muhafızlarının yanında onun güven ve bu yoldaki kararlılığı beni etkiliyor. Beni etkileyen, onun halkın iktidarına ve Sandinist hükümetine olan güveni; burada karşılaştığım gerçek demokrasiye olan güven.

KARARLI YANITLAR

Joaquín'in kaderini ve şu anki durumunu burada yayınlanan gazete ve dergiler-

den okuyorum. Sandinist hükümetin demokrasi istemediğini. Karşı devrimcilerin başı, Nikaragua halkına karşı Amerikanın yardımıyla terör uygulayan "insan", 4 Kasım'da yapılacak olan seçimlere katılmasına izin verilmediği için demokratik bir ülkede olmadığını söylüyor. Sandinistler, bunun yanında karşı devrimciler ile masaya oturmayı reddettikleri için demokratik değillermiş.

"Halkımızın katilleriyle aynı masaya oturamayız!" Bunu söyleyen yalnızca Nikaragua'nın devrimci hükümeti değil, ölenlerin anaları da aynı kanıda. Joaquín de, yol arkadaşları da böyle düşünüyorlar. Bunu halk istiyor ve kazanımların korunması için kanlarının son damlasına kadar savaşmaya kararlılar.

Nikaragua-Seçimlere doğru güçlü adımlar...

Ukusal İmar Hükümeti ve Sandinista Ulusal Cephesi tarafında alınan bir kararla, Nikaragua'da grev yapma, yasal protesto gösterilerinden bulunma ve seçim yönteminden, ekonomik konulara dek her konuda yayın yapma hakkı tanındı. Devrimci Cunta'nın önderi Daniel Ortega tarafından yapılan açıklama, bu hakların 8 Ağustos 1984'den başlayarak serbestçe kullanılması sağlıyor. Daha önce, 26 Temmuz'da yayınlanan bir başka kararla da, ulaşım özgürlüğü ve kitle gösterileri serbest bırakılmış, ekonomik ve askeri bilgiler alanındaki sansür ise kısmen kaldırılmıştı. Ayrıca, CIA güdümlü saldırıların yoğunlaşmasıyla, aralarında olağanüstü hal uygulamasının da bulunduğu ve 15 Mart 1982 den bu yana yürürlükte olan kısıtlamalar da kaldırıldı. Böylelikle, artık yalnızca devletin güvenliğini, halkın güvenliğini ve askeri konuları içeren yayınlar basılmadan önce kontrol edilecek.

Yeni açıklamada, hükümetin seçimlerin bir an önce ve balkın güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek bir biçimde gerçekleştirilmesi doğrultusunda çabalarını hızlandıracağı görüşüne de yer veriliyor.

Sandinist yönetimin seçimlerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda önemli adımlar atarken, Ronald Reagan yönetimi de Nikaragua aleyhinde askeri, politik, ekonomik ve diplomatik kampanyasını sürdürüyor. Geçtiğimiz günlerde, Eden Pastora'yı liderlikten uzaklaştırarak, CIA güdümlü ARDE ile birleşen karşı-devrimci Devrimci Demokratik İttifak örgütü, artık CIA'dan doğrudan yardım almanın şevkiyle saldırılarını artırdı. Haber ajanslarına göre Honduras sınırında Jinogeta bölgesinde karşı-devrimci güçlerle Sandinist Halk Ordusu güçleri arasında kanlı çarpışmalar sürüyor.

Karikatür: N.UEZ

Hükümet üyesi ve Sandinista Kurtuluş Cephesi ikinci başkanlığı adayı Sergio Ramirez, Nikaragua'nın doğrudan bir ABD müdahalesini hiçbir zaman gözardı etmediğini söylerken, oldukça haklı görünüyor. Seçim olsa da olmasa da sürekli askeri tehlike söz konusu ve ABD askeri üsleri Honduras topraklarında her an saldırıya hazır bekliyor. "Amaçları," diyor Ramirez, "Nikaragua'da serbest seçimlerin olamayacağını göstererek, karşı-devrimciler için Kongre'den biraz daha yardım sağlamak."

Tüm bu olumsuzluklara karşın seçimlere doğru sağlam adımlar atılıyor Nikaragua'da.

Batı Almanya Bir Okul Öyküsü

Batı Almanya'nın Hameln kasabasındaki bir okulda, yaşları 12 ile 15 arasında değişen 7. sınıf öğrencilerinden şu sorunun yanıtı istendi:

"Auschwitz, Dachau ve Meidaneck hakkında ne biliyorsunuz?"

Bir çocuk, "onlar politikacıdır, değil mi?" dedi.

Bir diğeri, "büyük savaşın sahneleriydi," dedi.

Üçüncüsü, "hiçbirini duymadım," dedi. "Hiçbir şey duymadım"... Altı kişi daha aynı şeyi söyledi. Diğer on tanesi ise sessiz kalmayı yeğlediler. Ve yalnızca iki kişi sorunun yanıtını doğru olarak verebildiler.

Böyle bir "ihmal"in nedeni nedir? Belki de bu kasabanın çocuklarında bu durum kalıtsaldır? Kasabadaki eski bir evde 130 erkek ve kız çocuğun başından geçen bir takım olaylar anlatılır, ancak Hameln'daki çocuklar unutan ya da cahil değildiler. Büyük çoğunluğu, çok çalışkan öğrencilerden oluşmuştur, genellikle de öğrendikleri şeyleri hatırlarlar. Buna karşın, Nazi kamplarında neler olduğunu, söyleyemediler. Acaba bunun böyle olması bir şans eseri miydi?

Hayır. Çünkü, 1969'da yapılan lise tarih programının 80 saatine Charlamange dönemine ayrılmasına karşın, nazi dönemine yalnızca 7 saat ayrılmıştı. Bugünkü lise öğrencilerinin tümü, 2. dünya savaşından yıllar sonra dünyaya geldi. Batı Almanya'daki bazı kişilerin geçmişi unutmak için bunun resmi olarak yeterli bir neden olduğunu düşünüyorlar. Pratikte ise bu "unutkanlık" çok sık olarak nazi rejiminin haklı çıkartılmasına ve onun ideolojik haleflerinin kışkırtmalarına yardımcı olmaktadır. Tüm bunlar okulları etkiler ve geçmişteki "delikanlıların" yaptıkları öğ-

retçiler üzerinde önemli değişikliklere neden olur, ki bunları daha çok tarih derslerinde ve "okul duvarlarında" gözleyebiliriz.

Hanover'deki bir lisede müdür ve iki öğretmen olayında da araştırmalar benzer biçimde yapıldı. Tarih ve Latince öğretmeni olan Krah, öğrencilerine 1938 basımı "İnsan Irkına Üzerine Dünya Bakışın Temel Görüntüleri" ve 1942 basımı "İnsan Irkına Üzerine Kısa Ders" adlı iki kitabı temin etti. Meslektaşları Luthardt (Almanca ve Fransızca dilbilgisi) ise, pratik etkinlik için daha büyük çaba gösterdi. Neo-nazi lider Hoffmann tarafından yönlendirilen inli paramiliter örgüt ile ilişkisi bulunan "Göçmen Kuşlar" gençlik grubu ile öğrencilerinin ilişkisini sağladı.

Fakat, müdür Kausch bu konuda daha ileri gitti. Eski SS'lerin bir toplantısında yaptığı konuşmada, Hitler'in, "Alman'ların kendi kendilerini yönetmesi 'dava'sına katkıda bulunan

diği marşı," demişti. Daha sonra kapının üzerinde bir yazı gördü: "Biz burada insanları 'Alman' selamı ile selamlarız." Nazi dönemi hatırlanacak olursa, bu "Alman" selamının anlamı "Heil Hitler"di. Editör ayrıca, "Kara Öncü" adlı örgütün yaz kampını ziyaret etti. Gördüğü gençler askeri üniformalar giymişlerdi, ayaklarında ordu botları, bellerinde hançerler ve başlarında gümüş SS amblemi bereler vardı. Ve SS'lerin marşlarını söylüyorlardı.

Bu ziyaretten sonra yazılan makale Kent Medisini rahatsız etti. Kent Meclisi bu konuda okula üç kişilik bir komisyon gönderdi. Ve ertesi gün, Komisyon başkanı Giessener Anzeiger gazetesinde raporunu yazmıştı: "Okulda yaptığımız araştırma, sağ radikalizmin hiçbir belirtisi olmadığını göstermiştir."

Batı Almanya'da bu tip örnekler daha da çoğaltılabilir ve bunların çoğu radyoda, televizyonda ve basın da yaygın olarak da tartışılmıştır. Yukarıdaki öykülerin çoğu, Alwin Meyer ve Karl-Klaus Robe'nin yazdığı "Hayali Demokratlar ve Geçmişin Hergünkü Gerçekleri" kitabında vardır. Kitabın önsözünde, "Demokrasi konusundaki düşüncelerin saptırılması ile, Federal Cumhuriyet'in genç insanlarının 'tarih cahilleri' haline getirilmelerini bizler yapmaktayız," deniyor.

Türkçesi: A. Tufan Aydın

İngiltere "Yabancılaşmış" ve "Yasadışı" Gençler

Hiperaktif ve "yasadışı", bugün Britanya'da bazı gençlere verilen adlardır. Gençlik suçlarının artması, sokakta ve okuldaki saldırganlık, ailelerin sosyal güvenlik servisleri ya da çocuk sorunlarının çözülmesi için polisin üzerinde bulunan sorumluluğunun değişmesini istemeleri ve Parlamento'da gençlik sorunlarının gidermek daha fazla tartışılması işte tüm bu göstergeler ulusal düzeyde bir sorunu gösteriyorlar. Önceleri, "canlı" ve "sorgulayıcı zekaya sahip" olarak nitelenen çocuklardan, şimdi "yasadışı" ve "yabancılaşmış" diye sözediliyor.

Britanya'da birbuçuk milyonun üzerinde insan işsizdir. Ailelerin çoğunda en az bir kişi işsizdir ya da yarım gün çalışmaktadır. Gençler ve çocuklar, kendi ailelerinin sürekli işsizliği nedeniyle demoralize olmaktadır. Ailelerin çok kötü durumda olması, onların okulu terketmeye ve iş aramaya zorlamaktadır. Okul meslekle ilgili eğitim vermemekte ve zaten gençler kendilerini arkadaşları gibi işsizler ordusuna katılmış olarak görebeklerine inanmaktadır.

Britanya'da istatistiklere göre, 14-16 yaş arasında okulu bırakan ve iş bulamayan 231.806 genç vardır. Yönelimleri şaşırılmış durumdalar ve kendilerini toplumdan soyutlanmış hissediyorlar. Bu durumda bazı suçlar işleyen bir gence, mahkemece, yönetilmesi çok güç olduğu gerekçesi ile hemen "yasadışılık sertifikası" verilebilir.

10-16 yaş arasındaki 12 bin suçlu, halen polis gözetiminde tutuluyor. İngiltere'de gençler için bir soruşturma merkezleri ağı var. Ancak bu ad yanlış kullanılıyor, çünkü soruşturma merkezi onlar için hapis demektir. Böyle bir kurum (Britanya'da toplam 10 tane var) bir hakim grubu tarafından ziyaret edildiğinde, orada uygulanan yöntemleri görenler şoke oldular.

1969 tarihli Çocuklar ve Gençler Yasasında, 17 yaşın altındaki hiçbir erkek ya da kız çocuğuna hapis cezası verilemeyeceği yazmasına karşın, araştırmalar hapishanedeki koşulların gençlerle dolu olduğunu gösteriyor. Hapsedilen erkek çocukların

yüzde 50'si, kız çocuklarının yüzde 75'i ya suçsuz bulunmuş ya da hapis-dışı cezalara çarptırılmışlardır. Bazen bir yargıç için, kelepçeli olarak bir soruşturma merkezine atılmış gence "yasadışılık sertifikası" vermek yeterlidir. Örneğin, 16 yaşında bir erkek çocuk "yasadışı" ilan edilmişti; çünkü annesi hastanede yatıyordu ve kendisine bakacak kimse de yoktu. Bu durumda, hakim onu göndermek için hapisten daha iyi bir yer olmadığını düşündü.

Çocukların "yasadışı" ya da "hiperaktif" olmalarının (ya da öyle sayılmalarının) temel nedenlerinden biri, sinir sistemlerinin büyük bir stress altında olmasıdır. Özellikle televizyon onlar üzerinde dramatik bir etkiye sahiptir. 2-11 yaş arasındaki bir haftada ortalama 25 saat 38 dakika; 12-17 yaş arasındakiler ise 22 saat 36 dakika televizyon seyrediyorlar. Giderek kitap okumaya ve kendi yaşatları ile oynamaya olan ilgilerini yitirmişlerdir. Kolayca sinirlenebilir hale gelmişler, duygularını yitirmişler, kabuslar ile uğraşır olmuşlardır. Ve sonuç olarak "hiperaktif" ve "yasadışı" olmaya başlamışlardır. Televizyon programlarının çok daha fazla seks ve şiddet içermesi, gençlerin ve çocukların sorunlarını çözmek için "silah çekmek ve birini vurmak" gibi yöntemlerin "mubâh" gönmelerine neden olur. 1-16 yaşındaki taraflardan Britanya'da bir yıl içinde 59701 suç işlenmiştir.

Okul çağındaki gençlerin onbinlercesi doktor tarafından "hiperaktif" olarak teşhis edilerek, sakinleştirici ilaç tedavisine alınmıştır. Bir sosyoloji okutmanı olan Steven Box, okul çağındakiler arasında psikiyatrik rahatsızlıkların bir "salgın" oluşturduğunu ileri sürdü. "Kentsel gecekondulardaki ve etnik olarak karışık bölgelerdeki İngiliz okulları," diyor, "çocukların eğitim için bulundukları yerlerden, tıbbi tedavi için biraraya geldikleri yerlere dönüşmeye başlamıştır." Toplum, kendi kendilerini üreten genç suçlular konusunda nasıl bir reform yapacağını bilemiyor...

Türkçesi: A. Tufan Aydın

Gençlik ve Kültürel Etkinlikleri

İbrahim Karaca

Gençliğin kültürel etkinlikleri, dönemden döneme değişik boyutlarda süregelmiş, ülkenin içinde bulunduğu somut duruma (koşullara) göre hızlanmış ya da yavaşlamıştır. Söyle ki, bundan 5-6 yıl öncesine kadar olan etkinliklerle bugünler arasında nitelik açısından büyük farklılıklar vardır. Önceleri, içinde bulunduğu ilişkileri ve kültürel birtakım çalışmalarını siyasal düşüncesi ile birleştirirken, bugün bazı dergilerde içini dökmekte ya da boşalım alanı olarak şiire, sanat dergilerine ve daha fazla ilgi göstermektedirler.

1979 yılında üniversitelerarası halkoyunları şenliği düzenleyen gençlikle, bugün İÜ yemekhanesi duvarlarına düzensiz yazılar yazan gençlik arasında dağlar kadar fark vardır...

Gençlik içinde son yıllarda meydana gelen kültürel çürümeye, hiçbir dönemde bugünkü boyutlarda olmamıştır. Nedenlerini, hiç şüphesiz, genel durumdan soyutlayarak açıklayamayız.

Toplumun en duyarlı ve en dinamik kesimi olan gençliğin (özellikler de üniversiteli gençliğin) hali pek de içaçııcı değildir bugün... Bir neden gençliğin bağlı bulunduğu toplumsal-ekonomik kategoriye bağlı olarak kaypak bir yapıya sahip olması (küçük kentsoylu karakteri göstermesi) ise; diğer bir neden de, toplumda estirilen yoz ve gerici kültürel rüzgarlardır. (Kitle kültürü.) Nedenleri ne kadar çoğaltırsak çoğaltalım, bunların birbirlerine zincirleme olarak bağlı olduklarını görüyoruz...

Son zamanlarda gençlik ve onun sorunları üzerine bir takım saptamalar duymakta, onun adına birtakım dergiler ve yazılar okumakta ve onun adına düzenlenen (merkezinde onun olmadığı) etkinlikler görmekteyiz.. Bunun anlamı, gençliğin gitgide durağan bir görünüme bürünmeye doğru sürüklenmektedir. Üstelik bu türden dergilerin ve saptamaların kaçının gerçekten gençliğin sesi olduğu ve onun sorunlarının nesnel kaynağına indikleri bir yana, var olan somutları da yanlış değerlendirdiklerini görmekteyiz..

Gençlik sorunu denir, söz döndürülür dolaştırılır cinselliğe getirilir Sanki cinsellikten başka sorun yok gibi... Eğer bir sorun varsa, bu, genelden ayrı düşünülemez..

Gençlik bir girdapta dönüp dolaırken, çeşitli alternatifler ortaya atılmaktadır bir yandan.. çözümsüzlüğün üzerine, yine çözümsüzlükle gidilmektedir yani.. Çözüm denir; Freudculuk sunulur; çözüm denir, varoluşculuk sunulur, feminizm sunulur, kafalar bulandırılır...

Bu türden önermelerin hep bugünkü gibi zamanlarda ağırlık kazanması (meydanı boş bulması), sanı-

nm bizi düşündürmeli biraz..

Neden acaba bu türden çağın dışında kalmaya mahkûm akımların birer "temcit pilavı" gibi ısıtılıp ısıtılıp sofraya konması?

Bir de, farklı eğilimlerin "kardeşçe" bir arada yaşama (yaşatılma) sorunu var.. (Demokratiklik adına tabii...) Bizler, özgürlük ve demokratiklik adına farklı yapılanmaların "kardeşçe" bir arada yaşatılmasından yana olamayız. Çünkü bu, demokratiklik değildir. Olumlu ile olumsuz bir arada yaşar, evet ama, süreli çatışma halindedir bunlar.. evrensellik adına sağdan soldan çalılıp çarpmayı, devşirme kültürlerin uygunsuz bir biçimde varolmasını kabullenemeyiz.. Bu, sahte bir evrenselliktir. Diskotek kültürü, moda-ya uyum, maç kaçırma gibi ku-

rumların evrensellikle hiçbir bağlantısı yoktur. Bizim anladığımız evrensellik dünya uluslarının kültürlerinin demokratik (yani, bazı çelişkileri çözmeye aday) unsurları obnalıdır. Savunmamız ve yüceltmemiz gereken de bu olmalıdır..

Ülkemizde, eğitimden kitle iletişim araçlarına edebiyata, sinemaya, tiyatroya kadar tüm kültürel alanlarda, batının nesnel koşullarından kaynaklanan bir takım yapılanmaları (kültürel) taklit etme sanatı gelişmiştir. Kendi iç dinamiğiyle gelişmeyen ekonomi, üst yapısal olarak çarpık bir kültürü de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle de, üretilen değerler kendi toplumumuzun yaşantısını ve çelişkisini yansıtmamakta, kendi ülkemizin gerçeğinden kaynaklanmamaktadır.

Yeni doğan bir çocuğun koşabilmesi için önce ayakta durmasını öğrenmesi gerekir.

Yazının başında dediğimiz gibi, sorunlar çok boyutludur. Gençliğin bu durumda alacağı (alması gereken) tavır ise açıkça ortadadır. Sözü uzatmaya ve halden hale sokmaya gerek yok..

Üniversitelerin zaman zaman düzenledikleri şenliklerin asıl ağırlıklı konusu, bu türden kültürel çürümelerin eleştirilmesi (çürümeyi yaratan ortamın eleştirilmesi) olmalıdır. Bu konuların işlenebilmesi için ise, bu şenlikleri düzenleyen insanların bilimsel bir bakış açısına sahip

olmaları gerekir. İÜ Kültür şenliği bu açıdan önemli bir yer tutmaktadır. En başta bu şenliklerin düzenleyicisi, gençliğin kendisidir. Yani bu türden etkinliklerin merkezinde gençliğin bizzat kendisi vardır. Bazı teknik yetersizlikleri, hataları olsa da, olumlu oları desteklemek gerekir. Alternatif kültürel oluşmalara varabilmemin yolu burdan geçiyor çünkü.

Kültürlenme çağdaş bir biçimde ve çağa uygun olmalı. Bu da, "insan beyninin ve zekasının insandan yana kullanılmamasıyla" olanaklıdır. Bunu en iyi kavrayabilecek olan gençlik kesimi, yine üniversite gençliğidir. Gerçek anlamda üniversiteli gençlik, geleceğin kaygısını sürekli olarak zihninde canlı tutandır. Yoksa, "en büyük bilmem ne bahçe," diye bağırın değil. Geleceğin kültürü, geçmişin yorumlanmasıyla oluşur.

Brecht'in deyiimiyle "Bugün, dünya beslenerek yarıya varır." Fakat bu aşama aşama olacaktır. İstenen, demokratik unsurları egemen kılmasıdır, ancak günümüzde bunun koşulları çok sınırlıdır. Kendi kültürüne yabancılaştırılan halkın, yeni ve saygın kültürel değerler üretmesi bir yana, varolanı da koruyamama (insiyatifi altında tutamama) tehlikesi vardır. Kitle iletişim araçlarının yaydığı kültür, halkın kendi kültürüne yabancılaşmasına etki etmiştir.

Alternatif sunulurken, varolan egemen kültür anlayışlarının yetersizlikleri ve çıkmazları da sergilenmelidir. Fakat bunu yaparken de, şunu unutmamak gerekir: Yabancılaşmadan "tam olarak kurtulma", ancak ve ancak emeğin yabancılaşmadan kurtarılmasına bağlıdır.

Çevremize bakarak, "halk böyle istiyor" ya da "gençlik böyle istiyor" öyleyse bunu yapalım demek yanlıştır. Bu, bizi kitle kuyrukçuluğuna götürür.. Dönüştürülmek istenen kitle, onun kuyruğına takılmakla dönüşemez, biz dönüşmüş oluruz (ama geriye)...

Yöntemimizi iyi saptayalım, düşünelim...

Holding destekli "toplumcu sanat"

Son yıllarda ülkemizde sanat etkinlikleri ve bu etkinlikleri üretici ve izleyici olarak katılanların sayısı giderek artıyor. Yayın ve sergiler birbirini izliyor. Bir zamanlar gereksiz ve boş bir şey olarak sanat ve edebiyat, birden bire rağbet görmeye başladı. Bu arada, büyük sanayi kuruluşları ve holdingler de kolları avayıp kültür vakıfları ve sanat galeri kurma ödülleri dağıtma yarışına girdiler.

Böylesi desteklerle, sanatımız yeni boyutlar kazanırken, yeni sorunları da gündeme getiriyor. Dikkatle incelenecek olursa, özellikle son yıllarda, "toplumcu" sanatımızın toplumcu yönünün bir hayli budanıp, bireyci yönünün boy attığı görülür. İçinde yaşadığımız dönem, bu dönemde yaratılmaya çalışılan yapay ve yoz ilişkiler istemi, bu sonucun en önemli nedenlerinden biri.

Toplumun genel denetimini elinde tutmak isteyenler, "ideolojik" amaçlarla sanatı kullanıyorlar. Son yıllarda toplumsal bilincin artmasına bir ölçüde yardımcı olan toplumcu gerçekçi sanat, bu dönem özünden yalıtılmış, bireyci öğelerle bezenmiş olarak piyasaya sürülüyor. Bu işe girilirken de "eski kahramanlardan" ve baskı dönemlerinden, egemen güçlerin istekleri doğrultusunda icra-i sanat edenlerden bolca yararlanılıyor. Bir sergi geziyoruz; birkaç çizgi, anlayamadığımız birkaç desen... "Sanattan anlamıyorum" diye hayıflanarak, şu iki çizginin anlamını sorduğunuzda, "psikolojik sorunların içe vurumunun yansıması" olduğunu öğreniyorsunuz. Bir zamanlar

"ilerici" diye bilinen bir ressamın bu. Ya da bir zamanlar ceza yasaının meşhur maddelerinden hüküm giymiş, hapis yatmış bir yazar son kitabını imzalıyor: Cinsellik öğeleriyle örülmüş, az toplumsallık serpilmiş bir "toplumcu gerçekçilik" şaheseri!

Sanatımızdaki toplumcu etiketli bu bireyci yaklaşımlarla holdinglerin sanatsever çalışmalara başlamalarının aynı dönemde olması bir raslantı değildir. Bunlar egemen sınıf kültürünün, çok yönlü saldırıların ürünleridir. Sınıflı toplumlarda var olan karşıt sınıf kültürünün ve bu kültürün temsilcilerinin etkisiz kılınması ve böylece burjuva kültürünün, yaşam tarzının, kitlelere alternatifsiz kabul ettirilmesi amaçlanmaktadır.

Toplumcu gerçekçi sanat anlayışının kurucularından Karl Radek, bu sanat akımının görevlerini tanımlarken, "Gerçekçilik, çöken kapitalizmi ve onun çürüten kültürünü yansıtmak değildir. Aynı zamanda, yeni bir toplumu ve yeni bir kültürü yaratabilecek sınıfın doğuşunu yansıtmaktır." der. Konuyu bu bağlamda ele aldığımızda, ülkemizdeki birtakım sanatçılarımızın ne kadar toplumcu gerçekçi olduğunu daha iyi anlayabiliriz.

Sınıflı toplumlar var olduğu sürece, bunlar arası mücadele de, hayatın her alanında sürecektir. Bu mücadele, doğaldır ki sanat alanında da sürecektir. Holding destekli "toplumcu gerçekçilerimiz" olsa da olmasa da.

Latif balcıoğlu

Ege Üniversitesi Hastanesi çalışanları:

Bazen yaşıttımızda-ki çok küçük değışikliklerin önemi kavrayamayız. Oysa küçük değışimler bazen görünürde önemsiz, özünde çok büyük boyutlar alacak bir düzeye gelir. Bu açıdan görünürde önemsiz, özünde çok büyük konular alacak olaylara duyarlıca yaklaşmak inancındayız.

Bizler Ege Üniversitesi Hastanesi çalışanlarıyız. 1 Haziran 1984'den beri Hastane yönetimi kurulunca alınan kararla çalışma saatleri 8 saat-ten 8,5 saate çıkarıldı. Yarım saat nedir ki, gibi kolayca bir soru akla gelebilir önce ama, işte görünürde önemsiz, özünde çok derin boyutu olan bu sorunu açmaya başlıyalım.

Bu uygulamanın gerekçesi, "Halk hizmetlerinin daha iyi yapılabilmesi, sağlık hizmetlerinin günün daha geniş bir dilimine yayılmasıdır". Çalışanların sorunları, iş yaşamının dışındaki gereksinimleri düşünüldüğünde, bu anlayış kendiliğinden çürüyecektir. Elbette sağlık hizmetleri günün 24 sa-

'8.5 SAATE HAYIR!'

Karikatür: Hakan Eken

tinde en iyi biçimde verilmelidir. Ama yorgun kadrolarla, az sayıdaki çalışanlarla mesai saatini yarım saat uzatarak değil. Dinamik, üretken insanlarla, bu birimlerde daha iyi koşullarla, daha özendirici uygulamalarla...

Bütün ülkelerde çalışma saatlerinin daha azınması uğraşı verilirken, dünyanın dört bir yanında çalışma saatlerinin dışında, eğitim, sanat gibi uğraşlara da yaşamda yer verme kavgası olurken, birçok ülkede çalışanlar 8 saat içinde çalışma hakkı elde etmişken, bizde uygulamanın tersine dönüşü oldukça düşündürücüdür.

Hastane Yönetim Kurulu bu kararı hangi yasayı temel alarak yürürlüğe koymuştur ve hangi yasal gerekçeleri gösterecektir, merak ediyoruz. Dileyen her kuruluş çalışma saatlerini istediği zaman dilimlerine taşımada büyük kolaylıklara mı sahip olacaktır? Yarın yeni gerekçelerle çalışma saatleri "bir saat daha" uzatılırsa, doğacak sorunlar gözardı mı edilecektir?

Yoğun işgücüne gereksinme duyuluyorsa sanırız daha değişik uygulamalara yönelmek gerekiyor. (Yeni personel alımı-araç gereç vb.) Sorunun bu yolla çözümü durumunda, çalışması gereken nüfusun yüzde 22'sinin işsiz dolaştığı ülkemizde yekini kişilere iş olanağı doğacağı gibi, çalışan sayısındaki yetersizlik sonucu kimi zaman hizmetlinin -yetkin olmadığı halde doğrudan sağlık hizmeti vermesi- kimi zaman da diğer sağlık personelinin hizmetlinin görevini üstlenmesi sonucu verim düşmesi önlenecektir. Yani kişilerin işe alınması durumunda "kaynak sorunu" ortaya çıkacağı gerekçesi ise, hastanemiz için kesinlikle geçerli değil. EÜ Tıp Fakültesi Hastanesi sağlık hizmetlerinin yüksek fiyatlarla satılması sonucu -Lanıp yatak ücreti (günlük) 3000 TL; ameliyat ücreti orta 16-40 bin, büyük 50-60 bin TL üzerinde, küçük 5-16 bin TL- azami karşılaşıyor. Döner sermayenin bir günlük ödüsünün ise 10 milyon TL dolayında olduğu söyleniyor. Ayrıca öğretim üyelerine döner sermayeden bir ayda ödenen primde 20 milyon TL olduğu da söylenenler arasında. Bu konuda hastane yönetimi "prensiplerine" o denli bağlı ki, hastaneye getirilen acil bir hasta için hemen o anda 10-20 bin TL depozit ücreti yatırılmazsa, ameliyata kesinlikle alınmıyor.

İşin bir diğer çarpıcı yanı da bu sağlık hizmetlerinin verilmesini sağlayan asistan, doktor, hemşire, batabakıcı, hizmetli, sekreter vb. çalışanlara (bunlara yeni düzenlemeyle çalıştırılmasına başlanan 6. sınıf öğrencileri "intern doktorlar" da katalım), çalışmalarının karşılığı elde edilen gelirden hiçbir ödeme yapılmaması. Haftada kimi kez 4 gün nöbet tutan asistan doktorun, geceli gündüzlü 24 saat aralıksız çalışabilen hemşirenin, batabakıcının emeği yok sayılırken, tüm gelir profesör ve doçentler arasında pay ediliyor. Ayrıca bu fonndan çalışanların ya da öğrencilerin kültürel, eğitsel, sanatsal çalışmalar için tek kuruş ayrılmıyor. Bir eğitim-araştırma kurumuna olması gereken üniversite hastanesi yüksek kârlı bir işletmeye dönüşüyor.

Ve bu haksızlık çarkının zorunlu dişlileri olan biz sağlık emekçileri, bedavaya satmayacağımız işgücümüz ve üstelik bu amaca hizmet etmemeye onurumuz için, 8.5 saate "HAYIR" diyoruz.

Tütüncülük zor iştir...

Yurdumuzda tarım alanında tütünün önemli bir yeri vardır. Yılın belli dönemlerinde tütüne ilgili haberler basında baş köşeleri alır. Baş fiyat, rekor, ekser gibi kavramları sık sık duymaya başlarız. Gazetelerde bu konuyla ilgili haberler çıkar, rengarenk fotoğraflar sayfaları kaplar. Sonra bütün bunlar unutulur gider.

Ancak tüm bunlardan öte bir de tütünü eken, toplayan, kurutan, balyahyan tütün emekçileri vardır. Yurdumuzdaki tüm emekçiler gibi onlar da bu saygın emeklerinin çok az bir kısmının karşılığını alırlar. Yarın, bu gerçekten yola çıkarak Ege Bölgesi'nin tütün emekçilerinden biriyile görüşti.

Yarın □ Tütüncülüğün genel özelliklerinden bahseder misin?

Üretici ■ Tütün işi şubat ayında fideliklerin hazırlanmasıyla başlar. Fidler sürekli bakım ister. Çapalama, sulama vb. Bundan sonra yaprakların kırılması gelir. Pidan yeterince büyüyünce her gece saat üç dört sıralarında kırma gidilir. Tütün gece kırılmalıdır çünkü diri olur, Güneşte pörsür. Gündüz ise ipe dizilir, kurutulur. Bu işler bitince, kasım ayında balyalama yapılır. Kasımdan sonra ise balyaların korunması, eksperlere baktırılması ve teslim işiyle ilgilienilir. Mevsimsel bir işmiş gibi görülen tütün üretimi, aslında bu işle uğraşan bizlerin tam bir yılını alır. Tütün üretiminin her safhasında iş günü 14 saatle 20 saat arasında değışir.

□ Tütün alım satımları her sezon önemli bir konu olarak gündeme gelir. Bu konuda neler söyleyebilirsiniz? ■ Tütün üretmek için bu kadar emek harcamamıza rağmen emeğimizin karşılığını hiçbir zaman tam alamayız. Tütünü ya tekel işletmesi alır ya da tüccar. Tütün baş fiyatı en son gün açıklanır. Bu uygulama yüzünden üretici ürettiği malın fiyatının ne olacağını bilemez. Ürettiği malın değerinin belirlenmesinde hiçbir söz hakkı bulunmayan, ayrıca tütünün elinde kalmasından korkan üretici tüccar ve tekelin saptadığı fiyatı kabul etmek zorundadır. Zaten daha önceden tütünün piyasada çok bol olduğu, ucuza gideceği, alınmayabileceği gibi söylentilerin yayılması bizleri bu duruma psikolojik olarak hazırlar. Gerçekten de tekelin tütün baş fiyatı oldum olası düşüktür. Bu da tüccarın tütünü istediği

koşullarda satın almasını sağlar.

Ayrıca fiyat belirlenmesinde önemli bir unsur olan, fiyat saptamakla görevli eksperlerin tutarsız davranışları da bizleri zor durumlara sokar.

Geçmiş yıllarda bazı şirketler tekel baş fiyatının üzerinde fiyat koyarak alım yapmaktaydılar. Şimdi ise baş fiyat söz konusu bile edilmeden tütünlerimiz toplanıyor. "Tüccar baş fiyatı" diye yeni bir lafla işler oldu bittiye getiriliyor.

Aslında tüccar tütünü daha tarladayken bağlar. Fiyat üretim düzeyi daha saptanmadan tütünü tarlada satın alır ve bir miktar avans verirler. Yeterli parası olmayan üretici bu avans için tütününü satar. Zamanla fiyatlar artar, maliyet artar. Bir de bakarsanız ki tütün sudan ucuza gitmiş. Geçtiğimiz mevsim Muğla'nın Kuyucak köyünde tütünlerini tüccara kaptıran üreticiler tütünlerini vermek istemediklerini belirtmek için tüccarın arkasından Muğla'ya yığılmışlardı.

Ayrıca yılda bir kez olmak üzere yılın herhangi bir ayında almabilen zirai kredi bu yıl kesilmiş durumda.

□ Peki, tütün emekçilerinin sosyal güvenceleri var mı? ■ Yalnızca tütünde değil, tarımsal üretimin diğer alanlarında da sosyal güvence yok. Ne emeklilik hakkı ne iş güvenliği ne de sağlık konusunda bugüne kadar hiçbir sorunumuz çözülmüş değil. Önceden yararlanabildiğimiz Bağ-Kur'a şu an yalnızca tüccar ve esnaf üye olabilmekte.

□ Sohbetimize katıldığınız için teşekkürler.

• yarın izmir bürosu

"Tek Tip Üniversite" YÖK Değildir

İsmail Gül

Süreç yayınları bir kitap yayınladı. Sn.Prof.Dr.Toktamış Ateş'in "Niçin Yök Değil?" kitabının içinde tartışılanlara geçmeden, şunu belirteyim: Süreç yayınları iyi bir iş yapıyor. Toplumda tartışılan belli başlı konuları ele alıp tartışan, kolay okunan küçük kitaplar yayımlıyor. Kutlamak gerek. İçinde bulunduğumuz dönemde gençlik ve toplumun bir kesiti her şeyi yeniden ele alıp tartışmak istiyor. Bu tartışma noktalarını yakalayıp değerlendirmelerin olumlu çizgide sürmesini sağlamak önemlidir.

Tartışma noktalarından birisini, bugün Yök oluşturuyor. Daha önce yazıldı. 12 Eylül sonrasının, düzene olan tepkilerin iki boşalma alanını, Yök ve serbest piyasa ekonomisi oluşturdu. Boşalma alanı oluşturacak ölçüde çok, çok olduğu ölçüde de yüzeyel; özellikle Yök böyle oldu. Yök eleştirilip kızılıp, öfkelenilirken toplumsal koşullardan ve politik dengelerden kopuk ele alındı. Kopuk ele alınışı sonucu, Yök'ün bugünkü yapısının yerine neyin konulacağı ve hangi genel demokratik hedeflere bağlanacağı gözden kaçırıldı. Bu sorulara cevap vermeden, Yök'le ve Yök'ün anti-demokratik üzüyle mücadelenin ayaklanma yere basmaya çağırıldı. Bunlara cevap vermek bu ölçüde de Yök'ün anti-demokratik üzüyle mücadeleyi ayakları yere basar hale getirmek gerek.

Bu güne kadar Yök'ü tartışanlar iki uçta çözümler getirdiler. Her ikisi de ciddi bir yanlışlık içeriyor. Birincisi, Yök Başkanı Doğramacı bu kurumun başından gidense sorun önemli ölçüde çözülür, bir başlangıç noktası olarak kabul edilmelidir. Doğru yanı kuşkusuz var. O da, Doğramacı'nın Yök Başkanlığından çekilmesini sağlamak, Yök'de açılacak bir gedik olarak ele almak. Eğer burada bırakılırsa yetmez, ayakları havada kalır, Doğramacı'nın aynılaşmasını istemek. Doğramacı'nın üniversitenin dışından, ne öğretim üyelerinin ne de öğrencilerin ve diğer üniversite çalışanlarının desteğine ve kabuküne dayanmadığı, çünkü onların özgür seçimlerine dayanmadığını görmek ve göstermek gereklidir. Bu başlangıç noktası bizi sadece Doğramacı'nın değil, bütün Yök üyelerinin seçimle iş başına getirilmesini talep etmek noktasına getirir. Doğrusu da budur. Nitekim Prof.Emre Kongar "Üniversite Üzerine" adlı kitabında, belki de belli bir rahatlama sağlamak ve göstermek amacıyla olsa gerek, ama yanlış biçimde, Yök sorunlarının, Doğramacı'nın gitmesiyle birlikte önemli ölçüde azalacağını söyledi. Bu görüşün yanlışlığını anlamamızın bir temeli de, Prof.Toktamış Ateş'in, "Yök'ün tüm yetkileriyle günümüze dek sürrebilmesinin sırrı acaba nerededir?" (s.60) sorusuna cevap aramaktan geçiyor. Yine Toktamış Ateş'in cevabıyla, "Bu sırrın kaynağını burada Yök Başkanı Sn. Prof. Dr. Doğramacı'nın renkli kişiliği ve büyük ikna gücünü tek etken olarak görmek sanıyoruz yanıltıcı olur." (s. 60) Sanıyoruz değil kesinlikle yanıltıcı olur. Çünkü Doğramacı'yı Yök'ün anti-demokratik oluşumundan koparmayı, Doğramacı'nın yetki ve becerisini fazla abartmayı getirecektir. Bunları kişilerin dönem dönem belli bir kurumun, oluşumun ve durumun simgesi haline gelişini, bu durumun ve oluşumun ya da kurumun özünü en iyi yansıtır, ortaya koyan olabileceğini bilerek söylüyoruz. Çok açık

biçimde bugün Doğramacı üniversitedeki kıyımın, Yök'ün anti-demokratik özünün somutlanması durumundadır. Bu görüntüye kapılmak esas gözden kaçırarak sonucunu doğurur. Sayın Toktamış Ateş'in kitabında çok belirgin biçimde ortaya konulmamış, değinilmiş geçmiş olan bu sorun çok önemlidir. Ne kadar sıklıkla tekrarlansa, yeridir. İkincisi, Yök'ün bütünüyle kaldırılmasını, yerine neyin konulacağını bilinmeden istenmesi oluşturmuyor. Yök bütünüyle kaldırılacaksa, yerine 1750 sayılı yasa mı konulacaktır? Bu yasa altında 1980 öncesinde üniversitelerin ve eğitimin katılımcı, özerk, planlı ve demokratik olduğu mu söylenecektir? Kimsenin bunu söylemeye cesareti olacağını sanmıyoruz. Politik ve sosyal körler dışında.

Egemen güçler her dönemde üniversitenin siyasal denetimiyle ilgili olmuşlardır. Özerklikleri, siyasal bakımdan denetim altında tutarken, ne üretcekleri konusunda serbest tutulması anlamına geliyor. Dün başka biçimler altında bugün de başka bir biçim altında, Yök biçiminde siyasal iktidarlara ve tabi egemen güçler üniversiteyi siyasal bakımdan denetim altında tutuyor. Bunun biçimini ve sertliğini, toplumsal güç dengelerinin ve siyasal mücadelelerin sertliği belirliyor. Bu bakımdan, 1980 sonrasının üniversiteye ilişkin tasarımlarını toplumsal güç dengelerinin dışında değerlendirmek yanlış olur.

Kaldı ki egemen güçlerin üniversiteleri siyasal olarak denetlemeye güçleri yetiyorsa, bunu başatabilirlerse, özerklik anlamında ne üretebileceklerini de kontrol etmesine gücünün yetmeyeceğini söylemek anlamsızdır. Bu bakımdan üniversitenin ortaya koyduğu ürünün egemen güçlerin istekleri doğrultusunda olduğunu kabul etmek gerekiyor. Bu nedenle de, dün de bugün de üniversitenin özerkliğinin ne

olduğunu iyi anlamak gereklidir.

Bugün Yök üniversitenin teklesmesini sağlamıştır. Bu bir olumluluktur; görmezden gelmek, üniversiteye üniforma giydiriliyor diye karşı çıkmak yanlış olur. Karşı çıkışta özerkliğün üniforma giydirilmesiyle birlikte ortadan kalktığı inancı büyük rol oynuyor. Üniversitenin özerkliğinin ortadan kalkmasının asıl nedeni üniversitenin yönetiminde her düzeyde bütün kesimlerin, sadece öğretim üyelerinin değil, öğrenci ve çalışanların özgür seçime dayanan katılımlarının olmamasıdır. Geçmişten farklı olarak öğretim üyelerinin, yöneticilerin seçiminle oluşturulmasındaki olanakların ellerinden alınması, böylece diğer üniversite bileşenleri, öğrenciler ve diğer çalışanlar düzeyine indirilmesidir.

Bu yüzden de Yök tartışılırken, en acıyan, en göze batan yanılla ele alında. Öğretim üyesi kıyımı ve öğretim üyesi oluşturmada kaynakların kurutulması vb. sadece üniversite bileşenlerinden biri öğretim üyeleri temelinde tartışıldı. En göze batan yanılla tartışmak bir yanılla sorunun, olanların günahının Doğramacı'ya yıklanmasını doğurdu. Diğer yanılla da yerine ne konulacağı bilinmeden, Yök'ün kaldırılmasını istemeye götürdü.

Toktamış Ateş'in kitabında bu iki eğilim birlikte görünüyor. Bir yanılla sorunu öğretim üyeleri çerçevesinde ağırlıklı olarak ele alırken, doğru biçimde şunları, altını çizmeden, öne çıkartmadan, söylüyor: "Üniversiteye bilimsel ve idari özerkliği geri verilirse yani yöneticiler atamayla değil, eskiden olduğu gibi seçimle iş başına gelirlerse, programlar Yök tarafından de-

ğil birimler tarafından belirlenirse ve fakültelere gene eskisi gibi tüzel kişilikleri verilirse, merkezli bir yüksek öğretim kurumunun büyük yarardan da olabilir." (abc, s:63) Olabilir değil kesinlikle olur. Ateş'in söylediklerine ilişkin bir düzeltme yapmak gerekiyor. Sadece öğretim üyelerinin değil, öğrenci ve diğer çalışanların da yöneticilerin seçilmesine katılmalarını istemek gerekiyor. Geçmiş dönemin özerkliği ile sınırlı bir özerklik için savaşmak, 80 öncesi demokrasisi için savaşmak, demokrasi ve özerkliği 80 öncesinin dar sınırlarına hapsedmek olacaktır, doğru değildir.

Nitekim yargılanmaların süren aylarlar dilekçesine imza atanlar, içlerinde üniversiteden atılan öğretim üyeleri, kıyım uğramalarına rağmen Yök'ün bütünüyle kaldırılmasını değil, anti-demokratik özünün değiştirilmesini istemişlerdir. Katılımcı yapının oluşturulmasının önemini vurgulamışlardır. Bugünkü yapının yüksek öğretimin demokratik eğitim ilkesi etrafında katılımcı biçimde planlanması olanağını sunduğunu görmezlikten gelmemek gerekiyor. "Tek tip üniversite" talebinin 80 öncesinin üniversite yapısı içinde doğruluğu ve gerçekliği unutulmamalıdır. Bugünkü yapının mücadele edilmesini gerektiren birçok olumsuzlukları kuşkusuz vardır. Fakat bu bugünkü yapının tek tin bir üniversite yaratması olmadığı altını çizerek belirtmek gerek.

Sözlerimizi Toktamış Ateş'in sunuş çizmesiyle tamamlamak istiyoruz. Türkiye'ye ve akademik geleceğine inananlara... ●

* Niçin Yök Değil?, Prof. Toktamış Ateş, Süreç Yayınları-Niçin Değil Dizisi, 1984, İstanbul.

İlhanilhan Kitabevi

Yabancı Diller Kataloğu

Eylül 1984

Felsefe ve Toplumsal Bilimler

Sanat ve Edebiyat

Dil ve Sözlük

İngilizce / Fransızca / Almanca

Yayımları izleyebilmek ve postayla satış servisinden yararlanabilmek için katalog isteyiniz.

İLHANILHAN KİTABEVİ

Bayındır Sokak 27/A Yenışehir - Ankara 33 14 22

"YAŞAMIN HER ZAMAN BİR DEĞERİ BİR ANLAMI OLMALI?"

• "Günler ağır ve yaşam kendi içinde tüm karmaşıklığını taşıyarak sürüyor. Havaalar bazen o kadar bunaltıyor ki, dayanmak için çok sabırlı, direşken olmak, morali yüksek düzeyde tutup, bunu her zaman korumaya çalışmak, yılmamak için dindik durup, onurluca yaşamak gerek. İnsanca yaşamak savaşı verdiğimiz şu mekanlardan, ufacak da olsa, dışarıya açılan bir pencere, buralardan ta uzaklara sesini duyurabilmek, mutlu ediyorsa insanı. Naml sevindinnesin?"

Gönderdiğim mektubu Mayıs ayında yayımlamışsınız. Hepimiz adına teşekkür ederim. Önemli olan o yazının altında benim ya da bir başkasının imzasının olması değil, bir iletişim kurulması ve sizin buna verdiğiniz önem.

Düşünüyorum da, bir zamanlar toplumcu gerçekçiliği "savunan" insanlar, yazın ve sanata önem vermek bir yana, küçümsüyorlardı. Şu an, belli bir ölçüde de olsa, bu ilgi arttı. (En azından içeridekilerde böyle. Bir çok insan değişik dallarda uğraş içinde, güzel ürünler de çıkarabiliyor.) Bu biraz koşulların zorlamasından da olsa iyi bir gelişme. Genç nesiller yarın söz sahibi olacak insanlarsa, şimdiden üzerilerine düşen sorumlulukların bilincinde olarak hareket etmek zorunda. Çünkü bu tarihsel bir görev.

Buralarda insanlar yaşamdan kopmama, gelişmelerin ve tarihin gerisinde kalmama savaşını veriyor. Vernek zorunda. Ziraceevinde kendini saldın mı, sen sen olmaktan çıkarısın. Ne yaşamın bir anlamı kalır, ne de topluma ve insanlığa bir yararın olur. Oysa yaşamın her zaman bir değeri, bir anlamı olmalı. Bunu içinde bulunduğumuz koşullar ölçüsünde yapabilmek için malzemeye ihtiyaç var ki, insanlar üretebilsin. Her zaman "birileri bir şey diyecek, biz de o zaman ona eğileceğiz," ya da "birileri yazar, biz de okur öğreniriz" deyip reçete beklemek neye yarar ki? Her duruma uygun bir reçete, ya da hiç bir zaman ulaşılamayacak genel kuralları bulmaya kalkmak saçmalık olduğuna göre, doğru yolu bulmak için biraz da kafayı kullanmak gerekir.

Yarın'a emeği geçenlere ve okurlara dostça selamlar."

İbrahim Akın
E Tipi Cezaevi
21. Koğuş/Malatya

"GÖNDERİLEN KİTAPLAR BİZE ULAŞAMIYOR"

• Öncelikle bizlere böyle bir dergiyi okuma olanağını sunduğunuz için sizleri kutlar, çalışmalarınızda sonsuz başarılar dilerim.

Sorunlarımız çok, hem de pek çok. Ama bu sorunlarımızı hepsini bugün ve bu şekilde anlatmam mümkün değil. Bunlardan birisini size yazayım.

Sizlerden, genel olarak kitapseverlerden, bize kitap göndermenizi isteyemiyorum. Çünkü evlerimizde var olan kitapları getirtip okuma olanağımız olmadığı gibi, bu kitapları şu anda çok yetersiz olan cezaevi kütüphanelerinde dağıtılamıyoruz. Bu durumda ödemeli olarak yayımlan-

larından, ya da kitap kulüpleri aracılığıyla kitap alıp okuyabiliyoruz. Ancak, yiyeceğimizden artırıp biriktirdiğimiz paralarla aldığımız kitaplar, her seferinde üçte-bir oranında fire vererek elimize geçiyor. Yasak olmayan bu kitaplar, sa-kıncalı bulunarak bize verilmiyor. İşte bu kitaplardan bazıları:

Gerçekçiliğin Tarihi (Suçkov), *Yazarın Sorumluluğu* (Şolobov), *Düşünceler* (Russel), *Denemeler* (Camus), *Mujik, Özgürlük, Benim Üniversitem* (Gorki), *İnsanlığın Durumu* (Remarque), *24 Ocak-Bir Dönemin Perde Arkası* (Çölaşan), *Filistin Şiiri, Siyasi Düşünce Tarihi, Sosyoloji El Kitabı, 24 Ocak Dönemi* (Ulagay).

Tüm Yarn çalışanlarına ve okurlarına sevgiler ve selamlar."

Orhan Demirezen
E Tipi Cezaevi
2. Koğuş/Malatya

Erhan Başkurt

DOSTUM GRAMSCI

A. GRAMSCI HAPISANE MEKTUPLARINDAN

Milano hapisanesi, 27 Şubat 1928.

Sevgili Julie,

... Son zamanlarda çok değiştim. Öyle günler oldu ki, tamamiyle duygusuz ve içi sönmüş gibi durgun bir hâle geldiğimi sandım. Bugünse, kendi kendimi tahlilimde aldandığımı anlamaktayım. Artık o derece şaşkın ve kararsız olmayacağımı sanıyorum. Çünkü durum değişti. Eskiden, hapisane ortamının baskısı altında kendine özgü kuralları, rutini, mahnumiyetleri ve zorunluluklarıyla kendini ister istemez kabul ettiren yeni bir hayat tarzına karşı direnmekti söz konusu olan. Yani, günler, aylar, yıllar boyunca dev bir saatın küçük kum taneleri gibi hep aynı ritimler ve birbirine eşit, mekanik biçimde ardarda sıralanan ufacak şeylerden kurulu, ama alabildiğine büyük ve ezici bir bütün karşısında yenilmemek gerekiyordu. Bütün fizik ve ruhi varlığım, en küçük hücrelerine varıncaya değin, dış çevrenin içeri sızmasını önlemeye yönelmişti. Ama bir an geliyor, gittikçe artan dış baskının direncimi yenmeyi ve varlığımın belli bir bölgesini değişikliğe uğratmayı başardığımı kabul etmek zorunda kalıyordum. Ve müstevliyi derhal geri püskürtmek üzere ani ve genel bir tepki başlıyordu içimde. Bugünse bir çok şey artık değişmiş durumda: Zorunluluk ve yenilmezliğe karşı geçmişin uygunluğunu yitirilmiş ve etkisiz kılmağa mahkum araç ve tazzalarıyla karşı koymaktan artık vaz geçip gerçekleş-

mekte olan evrimi alaycı bir gözle kontrol ve hakimiyet altına almağa sükunetle karar vermiş bulunuyorum. Öte yandan, iyice inanıyorum ki ben biç bir zaman miskinlik derecesinde rahatına dışkı bir adam haline gelemem. Çevrenin, insanların gerçek ve tabii derisinin üzerine geçirdiği o ne idüğü belirsiz kabuğu bir omuz darbesiyle silkip atacak gice her an sahip olacağım.....

Antonio Gramsci'nin anısı bende her zaman canlı kalmıştır. Onu şahsen tanımadan önce, Turin'de yaptığı çalışmaları izlemiştim. Güçlü bir zekâ ve geniş bir kültüre tanıklık eden, "Ordine Nuovo" ilişkin makalelerini ilgiyle okumuştum.

Antonio Gramsci'yi, tutuklu bulunduğum Bari'deki Santo Stefano Özel Cezaevinden sonra nakledildiğim Tun cezaevinde 1931 yılında tanıdım. Ona, avluda, gezinti sırasında "siz" diyerek yaklaştığımı anımsıyorum. Gülmemiştir, şaşkınlığını belli etmişti. Partililerin biz sosyalistleri sosyal-faşist saydıkları için kendisiyle böyle "siz"li konuştuğumu söylemiştim. Ben aynen şöyle yanıtlamıştı: "Rica ederim, kınadığım bu aptallıklardan bahsetmeyelim!" Gerçekten de Üçüncü Enternasyonalın "dönemeci" olarak tanımlanan şeye karşıydı.

Antonio Gramsci ile aramda samimi bir dostluk kuruldu. Bana, sık sık, Rusya'da bulunan çocuklarımıza duyduğu hasretten ve her gece kendisine sırtı veren uykusuzluktan söz ederdi! Çok hastaydı ve ancak hapisane dışında ciddi bir bakımla iyileşebilirdi.

Tun'den sonra nakledildiğim Pianosa Cezaevinde ölüm haberini aldığım zaman Filippo Turati'nin ölümüne ağladığım gibi ağladım.

Antonio Gramsci ölümüyle sadece kendi partisi içinde değil, İtalyan işçi hareketi içinde l'insanın dolduramayacağı bir boşluk bıraktı.

Şu yakınlarda, Pouilles'i ziyaretim sırasında Tun'ye gittim, doğal olarak, tutuklu bulunduğu hapisancıyı ziyaret ettim ve tek başıma, bir zamanlar içinde yaşamış olduğü hücreye girdim. Uykusuzluğun eziyetli gecelerini geçirdiği ranzaya oturdum. Bugün hala canlılığını koruyan, derin bir düşünce ve fildiir kaynağı olan "Hapisane notları"nın üzerinde yazdığı küçük masayı gördüm. Ranzada otururken, onu, bu derin bir heyecanla dolu ruhu, içimde canlandırdım.

Bugün onu halâ böyle anımsıyorum.

Sandro Pertini
İtalya Cumhurbaşkanı

Ankara'ya, Ankaralı Dostlara Özlem
Ya da Mayıs Şiiri Mahpushaneden

Merhaba Ankara

Ankara'yı benim için de seyredin balkondan
Bu Mayıs sabahında aksın canım canınıza.

Gençlik Parkı'ndaki salkımsöğütlerin ötişünde
Bir semaver demletim, kahırlara inat.

Eski tadındaysa Hacıbaba'nın baklavası
İki lokmattan fazla yeyin,
Caneriklerini tuzlayın,
Ağızınızda tutun kirazları

Bana Ankara'yı anlatın, özledim caddelerini
Sesimizi, terimizi, kasumuzu basmıştır bağrıma
Vefasız değildir bilirim, anlatın bana
Savuşsun mektubunuzla, ayrılığın kederi

Kızılay'da gezinin akşamüstü
Yakanızda iki payatya olsun, biri ben.

Bozkır özgürdür, hava bozuksa da aldırmanın
Bir kitap da bana alın Zafer Çarşısı'ndan.

Sümer Sokak hala mı ıssız?
Birazılar mı tüemiş kahvehanelerinde?
Çoğaldığımız binalara, diskocular mı tünemiş?
Üzülmeysin, bizim çocuklarımız da büyüyor her şafakta.

Keçikıran otobüsüne benim için de binin
Selam salın Hüseyingazi dağına
Bir öfke idleyin önce, of çekin gürlésin dağ
Sonra, sonra gülümseyin yüreğinizle.

Karşıyaka'ya, bir karanfil de benden götürün
Gülsün ordaki güzellerin toprak yürekleri

İççekişlerimiz bile yeter sulamaya
Değil ki bunca ağıt, bunca gözyaşı.

Tandoğan'dan Kurtuluş'a coşkuyla yürüyün
Tutun ellerinden çocukların, kaybolmasınlar
Karşılaştığınız dostlarla iki kez kucaklaşın
Güzelleştirir öpüşmek, konuşmak ayaküstü.

Çiçekleri, bebekleri, öğretmenleri
Bir de şiirlerimizi seviyormuş kızım Sevgican
Ona bir özgürlük şiiri okuyun sevinisin
Onun bayramını da öpün benim için.

Bu yıl da böyle geçsin bayramımız
Dayanalım fırtınaya ve ayrılıklara.
N'ice bahardan sonra merhaba dostlar
Merhaba Ankara.

1-30 Mayıs 1984

Öner Yağcı

YARIN dan...

3. YIL KUTLU OLSUN!

3. YIL SERGİSİ

YARIN'ın 3. yıl kutlama etkinlikleri içinde, Ankara Dost Sanat Ortamı'nda bir 3. Yıl Sergisi açıldı. Üçüncü yılını bitirip 4. yılına giren dergimiz, kuruluş yıldönümünü bir dizi etkinliklerle kutluyor. 3. Yıl Sergisi bunların içinde ayrı bir yere sahip. YARIN'ın üç yılını tam anlamıyla yansıtmaya çalışan sergi dergi ve kitap kapaklarını, dergiye üç yıl boyunca gelen fotoğraf ve karikatürlerden iki ayrı küçük sergiyi, özgün kapak, afiş, kart vb çalışmalarını içeriyor. Yarn'ın eski sayıları, ciltleri, kitapları, kartları, afişleri de sergide indirimli olarak satılıyor. Bir gençlik basını kutlaması anlayışıyla hazırlanan sergide, Yarn'ın üç yıl boyunca en çok önem verdiği konular için özel köşeler

Yurtdışı yıllık abone ücreti:

İskandinav ülkeleri için. 100: İsveç Kronu
Diğer Avrupa ülkeleri için. 30 DM
ABD ve Avusturalya. . . . 70 DM (uçakla)

YARIN YAYINLARI

— ANNA SEGHERS'den öyküler. . 5 DM
Çev. Yılmaz ONAY
— SOVYET ROMANI 5 —
A. Mümtaz İDİL
— YUNAN DOSYASI 4 : 50
Şiirler, Ali CENGİZKAN
Fotoğraflar, Constantın MANOS
— UÇ KİTADADANSESLER. . . . 5:—
Asya - Afrika - Latin Amerika'dan
şiirler

İSTANBUL BÜROSU ve F.ALMANYA TEMSİLCİLİĞİ AÇILDI

Bu sayımızda, okuyucularımıza önemli ve sevindirici bir duyuru yapmak istiyoruz.
Yarn İstanbul Bürosu açıldı!

Yarn Düsseldorf Temsilciliği çalışmalarına başladı! Bilindiği gibi, yaklaşık beş ay önce Yarn İzmir Bürosu açıldıktan sonra, dergim in İzmir ve Ege bölgesindeki etkinliği hızla yaygınlaşmaya başladı. Şimdi bu etkinliğimizi İstanbul'da daha üst düzeylere erdirmeye çalışacağız.

İstanbul ve Düsseldorf'daki okuyucularımız, Yarn'la ilgili her türlü sorunlarını Büro ve Temsilcilik aracılığıyla çözebilirler. İşte adresleri:

Yarn İstanbul Bürosu: Divanyolu, Hoca Rüstem Sokak, Zafer Han 7, Kat: 4-12, Cağaloğlu-İstanbul
Yarn F.Almanya Temsilciliği:
Vulkan Str., 20 4000 Düsseldorf 1, Deutschland

4. YILDA DAHA İLERİ ADIM LARA.

hazırlandı. Barış, Latin Amerika, Filistin, YÖK, Çocuklar, Toplumcu Dünya Şiiri bu köşelerden bazıları. Bu arada izleyicilerin sergide doldurup bırakacakları bir Okuyucu Anketi hazırlandı. Anketin dökümü daha sonra dergi sayfalarında yayımlanacak. 29 Eylül'de açılan 3. Yıl Sergisi 5 Ekim'e dek açık kalacak. Yarn 3. Yıl Sergisi'ni izleyelim, dostlarımızı duyalım...

Derleyen ve çev. Gürhan UÇKAN

— SAUL STEINBERG. 7 :—
Sanatı ve çizimleri (Albüm)
— AYRILIK MEVSİMİDİR
KARARLAR ALMALIYIZ. . . . 3 : 50
Şiirler, Gürhan UÇKAN
— CEVAHİR KALBIYLE
DOLUNAY 3 : 50
Şiirler, Halim YAZICI
— BİR AVUÇ KUM 3:50
Şiirler, Ergül ÇETİN
— BARIŞ VE SAVAŞ SORUNU
ÜZERİNE 1: 50
A. EINSTEIN — S. FREUD Yazışması
— ŞİLİ. 1 : 50
Çizimler, Eek

YAMAÇ Kültür Seçkisi

Edinme Adresi: P.K.: 5 Üçyol / İZMİR

Abone Koşulu: 6 Aylık 750.— T.L., 1 Yıllık 1.400.— T.L.
Tek isteklerde 150.— T.L.'lık pul gönderilmesi.

El Salvador

ABD destekli hava saldırıları

Üzerimize doğru inip ateş açtılar. 14 yaşında oğlum ve biri 11, biri 2 yaşında kızların bombaların bininin isabet etmesiyle yanarak öldüler. Bir siper bulmak için koşmaya çalıştım ama, bu imkansızdı... eteğim ve buluzum yanmış saçlarım ve kir-piklerimse kavrulmuştu.. birden kendimi çaresiz hissettirdim ve elimde ne varsa yukarı fırlatmaya başladım. Dört gün boyunca ağzımdan kan geldi."

Bunları söyleyen El Salvadorlu bir köylü kadın. Orta Amerika'nın bu küçük ülkesinde, özellikle de kırsal alanda, giderek daha çok can ve mal kaybına yol açan bombardımanlara binlerce suçsuz kurbanından yalnızca biri. Bombardımanlar kendi halkına karşı kahraman-

lerinin istekleri uyarınca yoğun yerleşim bölgelerine de saldırılar düzenleniyor.

Yönetime karşı mücadele eden Farabundo Marti Kurtuluş Cephesi'nin yayım organı Venceremos (Zafer) Radyosu'nun yaptığı yayma göre, 7 Ağustos'ta hava kuvvetleri San Vicente bölgesindeki yoğun yerleşim birimlerine roketlerle saldırırken, Usulután bölgesindeki yerleşim birimleri de A-37'lerle bombalandı. İstasyon bu saldırılarda kullanılan silah ve mühimmatın tümüyle Amerikan askeri yardımına dayandığı ve Washington'un planları uyarınca, özellikle FMLN kontrolündeki halk güçlerinin yoğun olduğu bölgelerde odaklandığını da belirtiyor. ***

ca çarpışmak için Amerikalı danışmanlarca ustalıkla eğitilen ve yönlendirilen Salvador ordu kuvvetlerince gerçekleştiriliyor.

Yukarıdaki olayın benzerlerine El Salvador'un her bölgesinde, hemen hemen her gün rastlanıyor. Kesin olmayan rakamlara göre uçaklar günde yaklaşık 7.5 ton patlayıcıyı Salvador köylerinin tepelerine indiriyor.

Yalnızca 1984'ün ilk beş ayında, özellikle halk güçlerinin yoğun olarak bulunduğu Cuscatlan, Usulután, San Vicente, Morazan ve Chalatenango bölgelerinde, Salvador hava kuvvetlerince sivil halk üzerine gerçekleştirilen saldırılarda 1235 kişinin öldüğü açıklandı.

Hristiyan Demokrat José Napoleon Duarte'nin yönetimine gelmesinden sonra ise saldırıların niteliğinde bir değişim gözlemlendi. Artık "Pentagon stratejist-

Bu arada Honduras'daki Palmerola bava üssünden kalkan Amerikan uçaklarının, El Salvador'a girerek, casus uçuşları yapıldığı bildiriliyor. Zaten bir süre önce Wall Street Journal'ın sonuçlarını yayımlayan bir Pentagon sözcüsü, Palmerola Amerikan üssünden yönlendirilen haberalma çalışmalarına hız verileceğini açıklamıştı. Nitekim, Ağustos'un ikinci haftasında Amerikan Senatosunda onaylanan bir önergeyle, Palmerola'dan yönetilecek haberalma çalışmaları için 4 milyon 300 bin dolarlık bir ödene ayrıldı.

Amerikan askeri yardımının artmasının, Amerikan destekli saldırıların artması demek olduğu bir gerçek. Ve gidiş, Amerika'nın Orta Amerika'daki savaşını kuklaları aracılığıyla yürütmekten vazgeçip, savaşa "harbiden" soyunacağı doğrultusunda. Günler ne getirecek göreceğiz.

Nazizmin yıkılışının 40. yılına doğru

Sovyetler Birliği'nde Hitler Almanya'sına karşı kazanılan zaferin 40. yılında yayınevleri büyük hazırlıklar içindeler. Bunlardan en büyüğü "Büyük Anayurt Savaşı. 1941-1945" adı verilen son derece hacimli ansiklopedik bir kitap. Hazırlığı bu günlerde tamamlanan kitabın başını gelecek yılın ilkbaharında kutlanacak olan Faşist Almanya'ya karşı kazanılan zaferin 40. yılıyla aynı zamana rastlayacak.

Bu büyük ansiklopedik kitaptaki yaklaşık 3500 maddeli, 1000 resim, yaklaşık 1300 devlet, siyaset ve toplum adamına, komutana, utkuya katkıda bulunan kahramanlara, cephe askerlere, partizanlara ve yeraltı çalışmalarına katılanlara, cephe gerisinde çalışanlara ilişkin bilgiler ve diğer belgeler yer alıyor.

Sovyet yayınevlerinin 40. yıl çalışmalarına çok geniş bir biçimde hazırlandığı ve genel planın içinde 3000 kitap ve konulu albüm yayınlanacağı öğrenildi. Bunlar arasında geniş yazınsal ve belgesel, askeri-tarihsel ve anısal kitap, kılavuz sözlük-ansiklopedik nitelikte çeşitli yayınlar yer alıyor.

Ayrıca Sovyet yazarlar ve ressamlar birliği tarafından 40. yıl bağlamında "yeryüzünde yaşam için" adıyla çocuklar için en iyi yapıt yarışması düzenlendiği açıklandı.

Venedik Film Festivali Olaylı Geçti

Altın Aslan Ödülü alan Polonya filmi "Sessiz Bir Güneş Altındaki Yıl"ın baş oyuncusu Maja Komorowska.

(YARIN) İtalyan yönetmen Pasquale Squitieri'nin filmi "Claretta", bu yılın Venedik Film Festivali'nde protestolara yol açtı. Mussolini'nin sevgilisini konu alan filmde bu faşist önder çevresi tarafından yanlışlıklarla birisi olarak tanıtılıyor ve gizli bir faşizm propagandası içeriyor. Beş saat tartışan jüri üyeleri sonunda filmin festivalden çıkarılmasını istemekten caydılar ve kişisel protestolarla yetindiler. İspanyol ozan Rafael Alberti, Alman yazar Günther Grass, İsveçli oyuncu Erland Josephson, Sovyet ozan Jevgenij Jevtusjenko ve Amerikalı yazar Erica Jong filmi kınayan ve protesto eden jüri üyeleri arasındaydı. "Claretta'nın başrollerini Guiliano Gemma ile Claudia Cardinale paylaşıyorlar.

Festivalin büyük ödülü Altın Aslan, Polonyalı yönetmen Krzytof Zanussi'nin filmi "Sessiz bir güneş altındaki yıl"a verildi. Gülmüş Aslan ödülü ise Kanadalı yönetmen Micheline Lanctot'un "Sonatine" adlı filmine uygun görüldü. Gürcistanlı yönetmen Otar Ioseliani'nin yapıtı "Mehrabın gözdeleleri"de jüri özel ödülüyle onurlandırıldı. Festivalin diğer ödülleri şöyle dağıtıldı: En iyi kadın oyuncu, Pascale Ogier; en iyi erkek oyuncu Nasreddin Shah (Hindistan) ve teknik ödül İtalyan yönetmen Pupi Avati'nin "Üçümüz" filmi. Çalışmalarına festivale katılmayan filmleri de alan uluslararası eleştirmenler jürisi, kendi büyük ödülünü Federal Alman yönetmen Edgar Reitz'in on altı saatlik filmi "Heimat"a verdi.

İZMİR'DE YENİ BİR AMATÖR TİYATRO TOPLULUĞU

Bu yılın yaz aylarında kurulan ve amatör, tiyatrosseven gençlerden oluşan "Cep Tiyatrosu" çalışmalarını sürdürüyor.

Cep Tiyatrosu İzmir Köken Sanatçı Resim Sergisi Salonunda çalışıyor. Anton Çehov'un "Sevgili Doktor" adlı yapıtını İzmir'de sergilemeyi düşünüyorlar. Yapıtı dilimize Sevgi Şanlı çevirmiş.

Cep Tiyatrosu çalışanları sorunlarının İzmir'deki ve diğer yerlerdeki amatör tiyatroların sorunlarından pek de farklı olmadığını belirtiyorlar. Bu sorunlardan en belirginleri ekonomik zorluklar ve çalışma, sahneleme için yer bulunmaması.

ANKARA ÇAĞDAŞ ÇOCUK TİYATROSU KURULDU

Ankara'da bir grup üniversite öğrencisi tarafından kurulan Ankara Çağdaş Çocuk Tiyatrosu 10 Ekim'den itibaren "Cıvıllı Kurt" isimli çocuk oyununu sergilemeye başlıyor.

Ayhan Akalın'ın yazdığı oyun, Irak Kültür Merkezi'nde, haftada iki gün olmak üzere, Ocak'ın ilk haftasına dek sergileniyor.

6. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMA- SINA KATILIM 10 ARALIK'DA BİTİYOR..

İFSAK'ın düzenlediği 6. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMASI'na katılım 10 Aralık 1984 günü bitiyor.

8 ve 16 mm.lik siyah-beyaz, renkli, sesli ya da sessiz filmlerin katılacağı yarışmada konu anırlaması bulunmuyor.

1978 yılından sonraki çalışmaların kabul edildiği yarışmada beş ayrı ödül plaketi verilecek. Ayrıca, FILMA Film Ajansı (Günner Sanoğlu) üç kutu bant film, 16 mm. kame-rayı üç gün kullanma hakkı ve bir haftalık eğitim olanakları ile başarılı yarışmacılara katkıda bulunacak.

Şimdiye dek 56 filmin katıldığı İFSAK Ulusal Kısa Film Yarışmalarının bu yılki seçici kurulu şu isimlerden oluşuyor:

Yarışmada başarılı olan yapıtlar, İFSAK'ın Şubat 1985'te düzenleyeceği 1. İSTANBUL KISA FİLM ŞENLİĞİ'nde yer alacak.

Yarışma konusunda ayrıntılı bilgi İFSAK-P.K.272 Beyoğlu İSTANBUL adresinden alınıyor.

AFSAD "FOTOĞRAF KURSU" 6 EKİM'DE BAŞLIYOR.

Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği'nin 18. dönem Fotoğraf Temel Eğitim Kursu 6 Ekim - 25 Kasım tarihleri arasında yapılacaktır. Kursun ilk 6 haftası fotoğrafın tarihçesinden karanlık oda bilgisine kadar kuramsal konuları içermektedir. Daha sonra uygulamalı çekim ve karanlık oda çalışmaları yapılacaktır. Haftada bir gün olmak üzere cumartesi veya pazar günleri saat 10.30-14.30 arasında Kızılırmak sokak 12/1 Bakanlıklar / Ankara adresinde yapılacaktır.

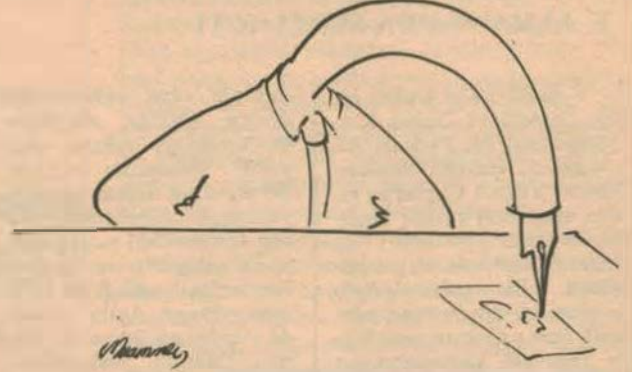
FOTOĞRAF DERGİSİNİN 21. SAYISI ÇIKTI

Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği tarafından yayınlanmakta olan ülkemizin tek dergisi FOTOĞRAF'm Ekim sayısı çıktı. Bu sayıda Ahmet GEZGİN'in Portfolyo'su, Mithat GÜRSEK'in fotoğrafları, Amerikan Fotoğraf Birliği'nin öyküsü, bu yıl içinde ölen fotoğraf sanatçısı BRASSAL'nın fotoğrafları yer alıyor. Derginin 12 sayfalık ekinde ise Dawn ADES'in FotoMontaj konulu yazısı yer alıyor. Dergi AFSAD P.K: 830 Kızılay/Ankara adresinden 200 lirahk pulla alınabilir.

Yıldız Üniversitesi öğrencileri ek sınav hakkı istiyorlar

YÖK'ün yeni bir kararı ile Yıldız Üniversitesi öğrencilerinin sınav hakları beşten ikiye indirildi ve vize ve final ortalamaları yükseltildi. Tüm bunların "eğitimin kalitesini yükseltmek" amacıyla yapıldığı açıklandı.

Öğrenciler, tophimsel ve kişisel maliyeti oldukça yüksek olan bu hakmaz uygulamalara bir an önce son verilmesini istiyorlar. Yeni uygulama sonucu beklenenin tam tersine, öğrenciler sınav haklarının sınırlı oluşu ve 'son hak' gerilimi sonucu daha da başıboş olduklarını belirtiyorlar. Son sınıf öğrencileri tek dersten başla-

naız olsalar bile, okuldan atılma tehlikesi ile karşı karşıya kalıyorlar.

Öğrenciler dönem içi vizelerden dört alan bir öğrencinin finalden yedi almasının oldukça zor ol-

duğunu belirtiyor ve kısa dönemde kendilerine ek sınav hakkı tanınmasını ve uzun dönemde "vize /yüzde altmış-final/yüzde kırk" uygulamasının kaldırılmasını istiyorlar.

KAL-007'ye ne oldu?

1 Eylül 1983 gecesi Corion Airlaing hava yollarına bağlı Boeing 747 uçağı, New-York, Ankorica, Seul arasında uçarken, Sovyet hava sahalarına iki kez habersiz biçimde girdiği için düşürülmüş ve yokulmuş, görevlileriyle tüm uçak yok olmuştu. Olayın üzerinden tam on üç ay geçti. Üzerindeki carar perdesi ilk günlerdeki ABD Beyaz Sarayından koparılan filmle daha da koyulaştırılmış biçimde duruyor. Ölen onca yoku, neden öldüklerini bilmemişlerdi, şimdi aileleri de aynı soruyu soruyorlar, bu soruyu tüm insanlık sormalı. Neden?

İlk günlerin tozu dumana dağıldıktan ve ayrıntılı bir araştırma yapıldıktan sonra 7 Eylül'de Sovyetlerin olayı anlatan resmi bildirisini yayınladı. Açıklamada, hiçbir suçlu olmayan insanların ölümünden tümüyle ABD yöneticilerinin sorumlu olduğu belirtiliyordu. 9 Eylül'de Moskova'da uzakdoğudaki gelişmeleri anlatan ve uçağın düşürülmesinin ayrıntılarını açıklayan bir basın toplantısı düzenlendi. 20 Eylül'de Pravda'da Hava Mareşali Kirsanov'un yazısıyla olayın teknik yönleri anlatıldı. Yazıda Pentagon ve ABD gizli örgütlerinin düzenlediği operasyonunun, düşürülen uçakla Forcet D casus uydusunun eşgüdümüyle ilgili ayrıntılar yerliyordu.

Bu bir yıl içinde, havacılık uzmanları, askeri uzmanlar, gazeteciler, çeşitli araştırmacılar ve daha ABD habercilerine servislerindeki kimi uzmanlar Kal-007 uçuşuyla ilgili araştırmalar yayınladılar. Resmi ve diğer yayımlarda pek çok yazılar yer aldı. Bu araştırmalar ve yazıların tümü de Sovyet yetkililerinin ilk açıklamalarını doğrular ve genişletir özelliktedirler.

Onların yargıları, Güney Kore uçağının ilk dakikadan son dakikana dek uçuşun aklı biçimde kontrol edildiği ve bu uçuşun Beyaz Sarayın onayı ile Amerikan istihbaratınca gerçekleştirilen operasyonun bir kısmı olduğu yolumdaydı. "National" dergisinin yazdığına göre, ABD bükümeti (hangi düzeyde olduğu şimdilik açık değil) hiçbir suçlu olmayan 269 kişinin yaşamını tehlikeye sokan bilinçli siyasi karar kabul etti. Bu olaya ilişkin resmi Amerikan açıklamalarının hem tam, hem de gerçek olmadığına yargısına varıyor.

Kal-007 uçağının Ankorica'da 40 dakika tutulması iki nedene bağlanıyor: Boeing-747 uçağını, "Forcet D" uydusunun başta Kamçatka ve Sahalin üzerinde olmak üzere, belirli noktalardan geçişi ile aynı zamana getirmek ve yine normal güzergahda 015 seferiyle uçan diğer uçağın startı ve 007 kalkışı arasındaki arayı maksimum kısaltmak. Her iki uçak bağlantı kurdular, ayrıca 015 seferi, casusluk görevinin gizlenmesi için 500 km batıda bulunan hava sahalarını ihlal eden uçağın bulunduğu gerçek yere karşın kendi koordinatlarını yeryüzüne bildirdi. Yani 007 sefer uçağının gönderilen radyogramları düzmece idi. 015 sefer uçağı en son sahate radyogramı 007 sefer uçağının uçuşunun durdurulmasından 38 saniye sonra verdi.

Uzmanlar Şemya (Aleuta) adasındaki ihlali uçağın arkasından elektronik gözetlemeler yaptılar. "Eğer onlar bunu yapmasalardı derhal ateş açılabilirdi", diye yazıyor Londra'da yayımlanan "Observer" gazetesinde ABD dış işleri bakanlığı eski istihbarat tahlikcisi Erni Volkman. Japon

radar istasyonları da gözetlemeler yaptı. P.K. Mann'ın "Sahalin olayının yeniden değerlendirilmesi" başlıklı ayrıntılı yazısının yayımlandığı İngiliz "Fidens Attage" dergisine göre, ABD Deniz kuvvetlerinin başta "Cobro Cudi" güçlü radarlarıyla donatılmış "Observer" Ailend'in de içinde olduğu gemileri ve yine uzay mekiği "Cellencer", istihbarat operasyonuna katıldılar. Gözetlemeye ilişkin tüm raporlar Washington'da incelenmesi için 007 sefer uçağının gerçek kılavuzları olan ulusal güvenlik örgütüne, Pentagon'a ve diğer komuta merkezlerine derhal gönderildi. Luthansa'nın eski şef pilotu Rudolf Braunburg ve diğer uzmanlar, yazılarıyla Corion Airlaing'in, boeing kullanan deneyimli pilotların yollarını şaşırabileceklerine ilişkin açıklamaları çürüttüler.

"Reagan yönetimi Boeing-747 provakasyon uçuşunun durdurulacağını biliyordu. Ancak Beyaz Saray casusluk amaçlarından başka SSCB'ye karşı geniş boyutlu propaganda operasyonuna başlamak olanağına sahip olmak için soğukkanlı biçimde bu yola başvurdu," diye yazıyor Japon askeri uzman Akio Yumakava.

Bu uçağın Sovyetler Birliği'nin stratejik öneme sahip bölgelerine tamamen başka amaçla gönderildiğini itiraf edecek cesarete sahip kişilerin Washington'da bulunacağı kuşku budur. Araştırma yapan uzmanların görüşü bu doğrultuda. Ancak bununla beraber onlar er ya da geç bütün bunların açıklanacağına inanıyorlar. Buna benzer gelişmeler U-2 casus uçağı olayında da olmuştu. ABD kongresince "Sahalin Olayı"nın resmi ve nesnel araştırılmasını yapılmasına ilişkin istemlerin giderek daha sık işitilmesi de rastlantı olmasa gerektir.

International Youth Year 1985

1985 DÜNYA GENÇLİK YILI

1985 yılının Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Uluslararası Gençlik Yılı olarak kabul edildiği günden, özellikle de Viyana'da UGY Sekreterliğinin oluşturulmasından bu yana, dünyada bu yıla yönelik çalışmalar gittikçe yoğunlaşıyor. Birleşmiş Milletler örgütünün alt kuruluşları, yılla ilgili yeni çalışma programları oluşturup çalışmalarını yürütürken, birçok uluslararası ve ulusal gençlik örgütlenmeleri de gençliğe yönelik toplantılar, yarışmalar, konserler düzenliyorlar.

BM'lerin silahsızlanma işleri bölümü 85 Gençlik yılında, gençliğin dünya barışının sağlanmasında katılımının artırılması için geniş bir kampanya yürütüyor. Bu nedenle 24-30 Ekim tarihleri arasındaki dünya silahsızlanma haftası daha da önem kazanıyor.

Viyana'daki UGY Sekreterliği tüm ülkelerde airdürülen gençlik yılı ile ilgili etkinliklerin geniş bir duyurusunu sağlamak amacıyla aylık bir bülten çıkarıyor. Çıkarılan bu bülten UGY için çalışan tüm merkezlere gönderiliyor ve bazı ülkelerdeki Ulusal Eşgüdüm Komiteleri tarafından kendi dillerine çevrilip yayımlanıyor.

Gençlik yılına yönelik değişik dallardaki yarışmalar da yaygınlaşıyor. İtalya'daki Bologna Fuar kuruluşu BM ve UNICEF işbirliği ile son katılım tarihi 23 Kasım 1984 olan uluslararası bir poster yarışması düzenliyor. Yine Uluslararası Gençlik ve Çocuk Filmleri merkezince bir film yarışması düzenlenmiştir. Yarışma özellikle genç film yapımcılarının çalışmalarının özendirilmesini amaçlıyor. Uluslararası Gençlik Seyahat Kuruluşları Federasyonu da gençlik yılında, "Genç" konulu bir fotoğraf yarışması düzenlemiştir.

BM örgütüne üye 120'ye yakın ülke bugün Ulusal Eşgüdüm Komitelerini oluşturmuşlardır. Birçok ülke UEK'nin oluşturulmasında gençliğin katılımının sağlanmasına öncelik gösteriyorlar.

Bu yolla gençliğin en geniş kesimlerinin UGY etkinliklerinde aktif rol oynamasını sağlamaya çalışıyorlar. Yine bu amaca yönelik olarak bazı Ulusal Eşgüdüm Komiteleri 85'de ulusal düzeylerde gençlik festivallerinin yapılması çalışmalarını yürütüyorlar.

YUKSEL ÇAĞLAR F. ALMANYA'DA SERGİ AÇTI

7 Eylül 1984 Cuma günü, Düsseldorf Galerî Kunderspülhaus'da, Federal Almanya'da çalışan sanatçılardan Yüksel Çağlar'ın resim sergisinin açılışı yapıldı. Sanatçı, yapıtlarını "İki Dünya" arasında adıyla sergiledi. Bu çalışmalarıyla toplumsal bir soruna parmak basan Çağlar, genellikle Türkiyeli kadınlarımızın entegrasyon (uyum) konusundaki zorluklarını ve bu konudaki önyargılı yaklaşımları eleştiriyor. Uzun yıllar çeşitli fabrikalarda işçilik yaptıktan sonra esas

mesleği olan eğitimciliğe dönen Çağlar, sergisiyle gözlemlediği yılların çok yönlü anlatımını veriyor. 30 yapıttan oluşan sergide, yumuşak çizgileriyle, resim sanatındaki son zamanlarda geliştirilmeye çalışılan 'anlaşılmazlığı' da böylece yıkıyor. Açılış sırasında yapılan görüşmede, Çağlar, "Benim resimlerimi, sorunlarını işlediğim insanlar mutlaka anlamalıdır," diyor. "Aksi takdirde, ki-me, ne, ne için hitabettiğimiz belirsizleşir."

ali özenç

KURGU

EL BİRLİĞİ YÜREK BİRLİĞİ

Belli ki filmler ancak üç kuruşa mal olduğu ve isteyen herkes bir kamera sahibi olabildiği zaman, sinema da esnek ve özgür bir yaratıcı araç olacaktır."

Önlü yönetmen Cesare Zavattini'nin yıllar önce söylediği koşullar ne yazık ki bugün de gerçekleşmiş değildir. Ne ki, sinema yapmak isteyenlerin etkin ve güçlü olabilmeleri için bir arada ve dayanışma içinde olmaları gerektiği bilinci tüm bu koşullara karşın -az da olsa- bugün sıcak, özgün yapıtların oluşmasını sağlamıştır. Bu alanda özendirici ve örgütleyici çalışmalarını tam bir iyimserlikle sürdüren İFSAK, tüm amatör sinemacılar için tek ve en iyi örnek olarak varolma çabasını sürdürmektedir. İşte Kurgu Kısa Film Şenliği'nin amacı böylesi bir güç birliğini Anadolu'ya da taşımak, İFSAK çalışmalarına gösterilen ilgiden aldığı güçle benzeri bir birlikteliğin ülkenin diğer kentlerine de yaymaktır. Böylesi bir şenliğin hazırlanması ve yürütülmesi için gerekli olan maddî fondanın yok-sun olan çalışmaların tamamen sinemaya gönül veren kişilerin ve kurumların destekleri ile yürütülmektedir. Bu da amatör sanata olan ilginin ve sevginin hiç de az olmadığı bir kanıttır. Birkaç kişinin değil, tüm amatörlerin ve sinemaseverlerin şenliği olacaktır Kurgu I. Kısa Film Şenliği. Ve bu anlamda şenlik organizasyonunu üstlenen Oda Sanat Grubu üçbeş kişiden değil, sinemaya, sinemacıya omuz veren tüm amatör ve profesyonel kişi ve kuruluşlardan oluş-

maktadır. Sevindirici olan bu grubun her geçen gün genişlemesidir.

9-11 Kasım tarihleri arasında bu güçbirliği ile yapılacak olan şenlikte sinema karikatürleri ve kitapları sergisi, kısıfım ve kısa film senaryosu yarışması dışında yarışma dışı yerli ve yabancı kısa film gösterileri, eğitici amaçlı konferans ve paneller de yer alacaktır. Tüm bu etkinlikler Devlet Tiyatroları Yeni Sahne, Ankara Sanat Tiyatrosu, Türk-İngiliz Kültür Derneği, Fransız Kültür Derneği ve Dost Kitabevi salonlarında yürütülecektir. Şenlik etkinlikleri bu kurumların ücretsiz olarak ayırdıkları salonlarında yürütülürken, birçok kuruş da, verecekleri ödülleriyle amatör sanatçıların gelecekte daha iyi ürün vermelerine yardımcı olacaklar. Birçok kuruluşun plaketi vermesinin yanı sıra, SONMAR 16 mm. hân film ver-meyi, Şafak Film Stüdyosu laboratuvar işlemlerini ücretsiz yapmayı, Yönetmen Süha Arın ise bir kamera grubu ile yardımcı olmayı üstleniyor. Öte yandan, NOVA Kaset, ödül olarak beş kuruş video bant, Hürriyet Gazetesi 50.000 TL. para, Bilgi Kitap Kütübü Nobel dizisi ile Çocuk Kitapları dizisi, Video-Sinema, Sanat Olayı, Hürriyet Gösteri, Yarm, Düşün, Yeni Olgü dergileri abonelik veriyor. Bilsak ise bir yönetmenin yanında bir süre çalışma olanakları sağlayacak. Görüşmeler sürdüğü için buraya eklenemeyen daha birçok kuruluş ödül konusunda omuz verecekler.

Şimdi amatör sanatçılara düşen, Kurgu I. Kısa Film Şenliğini yapıtları ile zenginleştirmeleridir.

ODAK SANAT GRUBU

"GENÇLİĞİN BU YÖNDEKİ SORUNLARINI GÖĞÜSLEYEBİLİR"

• "Olanaklar ölçüsünde yayın dünyasının karmaşasında, okumaya çalışıyorum. Piyasada bir köşe kapmaya çalışan dergiler arasından birazcık iyi niyet taşıyanları alıp okuyorum. Bir dost, YARIN'ın da okunabileceğinden söz etti, aldım, şöyle baştan sona kadar her yazıyı okudum ve kapattım. Diğer dergileri tekrar karıştırdım. Yarin'ın birkaç yazısını bir kez daha okudum. a) Yaşadığımız gündemde sınıra dayandırıyor düşüncesini, b) samimilik, bu işteki ciddilik, c) Yarinlarda, mutlaka bir yere oturacağı kesin. d) gençliğin bu yöndeki sorunlarını göğüsleyebilir. (Burada bir sanat dergisinin altından kalkabileceği sorunlar sözkonusu) Hele girişteki o anı, o inat kavramı yok mu, öyle güzel ki. Belki de ilk kez böylesine yalın-yapımda böyle inatlı yapımdan belki- anlatımla çok şeyi kaydattı yüreğimde. Sonuç: Bazı dergilerden vaz geçip, YARIN'ı her ay okuyacağım."

Hasan Kaymaz/
İSTANBUL

FOTOGRAF

Loş koridorlarda örselenir genç ömrün
mezar kaçkını acılarda
ve bir sevdayı ikrara benzeyen yüzün
anlamını direnişle koruyan gül tadında...

SİLİNMEYEN

İçerde gül düşürdüm resmine
ayrılığın oyarak derinleştirdiği
kalbimde

hâlâ saklıdır izlerin
bulamaz ölüm
bulamaz unutuş
bin yıl arasa bile..

SEVMEK GÜNLERİ

Sevmek günleri böyle güzel ve uzuncadır
sevince kişi ömrüyle bir boydadır
zamanı aşınca dört bir yarımdan
yaşadığı bir an bir anıcadır
harcım yalnızlıklarda kaplı evreninde
kişi ancak sevince insancadır...

AYRILIK GÜNLERİ

Ayrılık günleri böyle usuz ve rezilcedir
ayrılınca kişi başka bir zamanda kendinedir
yalnızlığın başını yarıncı orta yerinden
ömrünün gül bileşenleri yemyeşilcedir
geveze anılarla dolu evreninde
kişi ancak kendine dönünce sessizcedir

NIYAZI KARABEY

BİLİM ve SANAT

AZİZ NESİN/ Kaçınıcı Dünya Savaşındayız?
AYDINLAR ve BARIŞ

INGRID RASCH-OLÖV RASCH/ Üçüncü
Dünya Savaşı Burada Başlayabilir
(Çeviren: Gürhan Uçkan)

SARGUT ŞÖLCÜN/ 2x35 Yıl Bayrak
Yarışı (1) Bir ülkenin/ulusun önüne
geçilemeyen bölünmesiyle ilgili bir anti-tarih
denemesi

HİFZİ TOPUZ/ Kara Afrika'da Hükümet
Darbeleri

ALİ S.GİTMEZ/ Üniversiteler Açılırken...
Bilimin Taşarılabilirliği

HALDUN ÖZEN - METE TUNÇAY/
1933 Darülfünun Tasviyesinde (Fen ve tıp
fakülteleriyle eczacı dışı mekteplerinden)
Atılanlar

SÖNMEZ TARGAN/ Ağrı Dağı Gerçeği
YAVUZ SABUNCU/1924 Anayasasından
1982'ye

HASAN CANER/ 5. Planda Sağlık
Hizmetleri... Ver Parayı Al Sağlığı

YILMAZ ONAY/ Brecht'in Tiyatrosu'nun
35. yılında Kültür Mirasına İki Yaklaşım
ÇETİN ÖNER/ "Arkadaş"ımdı...

SÖLEYMAN COŞKUN/ Müzik Dünyasının
Yitirdiği Önlü Besteci Niyazi Taglı'da İle
Konuşma

ÖZDEMİR İNCE/ İki Kitap

MUZAFFER UYGUNER/ Ansiklopediler
Üzerine

REMZİ İNANÇ/ Kırk Yıl Önceki Dergiler
BARIŞ DÜNYASI

GEÇTİĞİMİZ GÜNLER
SEMİH GÜMÜŞ ACAR/ "Yarın Gençliğin
Sözü Söz Hakkı Olmaya Çalışıyor"

NEZİH DANYAL, FERRUH DOĞAN,
HATAY DÜMLUPINAR, MURAT
ÖZMENEK/ Karikatürler

TÜRKİYE'NİN AYDINLIK BİRİKLİMİ
BİLİM ve SANAT AYDINLIĞINDA...

ekim46

Otomobil-İş:

"Çalışma yaşamında zor günler..."

Son günlerde kamuoyunun dikkatlerini toplayan Metal-İş kolunda yetki almaya çalışan Otomobil-İş'in Genel Teşkilatlanma Sekreteri İsmail Aykanat'ın son günlerdeki sendikal uygulamalar ve "çalışma banşı" konusunda başına yaptığı açıklamayı aynen aktarıyoruz:

Çalışma yaşamında eski huzursuzluklara yenileri de eklenerek bunalım ağırlaşıyor.

Yapılan toplu sözleşmelerin ve halen görüşmeleri sürdürülen toplu sözleşmelerin gerçek yüzlerinin ne olacağı yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Hükümetin kendi düşünceleri ile çelişen tutarsız politikası çalışma yaşamında kapatılması zor yaralar açmaktadır.

Ekonomide serbest rekabeti savunanlar toplu pazarlıkta hükümet müdahalesi getirmektedir. Koordinasyon kurulu adı altında oluşturulan kuruluş bunun en belirgin örneğidir. Hiçbir demokratik ülkede görülmeyen bu uygulama serbest toplu pazarlık ilkelerini zedelemektedir.

TİSK, YHK ve TÜRK-İŞ'in gelecekteki teslimiyetçi tavrı ile genileyen

işçi hakları daha da gerilemektedir. Koordinasyon kurulu, TİSK ve YHK'nun demokrasi ile bağdaşmayan ilke kararlarının karşısında sendikaların hür pazarlık gücü ortadan kaldırılmaktadır. Böylesi bir platformda sendikalara ne gerek vardır? Türk-İş'in işçi haklarını savunma konusunda laf üretmekten öteye gidemediği kamuoyunca bilinmektedir.

İlke kararlarının en çarpıcı yanı ise, parasal maddelerden daha önemli olan iş güvencesi ve iş barışı gibi sosyal içerikli maddeleri çalışanlar aleyhine göz ardı ederek işçileri yanıltmasıdır. Ne yazık ki çalışma barışı ile bağdaşmayan bu ilke kararlarına karşı Türk sendikacılığı güç birliği oluşturamamıştır.

Halen yürürlükte olan sendikal yasaların yetersizliği ve çarpıklığı toplu sözleşme görüşmeleri içinde kendini göstermiştir. Mevcut yasalarla toplu sözleşme pazarlığı dar kalıplar içine sokulmuştur. Sendikal yasaların bu dar kalıplar içinden çıkartılması için Türk Sendikacılığına büyük görevler düşmektedir."

Erdemir İşçileri Çelik-İş'e karşı çıktı

1980'den önce Dev -Maden İş adı altında iken, daha sonra Çağdaş Metal-İş ve en son Çelik-İş adını alan sendika, Ereğli Demir-Çelik Fabrikası işçilerini üye olmadıkları halde kendi üyeleriymiş gibi göstererek, işyerinde yetki almak peşinde.

Sendikalar yasasının geçici 2. maddesi uyarınca, EK-6 formlarını ERDEMİR giriş kapısına asan Çelik-İş yetkilileri, işçilerin büyük tepkisiyle karşılaşmışlardır. Listede Çelik-İş üyesi olduğu bildirilen işçilerin büyük çoğunluğu bu sendikanın üyesi değildiler. Bu sahteciliğin düzeltilmesi için de Eylül 1983'ten bu yana Kdz. Ereğli'de üye kaydına başlamış olan Otomobil-İş'e başvurdular. Otomobil-İş'in Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yaptığı başvuru üzerine olay Cumhuriyet Savcılığı'na yansıdı.

Kdz. Ereğli Savcılığı'nın, çok sayıda işçinin başvurusu üzerine yaptığı inceleme sonucu, Çelik-İş yöneticileri hakkında "sahte evrak düzenlemek" suçundan dava açıldı. EK 6 formunu "resmi evrak" kabul eden Asliye Ceza Mahkemesi, görevsizlik kararıyla, davayı Zonguldak Ağır Ceza Mahkemesine sevketti.

Bu arada Çelik-İş yöneticileri EK-6 formuna ek olarak 1000'in üzerinde işçinin adını kapsayan bir listeyi daha Çalışma Bakanlığı'na verdiler ve "çoğunluk tesbiti" istediler. Erdemir işverenin, işyerindeki yetkinin halen faa-

liyeti durdurulan Türkiye Maden-İş sendikasına ait olmasını bildirmesine ve Çelik-İş bakkında sahtecilikten açılan davanın sürmesine karşın, bakanlık sanki 1053 üyesi varmış gibi Çelik-İş'e olumlu yanıt verdi.

Durumun düzeltilmesi ve tesbit yazısının Çelik-İş'ten geri alınması için Otomobil-İş aracılığıyla Bakanlığa tekrar başvuran işçiler, olumlu bir sonuç elde etmeye kararlı olduklarını söylüyorlar.

Tersane işçilerinden... İLK GREV!

12 Eylül 1980'den sonra ilk grev kararı İstanbul'da Desan Tersanesi'nde Dok Gemi-İş tarafından alındı. Desan Tersanesi'nde toplu sözleşme görüşmeleri 18 Haziran'da başlamış, iki aylık yasal süre sonunda uyuşmazlıkla kesilmişti. Resmi arabulucu tayininden sonra da bir uzlaşma sağlanamaması üzerine, tersane işçileri beş aylık

ücretlerinin ve bazı sosyal haklarının ödenmemesi gerekçesiyle, 21 Ağustos'ta işi bıraktılar. Sendika Genel Başkanı Nazım Tur, işçilerin alacaklarının 1 milyon 181 bin lira olarak belirlendiğini söyledi. 12 Eylül 1980 sonrası ilk grev kararı siyasi partilerce ve sendikalarca geniş ilgi uyandırdı.

YANNIN FOTOGRAFLAR SERGİSİNE "İşçi portresi,"

KATILALIM...

Yann, çeşitli sanat dalları arasında, fotoğraf sanatına da sayfalarında önemli bir yer ayırdı. Gerek fotoğraf sanatı üstüne kuramsal yazılar, incelemeler, tartışmalar, gerek fotoğraf sanatını ilgilendiren her türlü haber ve özellikle amatör fotoğrafı sevdinmeyi, yaygınlaştırmayı amaçlayan fotoğraf derneklerinin etkinlikleri, üç yıldan bu yana kesintisiz biçimde Yann sayfalarında yerini buluyor. Yann bu tutumunu daha da etkin biçimde sürdürmek istiyor. AFSAD ve İFSAK üyesi bir grup arkadaşımızla birlikte bir Yann Fotoğraf Sergisi düzenlemeyi kararlaştırdık. Amacımız, daha çok sayıda genç fotoğrafseverin kazanılması ve ürünlerinin değerlendirilmesi. Konumuzu da Yann'a uyumlu düşünmeye çalışarak, "İşçi Portreleri" olarak belirledik. Portre, kuşkusuz yalnızca yüz çekimi değildir. Portre betimlemektir; objektifin yöneldiği hedefi çeşitli yönlerden kavrayıp sunabilmek, onu anlatabilmektir. Öyleyse İşçi Portresi de, bir işçiyi pratik ve düşünsel etkinliğiyle anlatabilmektir. Bazen bir alet, bir el, bir kol, bir masa, bir makina da işçiyi yüz çizgileri denli başarı ve sıcaklıkla anlatabilir. Yani objektifimizi daraltmayı değil, geniş bir bakışla yöneltmeyi amaçlıyoruz. Böyle düşündüğümüzde ise, konumuz ilk bakışta gelebileceği gibi güç değildir. Objektiflerimizi yaşama çevirmeye ve sergimize katılmaya çağırıyoruz.

Son katılım tarihi: 25 Ekim 1984

Değerlendirme: 1 Kasım 1984

Sonuç bildirimi: 3 Kasım 1984

Sergileme: Kasım 1984

Seçici Kurul:

Kemal Cengizkan

İbrahim Akyürek

Ali Rıza Akalın

İrfan Demirkol

Vahit Aras (Yann adına)

Koşullar:

1. Sergiye çok iki yapıt gönderilebilir.
2. Gönderilecek yapıtların boyutları 20x30 cm'den büyük, 13x18 cm'den küçük olmamalıdır.
3. Fotoğrafların arkasına ad, soyad ve adres yazılmalıdır.
4. Fotoğraflar, "Yann, Hanımeli Sokak, 15/15, Sıhhiye-Ankara" adresine gönderilmelidir.
5. Fotoğraflar postada kırılmayacak biçimde ambalajlanmalıdır.
6. Sergiye katılan her fotoğrafçıya Yann Fotoğraf Sergisi Belgesi verilecektir.
7. Seçilecek beş fotoğrafın sahipleri Yann dergisinin bir yıllık aboneli olacaktır.

"GENÇLİĞİMİZE SEÇENEKLER SUNMANIN ZAMANI GELMİŞTİR.."

● "Ben AÜ. Tıp Fakültesi 2. sınıfında okuyan ve sürekli derginizi izleyen bir gencim. Son sayınızda yine arabesk konusunu gündeme getirmeniz beni bu yazıyı yazmaya itti.

Arabeskin karşında olmakla birlikte, boyuna bu müzik türüne yüklenilerek ve "Bu müzik gençliği yozlaştırıyor" gibi artık bayatlamış sözlerle, müzik gibi en önemli iletişim araçlarından birinin gençlikle etkileşimlerini, gençlerin istediklerini araştırmamak ve seçenek yaratacak bir genişimde bulunmaktan kaçınıldığı kanısındayım.

Su anda gençliğimizin büyük çoğunluğu arabesk ve break dansa hayram. Bu gençlere çıkıp, "arabesk sizi yozlaştırır, bu danslar aa özentidir" dersanız, size güler geçerler. Çünkü ça-

ğımızda sorunlara yaklaşım, "İşte bu bir sorundur" şeklinde olmamalıdır. Aynı zamanda çözüm için seçenekler de üretilmelidir. Peki, ne dinlemeli bu gençlik? Türk hafif müziği gibi saçmalıkları bir-iki sanatçı dışında listeden sildik bile. Türk sanat müziğine gelince, admıdan başka hiçbir yerinde türkük görmediğimiz bu tür de bize oldukça yabancı. Gerçi Yıldırım Gürses gibi üstaların çok seslilik konusundaki denemeleri - hem de oldukça başarılı - var, ama koca bir yazı birkaç çiçekle geçiremeyiz ki!

Halk müziğimizde apayrı bir çıkmazda. Birkaç TV ünitesinin tekelinde kalan bu müzik yine de yapıtı ve iyi niyetli sanatçıların sayesinde bir seçenek yaratabilir. Çağdaş ve klasik müzik türleri ise, şimdilik bize çok yabancı, inanın.

Şimdi bence ülkemizin aydın bir dergisi olarak gençliğimize seçenekler sunmanızın zamanı gelmiştir. Yukardaki müzik türleri için benim düşüncelerimin biraz bilgisiz ve çürütülebilir olduğu inancındayım, olabilir. Benim ve gençliğin sizden istediği yalnızca "Şu, şu, şu sorunlar, yanlışlar vardır" demeniz değil; bu sorunlardan kurtulmak ve yanlışlara düşmemek için bize yol göstermeniz ve seçenek yaratmanızdır. Derginizin asıl amacının da bu

olduğuna inanıyorum.

4. yılda ve daha nice yıllarda sürmesi istemiyle size başanlar diliyorum."

Halil Ciser/Ankara

"... NICE YARIN'CILAR TOPLAMAK İÇİN ARKADAŞLAR ARASINDA KAMPANYA AÇTIM."

● "Ben Yarın okuru olarak sesleniyorum. Sesimi ne yazık ki duyuracak araç olarak mektubu görüyorum. Çünkü şu koşullar altında yaşamak için, ayakta kalmak için mücadele veriyoruz. Ben Cumhuriyet gazetesi okuru olarak Yarın'dan çok hoşlandım ve nice Yarın'cılar toplamak için arkadaşlar arasından reklam kampanyası açtım ve inanın mısınız gazete bayisinde bir tane Yarın kalmadı ve bayiye uyandı bulundum: "Getirtirseniz, maddi olanak gözetmeden arkadaşlara satırım dedim ve Bayi kabul etti. En azından yirmi yirmibeş aramızda okur edindirdim Yarın'a 1980 yılından bu yana lise mezunuyum. Bugünlerde en büyük sorunum acilen bir an önce üniversiteye kapak atmak...

Dört seneden bu yana ÜSS sınavlarına üçüncü defa hazırlanm. Ben Yarın'a abone olurdum ama, maddi durumumdan dolayı abone olamıyorum. Aydan aya param olduğu zaman bayiden alırım..."

Alişan Şahin/ADANA

"İŞÇİ VE KÖYLÜ GENÇLİĞE YÖNELİK YAZILARINIZI DA DERGİNİZDE OKUMAK İSTİYORUM."

● "Derginizle yeni tanıştım. Şubat, Mart ve Mayıs sayılarını alıp okudum. Nisan sayısını alamadım. Bu mektubu Babaeski'den yazıyorum. Burada derginiz bulunmuyor, İstanbul'dan alıyorum veya aldırıyorum. Oerginiz genellikle gençliğe, üniversiteli ve diğer öğrencilere yönelik gibi. Ama Türkiye'de sadece öğrenci

değil, işçi, köylü gençliği de var. İşçi ve köylü gençliğe yönelik yazılarınızı da derginizde okumayı istiyorum.

Gerçek kültürel dergiler çeşitli olanaksızlıklar içinde yayın hayatına devam ediyor. Yarın dergisi bunlardan biri galiba. Sürekli olarak bir yerde kala-

madığım için derginize abone olamıyorum. Kaba inşaatlarda yaşıyoruz. Yarın hayatınızda başanlar.

Gürsel Özsanık/
İnşaat İşçisi/BABAESKİ

Federasyonlarda neler oluyor?

Türkiye'de hiçbir olay gerektirdiği ağırlıkta ele alınmaz oldu. Sözgelisi, Nato üyesi bir başka ülkede gerçekleştiğinde neler olurdu ki, diye düşündüğümüz ve neredeyse dudaklarımızı uçuklatan sonuçlar ürettiğimiz olaylar, ülkemizde bir gün mangışet oluyor, birkaç gün de şöyle böyle sürüyor ve sönüyor.

İşte spor federasyonları operasyonu da benzer bir akıbetten kurtulamayan bir olay oldu. Üzerinde neler yazılır, nasıl sonuçları vardır diye düşündüğümüz arada, Yalçın Doğan, 15 Eylül günü Cumhuriyet'te, aşağıya aldığımız yazısını yazdı. Eklenince biraz yok.

ANAP gençliğine doğru

YALÇIN DOĞAN

ANKARA— Aslında model 1930'lar Almanya'sının model. "Sporun kitlelere götürülerek, kitlelerin politik örgütlenmesinin sporla gerçekleşmesi" düşüncesi ilk kez Almanya'da boy verdi. Yalnız, boy verme zamanı son derece ügün: 1930'lar Almanya'sı... Politikanın en etkin ve en kolay biçimde geniş kitlelere şırına edilmesinde "sporun kullanılması"nın tarihi yüzyılların gerisine dayanıyor. Bu tarihten esilenenlerin sayısı da her geçen gün, ülkenin siyasal ortamına göre, artabiliyor...

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Vehbi Dinçerler'in spor federasyonları başkanlarının işlerine son vererek, başkanları milletvekilleri arasından seçme düşüncesi, sadece "siyasetle sporun el ele vermesi"nin yalın bir yaklaşımı değil. Aynı zamanda politik bir felsefenin kitlelere yaygınlaştırılmasında ne gibi yöntemlerin denenebileceğinin kesin bir göstergesi. Vehbi Dinçerler'in amacı çok açık: Geniş kitleleri ve de özellikle gençliği spora çekerek, spor birimleri altında örgütleyerek, gençleri ve geniş kitleleri kendi felsefesi doğrultusunda politikaya alıştırmak, politik açıdan istediği gibi yönlendirmek ve yetiştirmek... Çeşitli spor federasyonlarının başkanlarını milletvekilleri arasından seçerek kitleleri ANAP'laştırmak... Spor yaparak, spor görüntüsü altında ANAP'laştırmak...

Bu amaçta kullanacağı araç ise, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Türkiye çapındaki örgütleri. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü deyip, geçmemek gerek, upki fondık üreticileri, pamuk üreticileri, yağ üreticileri örgütleri (ya da birlikleri) gibi Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün de 67 ilde yaygınlaşan örgütü var. Tıpkı tarım birlikleri gibi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü aracılığıyla kitlelere ulaşmak çok kolay. Üstelik "sporun özelliği" ve insanları nasıl büyük bir ilgiyle sarıdığı da buna eklenirse, Beden Terbiyesi örgütünden nasıl yararlanılabileceği kendiliğinden ortaya çıkar. İşte, bu örgütün şimdi milletvekilleri aracılığıyla yönlendirilmesi düşünüldüyor. 67 ilde örgüt hazır olduğuna göre, insanlarda spora karşı ilgi her zaman ve her yerde doruk noktalarda dolayışına göre, geriye sadece, istenilen politik yönde felsefe şırına etmek kalıyor.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ile ilgili ikinci nokta bu müdürlüğün bütçesine dönük. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kamu kuruluşları arasında en büyük bütçeye sahip kuruluşlardan biri. Yatırımcı kamu kuruluşları (Devlet Su İşleri, Türkiye Elektrik Kurumu, Türkiye Kömür İşletmeleri ve benzeri) arasında önemli bir bütçeye sahip. Yani, bütçesi öyle pek küçümsenmez. Üstelik, bir özelliği daha var. Yapılan harcamalar Sayıştay vizesi dışında, bir başka deyimle, istenilen harcama yapılabilir ve bu harcama denetimle dışı kalabilir.

Dolayısıyla, geniş halk yığınlarının en çok ilgi duyduğu alan, spor, politikacı tarafından yönlendirilecek. Örgüt var, para var, politika da var. Geriye sadece ANAP milletvekilleri'nin federasyonların başına geçmesi kalıyor. Yediden yetmişe herkesi kendine bağlayan spor dalları, "sporla eğreş" görüntüsü altında ANAP felsefesini kitlelere yaygınlaştıracak. Bu arada özellikle gençlere...

ANAP milletvekilleri böylelikle bir yandan kendi bölgelerinde kendi seçmen tabanlarını oluşturacak, bir yandan da ANAP felsefesini özellikle gençliğe aşılatacak. Çünkü, sporla doğrudan ilginen ilk kesim, gençlik kesimi.

Gerçi, Bakan Dinçerler konuyla ilgili tartışmalarda Anayasaya kayman üzerine, dün "Kararın Anayasaya'ya aykırılığı teklif edilmiştir, böyle bir karar elbette uygulanamaz" demiştir. Ne var ki, Dinçerler'in bu açıklaması, ortaya atıldığı düşünceleri çarpıtmıyor. Eğer, yine de "Anayasaya'ya aykırılığına" karar verilir ve düşüncülen gerçekleştirilirse, bundan sonra ANAP içinde bir başka ve yeni bir yarışa tanık olacağız: Acaba "dört eski dersi eğitilmiş başba, hangi federasyon başba" ele geçirmek isteyecek?.. Ne dersiniz?..

ONUR
YAYINLARI

KAPİTALİZM VE TARIM MUZAFFER İLHAN ERDOST

Küçük köylülüğün yokaltılması ve kapitalizmle olumsuz ve kararsız bir etkileşime içine düşmesi ve kararsız bir durumdan çıkartılması
300 lira

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA MÜLKİYET İLİŞKİLERİ MUZAFFER İLHAN ERDOST

Aşağıda birinci bölümün teorik açıklaması
İmparatorlukta mülkiyet ilişkileri
Cumhuriyete devreden mülkiyet biçimleri
Demokratikleşme açısından toprak reformu
600 lira

BİLİM İLE YAZIN ARASINDA MUZAFFER İLHAN ERDOST

Yazın, sanat, kültür, dil yazıları
"Kardesim İlhan'a Mektuplar"
"Kültür Komları"
"Görüşme Konuşma"
400 lira

ONUR YAYINLARI
Bayındır Sokak 27/A
Yenişehir Ankara
33 14 22

BİLİM İLE YAZIN ARASINDA

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA MÜLKİYET İLİŞKİLERİ

KAPİTALİZM VE TARIM

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

MUZAFFER İLHAN ERDOST

Bir Yılmaz Güney geçti...

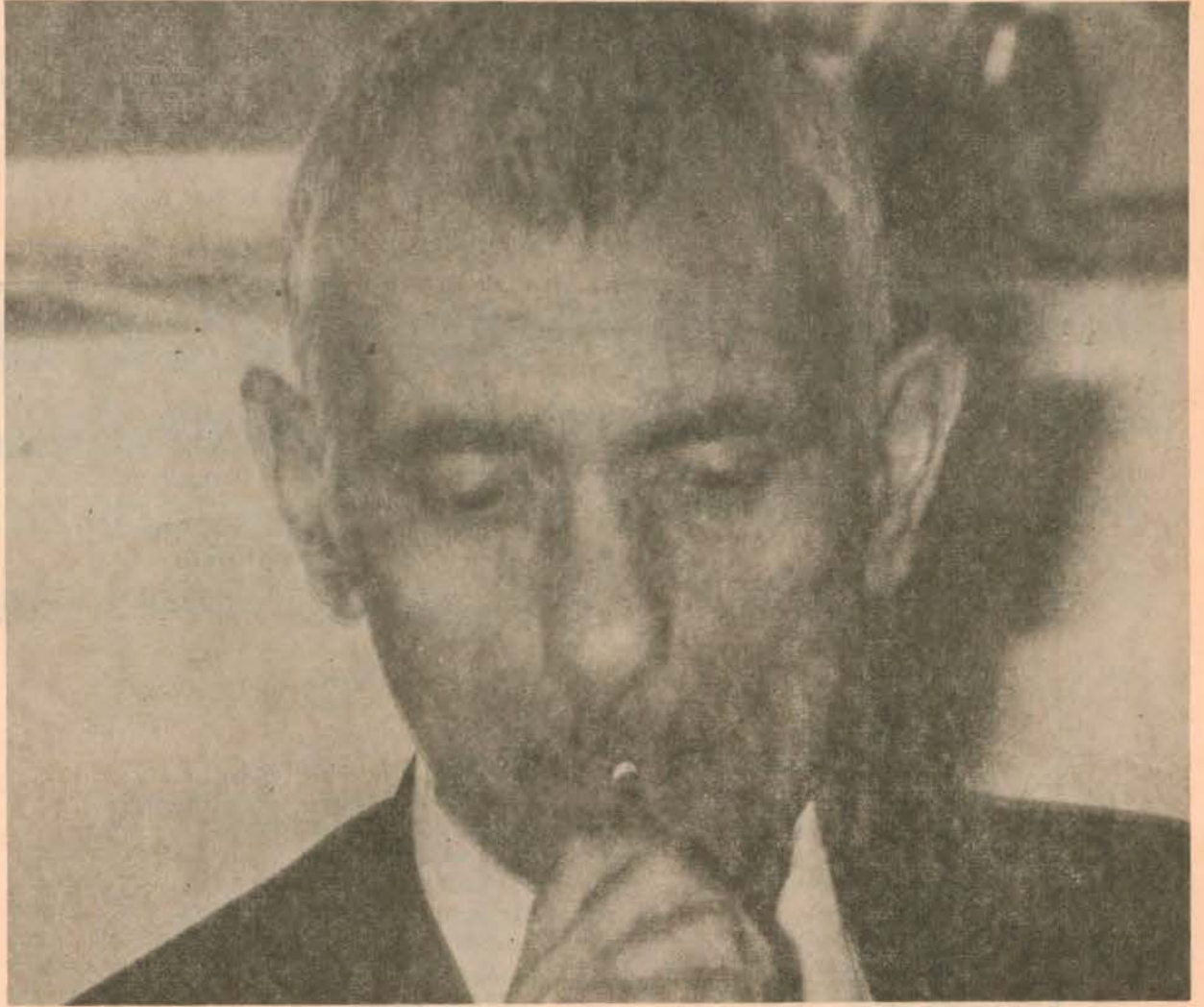
Fahri Özer

Mezar taşı yazmak zordur," diyor Mümtaz Soysal ve devam ediyor: "Ölümlerin hemen ardından bazı yürekler menner gibi katılaşır bazıları da rün ger gibi yumuşar. Giden insan için ne yazacağınızı bilemezsiniz. Örneğin Yılmaz Güney gibi bir insan için" Evet, Yılmaz Güney'i yitirdik.. Bir sinemacı için çok genç denebilecek bir yaşta. Yazımızda ülkemiz sinemasına katkılarını, sinemamızın kısaca dününü ve bugünü de koyarak, elverdiği ölçüde değerlendirmeye çalışacağız.

Artık ülkemiz sineması bir gelişim içine girdi ve gelişim içinde kalıcı adımlarla geleceğin sinemasının yaratılması süreci başladı diyebiliriz. Bunu ancak 70'li yılların sonlarına doğru diyebildik.

1970 öncesi sinemamıza baktığımızda, iki elimizin parmaklarını geçmeyecek denli az sayıdaki (Gecelerin Ötesi, Yılanların Öcü, Acı Hayat, Susuz Yaz, Hızlı Yaşayanlar, Şehirdeki Yabancı, Şafak Bekçileri, Gurbet Kuşları, Haremde Dört Karam, Karanlıkta Uyuyanlar, Bitmeyen Yol) filmin -bunlar 1960-66 dönemi arasında çekilen 1000 film arasında yer alıyor- sinemanın bir sanat olarak bilinçli kullanımının ilk örnekleri olarak karşımıza çıktığını görürüz. Gelişim süreci için bunları bir işaret, bir kıvılcım olarak almak bizi yanlış sonuçlara götürür. Hepsi sinemamız için iyi niyetli çalışmaların ötesine geçmemiştir. Ancak 1970'de çevrilen bir film, sözünü ettiğimiz iyi niyetli çalışmaların aşmasını bildi ve sinemamızın bugünü için çakmağı çaktı: Umut.

Umut her yönüyle sinemamız için birdönüm noktasıdır. Ve Yılmaz Güney ilk kez seçme hakkını Umut'la kullandı: Daha önce çevirdiği filmlerin tümünde kendisini kabul ettirme kaygısını taşıyan Güney, Umut'un yönetmeni, senaryocusu ve oyuncusu olarak düşündüklerini gerçekleştirebilme olanağını yakaladı. Yeşilçam'ın çarklarına girip de doğru bildiği yolda sağlam adımlarla yürümek çok zor. Güney bu zoru başardı. Taviz vere vere bir yere geldi. Geldiği yer herşey ile ona gereksinim duyulan, daha doğrusu talep edilen bir yerd. Güney Umut'u çevirdi. Umut Türk sineması için bir umut oldu. Neydi bu umut? Kaba yanlışlarla, üstün körü değil, gerçek anlamıyla, toplumsal çelişkilerin neden ve niçininin bizim sinemamızda da tüm çıplaklığıyla sergilenibilirliği. Yılmaz Güney Umut'la bunu gerçekleştirebildiği gibi, geçmişi ilişkin özeleştirisini de verdi: Kendisinin yarattığı "Çirkin Kız" mit'ini yıkarak.

Bu dönemde Yılmaz Güney, sinema anlayışını tam olarak kuşmuş değil. Belli bir arayış içinde. Gerçeği yakalamak, onu kavramak, açmak ve seyirciye sunmak arayışı bu. Bu, gerek teknik gerekse de ideolojik bir yapılanma çerçevesinde çözülebilir ve Güney de bunun farkında.. Fakat hala Yeşilçamın çarkları kırılabildiği değil..

1974 yılında çevirdiği Arkadaş filmine kadar Güney, Umut'tan sonra çevirdiği yedi film içinde, özellikle Yarı Son Gündür, Acı, Ağrı ve Baba'da hem sinema dili olarak yalınlığa, hem de içerik olarak Umut çizgisine varan/aşan bir grafik çiziyor. Arkadaş, yukarıda sıraladığımız dört filminden de önemli bir konumda karşımıza çıkıyor. Bunun en büyük nedeni Güney'in o dönemde

yaşadıklarıdır. Arkadaş'ın önemi de Yılmaz Güney'in önceki filmlerinde var olan toplumsal çelişkilerin neden ve niçinlerine ek olarak, seyirciye bir çözüm sunmasıdır. Arkadaş her şeyiyle üzerinde çok çalışılmış, ince elenmiş-sık dokunmuş bir film. Güney artık aceleciliğini de üzerinden atmış Arkadaş'da. Arkadaş, Güney'in kendi değişimiyle, "bir tükenişin ve yeşeren yeni şeylerin filmidir." Eski arkadaşın yerini yeni arkadaş almıştır. Bu yaşamın ta içinde varolan değişimdir.

Güney, Arkadaş'daki başarısını Endişe'de de sürdürmek amacıyla. Ancak cezaevine girmesi engelliyor çekimi tamamlamasını. Buna rağmen Şenif Gören'in yönetiminde filmi başarıyla sonlandırılıyor. Endişe'de sınıfsal ilişkiler daha derin, daha çarpıcı olarak işlenmiş. Pa-

muk işçilerinin sömürülüşü Yılmaz Güney'in senaryosunda o denli gerçek ve yalın ki Şenif Gören'de bu yalınlığı yakalamış ve Endişe'yi Güney'in anlayışından koparmadan sunabilmiş.

Cezaev'inde sinemadan kopmuyor Güney. Senaryo çalışmasıyla sürdürüyor çabasını ve rahatlıkla sinemamızın üstün yapıtları diyebileceğimiz iki filmin ortaya çıkmasını sağlıyor: Sürü ve Düşman. Güney-Zeki Ökten ikilisinin yaratıkları iki ayrı film. Birisi kırsal kesimde feodalizmin çöküşünün, diğeri de bir şehirde feodal değerlerin ekonomik dayatmalarla yok oluşunun anlatımıdır. Sürü taşıdığı otantik özelliklerle, çarpıcı ve etkili anlatımıyla başansını ülke dışına taşırdı. Düşman çok iyi bir içeriğe sahip olmasına karşın bu başarıyı gösteremezken, cesaretle üzerine gittiği feodal ahlak değerleri, işsizlik gibi konularda kafalarda soru işaretlerinin de ötesinde şeyler uyandırmayı başardı.

Bir sinemacı olarak Yılmaz Güney, bir sanatçı bir aydın olarak ülkemiz sinemasına, özellikle de değişim sürecine ve gelişimine damgasını vurdu. Sinemamız onun attığı tohumlarla yeşerecek.

* Mümtaz Soysal, 12 Eylül 1980 tarihli Milliyet.

Yılmaz Güney'in filmografisi

Salt oyuncu olarak katıldığı filmler.	58
Senaryo yazarı, yardımcı yönetmen olarak katıldıkları	1
Yönetmen yardımcısı, oyuncu olarak katıldıkları.	1
Salt yönetmen yardımcısı olarak katıldıkları.	3
Salt senaryo yazarı olarak katıldıkları.	5
Senaryonun konusunu vererek, oyuncu olarak katıldıkları.	3
Oyuncu, yönetmen, senaryo yazarı olarak katıldıkları.	6
Oyuncu, senaryo yazarı, yapımcı olarak katıldıkları.	1
Senaryo yazarı, oyuncu, yönetmen ve yapımcı olarak katıldıkları.	9
Senaryo yazarı, yapımcı olarak katıldıkları.	5

Çağdaş Yayınları

PTT giderlerinin yeniden artışı nedeniyle ödemeli kitap yollamak çok pahalılaştı. Neredeyse PTT ücreti, istenen kitabın ederine eş duruma geldi. Bu nedenle, kitap isteyenler ödemeli isteme yerine bedelini ve PTT giderlerini peşin yollarlarsa yararlarına olur.

Okuyucular için sipariş tutarına ortalama:

- 1 kitap için 80.—
- 2 kitap için 100.—
- 3 — 5 kitap için 125.—
- 6 — 10 kitap için 175.— lira

olan PTT giderlerini eklemelidir. İstek mektubunda gönderilen para makbuzunun tarih ve numarasını da belirtmek yararlı olur.

Kitap bedelini pul olarak gönderip, istekte bulunacakların yukarıda belirtilen PTT giderlerini de sipariş tutarlarına eklemelerini önemle rica ederiz.

Önemli Not: 1500 TL'den az siparişlerin ÖDEMELİ istenmemesini dileriz. Aksi halde yollayamayacağımızı bir kez daha belirtiriz.

Bu koşullarda ödemeli kitap isteyen okurlarımızdan isteklerini yenilemelerini rica ederiz.

BULUNAN YAYINLARIMIZ

DENEME DİZİSİ

Oktay Akbal:	Anılar ve Söyleşiler	250.—
Ahmet Rasim:	Anılar ve Söyleşiler	300.—
Vedat Nedim Tör:	Kemalizmin Dramı	200.—
Prof. Akşit Göktürk:	Okuma Uğraşı 2. bası	150.—
Şevket Süreyya Aydemir:	Kırmızı Mektuplar ve Son Yazıları	150.—
Prof. Macit Gökberk:	Değişen Dünya, Değişen Dil	150.—
Nadir Nadi:	Uyarılar 3. bası	250.—
Hıfzı V. Velidedeoğlu:	Yol Kesen İrmak	350.—
İlhan Selçuk:	Atatürkçülüğün Alfabetesi 2. bası	200.—
Prof. Nusret Hızır:	Felsefe Yazıları 2. bası	250.—
Mehmet Kemal:	Şairler Dövüşür	250.—
Oktay Akbal:	Dünyaya Açılmak	200.—
Nadir Nadi:	Ben Atatürkçü Değilim. 4. bası	200.—
Samim Kocagöz:	Roman ve Yazarlık Onuru	200.—

TARİH — ANI — GEZİ — OLAY DİZİSİ

Mehmed Kemal:	'Türkiye'nin Kalbi Ankara	350.—
Hıfzı V. Velidedeoğlu:	Ailenin Çilesi Boşanma	200.—
Hıfzı V. Velidedeoğlu:	Söylev 12. bası	400.—
Hıfzı V. Velidedeoğlu:	Söylev Belgeler	300.—
Azra Erhat:	Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı 2. bası	200.—
Kemal Üstün:	Menemen Olayı ve Kubilay 3. bası	150.—
Oktay Akbal:	Geçmişin Kuşları	250.—
Nadir Nadi:	Perde Aralığından 3. Bası	250.—
Meral Tolluoğlu:	Babam Nurullah Ataç	200.—
Nadir Nadi:	Olur Şey Değil 2. bası	200.—
Ebubekir Hazım	Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları	200.—
Tepeyran:	Savaş Anıları	200.—
Erol Ulubelen:	İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye	350.—
Cemal Madanoğlu:	Anılar I. Bölüm	400.—
Talip Apaydın:	Köy Enstitüsü Yılları	300.—

BAĞIMSIZ DİZİ

Philipp Soupoult:	Şarlo	150.—
Kemal Özer:	Sanatçılarla Konuşmalar	150.—
Atena Deponte:	Yaşayan Kosta	150.—
Benjamin Farrington:	Darwin Gerçeği	200.—